

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA
TEISĖS IR TEISĖSAUGOS INSTITUTAS**

VILTĖ VINKUTĖ
APLINKOSAUGOS TEISĖ

**PAKUOČIŲ ATLIEKŲ TEISINIO REGULIAVIMO
PROBLEMATIKA: TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS**
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: Dr. Audronė Žemeckė-Milašauskė

.....

(parašas)

Kaunas, 2025

TURINYS

IVADAS.....	3
1. PAKUOČIŲ ATLIEKŲ SISTEMA LIETUVOJE: TEORINIAI ASPEKTAI.....	6
1.1. Pakuočių atliekų samprata ir rūšys	6
1.2. Pakuočių atliekų tvarkymo sistema ir jos dalyviai	11
2. PAKUOČIŲ ATLIEKŲ TEISINIO REGULIAVIMO APŽVALGA.....	15
2.1. Pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojantys Europos Sąjungos teisės aktai	15
2.2. Pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojantys Lietuvos Respublikos teisės aktai	23
3. PAKUOČIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO BŪKLĖ: PROBLEMINIAI ASPEKTAI.....	28
3.1. Pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo būklė Europos Sąjungoje	29
3.2. Pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo būklė Lietuvoje, praktinės problemos	35
3.3. Užstato už vienkartinės pakuotes sistemos praktiniai aspektai	43
4. PAKUOČIŲ ATLIEKŲ TEISĖS PRINCIPŲ TAIKYMO PROBLEMATIKA TEISMŲ PRAKTIKOJE.....	48
4.1. Pakuočių atliekų teisės principai	48
4.2. „Teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų taikymo probleminiai aspektai teismų praktikoje	53
IŠVADOS	62
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	65
LITERATŪROS SĄRAŠAS	66
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	74
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	75
PATVIRTINIMAS APIE RAŠTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	76

IVADAS

Pastaraisiais dešimtmečiais spartus ekonomikos ir gyvenimo lygio augimas nulėmė žymų vartojimo intensyvumą, o tai paspartino atliekų, įskaitant pakuočių atliekų kiekio didėjimą. Atliekos ir jų susidarymas yra neišvengiama kasdienybės dalis ir netinkamas jų tvarkymas turi tiesioginį poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Atliekų kiekio nuolatinis didėjimas ir yra vienas iš didžiausių aplinkosaugos ir darnaus vystymosi iššūkių, todėl siekiant pakeisti visuomenės požiūrį į išteklių naudojimą ir įtvirtinti tvarias išteklių naudojimo praktikas, pradėtas plėtoti žiedinės ekonomikos modelis. Perėjimas prie žiedinės ekonomikos, kurioje siekiama kuo ilgiau išlaikyti medžiagų, produktų ir išteklių vertę, o atliekų susidarymą sumažinti iki minimumo, yra esminis įnašas kuriant Europos Sąjungoje (toliau – ES) tvarią, mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančią, konkurencingą, efektyviai išteklius naudojančią ekonomiką.¹

Baigiamojo darbo aktualumas. Nepaisant vykstančių politinių ir socialinių pokyčių, Lietuvos progresas pereinant prie žiedinės ekonomikos išlieka vienas lėčiausių ES. Pagal antrinių žaliavų panaudojimo indeksą, Lietuva užima 20-ą vietą tarp valstybių narių ir pasižymi dideliu imlumu ištekliams, šalyje bendras susidarančių atliekų kiekis auga.²

Didžiausią dalį buitinių atliekų sudaro įvairių gaminių pakuočių atliekos³. Laikotarpiu nuo 2015 m. iki 2022 m. pakuočių atliekų kiekis išaugo 20 %, o vienam gyventojui 2022 m. teko 151 kg pakuočių atliekų.⁴ Atsižvelgiant į tai, kad šalis susiduria su nuolatiniu pakuočių atliekų kiekio didėjimu ir jų tvarkymo iššūkiais, 2023 m. birželio 8 d. Europos Komisija išplatino pranešimą dėl ES valstybių narių, kurioms kyla rizika nepasiekti pakuočių atliekų perdirbimo tikslų iki 2025 m. gruodžio 31 d.⁵ Europos Komisijos pranešime Lietuva minima tarp 10 ES valstybių kurioms kyla nepasiekti nustatytų tikslų, t. y. parengti pakartotiniam naudojimui ir perdirbti ne mažiau kaip 65 % visų pakuočių atliekų⁶, kas rodo, jog šalis susiduria ne tik su atliekų tvarkymo sistemos iššūkiais, bet ir su esamo teisinio reguliavimo įgyvendinimo problemomis. Atsižvelgiant į ženklų atotrūkį tarp Lietuvos siekio pereiti prie žiedinės ekonomikos modelio ir nuolatinio pakuočių atliekų kiekio didėjimo, kyla poreikis nuolat peržiūrėti ir griežtinti atliekų tvarkymo teisinį reguliavimą, formuojant sąlygas tvaresniam žaliavų ir išteklių naudojimui,

¹ „Žiedinė ekonomika“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=LEGISSUM:circular_economy.

² „Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m. veiksmų planas“, Aplinkos ministerija, žiūrėta 2025 m. balandžio 12 d., [https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/VPA20230621_2%2Bkl_%2Bpriedas\(1\)\(1\).pdf](https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/VPA20230621_2%2Bkl_%2Bpriedas(1)(1).pdf).

³ "Atliekos", Visuotinė lietuvių enciklopedija, Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, žiūrėta 2025 m. vasario 17 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/atliekos/>.

⁴ „Generation of municipal waste per capita“, Eurostat, žiūrėta 2025 m. vasario 17 d., https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cei_pc031/default/table?lang=en.

⁵ „Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui“, EUR-LEX, žiūrėta 2023 m. lapkričio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023DC0304>.

⁶ *Ibid.*

pakuočių atliekų susidarymo mažinimui, gyventojų sąmoningumo didinimui, atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai.

Baigiamojo darbo naujumas ir ištyrimo lygis. Pakuočių atliekų teisinio reguliavimo problematika pakuočių atliekų tvarkymo srityje plačiąja prasme nėra išsamiai išanalizuota mokslinėje literatūroje. Komunalinių atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo, įskaitant ir pakuočių atliekų tvarkymo probleminius aspektus analizavo L. Žilinskienė,⁷ pakuočių atliekų pakartotinio naudojimo aspektus išskyrė D. Bereikienė⁸, atliekų sąvokos probleminius aspektus analizavo M. Vasiliauskas⁹, teisės principų sampratą išskyrė K. Jankauskas¹⁰, „teršėjas moka“ principo įgyvendinimo aspektus Lietuvos teisės sistemoje aptarė L. Meškys¹¹, perėjimo prie žiedinės ekonomikos probleminius aspektus analizavo T. Jusel ir A. Burinskienė¹². Didėjantis pakuočių atliekų kiekis suponuoja būtinybę plačiau panagrinėti pakuočių atliekų teisinio reguliavimo įgyvendinimo probleminius aspektus žiedinės ekonomikos kontekste.

Tiriama problema – visame pasaulyje didėja pakuočių naudojimas, todėl pakuočių atliekų problematika yra ypač aktuali šiuolaikinėje visuomenėje. Didėjantis pakuočių atliekų problemos mastas skatina plėtoti šios srities teisinį reguliavimą, todėl šiame darbe siekiama atsakyti į klausimą: su kokiomis teorinėmis ir praktinėmis pakuočių atliekų teisinio reguliavimo problemomis susiduriama siekiant įgyvendinti aplinkos apsaugos strateginius tikslus?

Darbo objektas – pakuočių atliekų teisinis reguliavimas, teorinės ir praktinės problemos.

Darbo tikslas – atskleisti pakuočių atliekų teisinio reguliavimo teorines ir praktines problemas.

Darbo uždaviniai. Baigiamojo darbo tikslui įgyvendinti iškeliami šie uždaviniai:

1. Atskleisti pakuočių atliekų sampratą bei rūšis, pakuočių atliekų sistemą ir jos dalyvius.
2. Atlikti Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos pakuočių atliekų teisinio reguliavimo apžvalgą.

⁷ Leda Žilinskienė, „Komunalinių atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo problemos“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2022), 54, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/093ae84f-1ea9-4134-afbb-eed0dbe980ef/content>.

⁸ Daiva Bereikienė, „Pakuočių pakartotinio naudojimo valstybinio reguliavimo aspektai“, *Mykolo Romerio Universitetas* 7, (2012): 58, <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367185954137/J.04~2012~1367185954137.pdf>.

⁹ Martynas Vasiliauskas, „Atliekų sampratos teisės doktrinoje: ar nepakeičiamas esamas atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas?“, *Teisė* 74, (2010): 125, <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/253/203>.

¹⁰ Kęstutis Jankauskas, „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2005), 179, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/ae4ca0aa-943c-46b9-bfae-c3c6f4c8be47/content>.

¹¹ Linas Meškys, „Europos Sąjungos aplinkosaugos principo „teršėjas moka“ įgyvendinimas Lietuvos Respublikos teisės sistemoje“, *Jurisprudencija* 3, 81 (2006): 61, <file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/%23%23common.file.namingPattern%23%23-6.pdf>.

¹² Tomáš Jusel, Aurelija Burinskienė, „Perėjimas prie žiedinės ekonomikos: stabdančių ir skatinančių veiksnių sąveika mikro-, mezo- ir makrolygmenimis“, *Mokslas – Lietuvos ateitis* 11, (2019): 7, file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/Perejimas_prie_ziedines_ekonomikos_stabdanciu_ir_s.pdf.

3. Išanalizuoti pakuočių atliekų susidarymo mastą Europos Sąjungoje ir Lietuvoje atskleidžiant pakuočių atliekų tvarkymo praktines problemas.
4. Išskirti pakuočių atliekų teisinio reguliavimo principus ir apžvelgti su „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų įgyvendinimu susijusias teorines problemas teismų praktikoje.

Darbo ginamasis teiginys: Augant ekonomikai ir didėjant vartojimo lygiui nuosekliai auga ir pakuočių atliekų kiekis Lietuvoje. Esamas Lietuvos pakuočių atliekų teisinis reguliavimas nėra pakankamas siekiant įgyvendinti strateginius pakuočių atliekų tvarkymo tikslus ir užtikrinti sklandų perėjimą prie žiedinės ekonomikos modelio.

Darbo metodika. Baigiamajame darbe, siekiant įgyvendinti darbo tikslą bei uždavinius, taikyti tokie tyrimo metodai: teisės aktų ir mokslinės literatūros apžvalgos ir analizės metodas – taikytas analizuojant atliekų ir pakuočių atliekų teorinius aspektus; teisės aktų analizės metodas – taikytas siekiant atskleisti pakuočių atliekų teisinį reglamentavimą ES ir Lietuvoje; statistinės analizės metodas – naudotas analizuojant pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo mastą ES ir Lietuvoje; grafinis duomenų pateikimo metodas – naudotas vaizdiniam tyrimo duomenų pateikimui; teismų praktikos analizė – taikyta siekiant apžvelgti „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų įgyvendinimo problematiką teismų praktikoje; apibendrinimo metodas leido suformuoti išvadas bei rekomendacijas.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, keturi skyriai su poskyriais, išvados, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Darbo pabaigoje pateikiamas sunumeruotas literatūros sąrašas. Pirmajame skyriuje pateikiama Lietuvos įstatymo leidėjo bei mokslinėje literatūroje suformuluota pakuočių atliekų samprata, pakuočių atliekų rūšys, sistema ir jos dalyviai. Antrajame skyriuje apžvelgti pagrindiniai pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojantys ES ir Lietuvos teisės aktai. Trečiajame skyriuje analizuoti pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo statistiniai duomenys, įvardintos su atliekų tvarkymu susijusios praktinės problemos. Aptartas Lietuvos užstato už vienkartinės pakuotes sistemos veiksmingumas lyginant su Vokietijos ir Suomijos praktikomis siekiant įvertinti skirtingų šalių patirtį ir nustatyti efektyvius sprendimus pakuočių atliekų tvarkymo srityje. Ketvirtajame skyriuje atlikta „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų teismų praktikos analizė, išskirta su šių principų įgyvendinimu susijusi problematika.

1. PAKUOČIŲ ATLIEKŲ SISTEMA LIETUVOJE: TEORINIAI ASPEKTAI

Atliekų kiekio nuolatinis didėjimas ir yra vienas iš didžiausių aplinkosaugos ir darnaus vystymosi iššūkių, su kuriuo susiduria šiuolaikinė visuomenė. Teisiniu reguliavimu siekiama mažinti atliekų susidarymą, skatinti atliekų perdirbimą ir užtikrinti atsakingą ir tvarų jų tvarkymą, tačiau praktikoje susiduriama su teisinio reguliavimo taikymo problemomis, kurios apsunkina šių tikslų įgyvendinimą. Siekiant tinkamai atskleisti magistro baigiamojo darbo temą ir identifikuoti praktines ir teorines teisinio reguliavimo problemas, šiame skyriuje atskleidžiama pakuočių atliekų samprata, rūšys, sistema ir jos dalyviai.

1.1. Pakuočių atliekų samprata ir rūšys

Visuotinėje Lietuvių enciklopedijoje¹³ atlieka įvardijama kaip „naudoti daiktai, medžiagos ar jų likučiai, kuriais norima arba privaloma atsikratyti“. Tuo tarpu pagrindinėje Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/98/EB dėl atliekų, įtvirtinta, jog „**atliekos** – tai medžiaga ar objektas, kurio turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti“¹⁴. 1998 m. birželio 16 d. Nr. VIII-787 LR atliekų tvarkymo įstatyme¹⁵ atliekų sąvoka perkelta iš minėtos ES atliekų direktyvos, O. Z. Venckus pateikia kiek platesnę atliekų sąvoką - „tai nebetinkami naudoti gamybinei ir žmonių veiklai panaudotų medžiagų likučiai (išskyrus išleidžiamus į aplinkos orą ir vandenį teršalus ir nuotekas), kuriuos atliekų turėtojai pašalina, nori ar privalo pašalinti“¹⁶.

Pastebėtina, jog pagrindinis žodis apibūdinantis atliekas yra medžiagos ar daikto atsikratymas. Tačiau M. Vasiliauskas ne visai sutinka su teisės aktuose apibrėžtu „atliekos“ sąvokos aiškinimu. M. Vasiliausko vertinimu, terminas *atsikratyti* atliekų sąvoką pernelyg susiaurina. Terminas *atsikratyti*, M. Vasiliausko vertinimu, netinka dėl to, jog lietuvių kalboje jis nevartojamas veiksmui apibūdinti, kai yra išmetamas ar pašalinamas nereikalingas daiktas, todėl tinkamiausias terminas yra *atsisakyti*, kuriuo galima apibūdinti bet kokią fizinį veiksmą su daiktais, kurie yra nereikalingi, netinkami ar kurių nenorima naudoti.¹⁷ Taigi, atliekos sąvoka minėtuose teisės aktuose turėtų būti apibrėžiamos kaip bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių turėtojas

¹³ „Atliekos“, *supra note*, 3.

¹⁴ „2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. vasario 17 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32008L0098>.

¹⁵ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59267/asr>.

¹⁶ Zenonas Venckus, *Aplinkos apsaugos politika ir teisė* (Vilnius: Technika, 2008), 150.

¹⁷ Martynas Vasiliauskas, „Teisinis atliekų tvarkymo reguliavimas: probleminiai aspektai“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2016), 69–78, https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Martynas-Vasiliauskas_Teisinis-atliek%C5%B3-tvarkymo-reguliavimas_probleminiai-aspektai.pdf.

atsisako, ketina arba privalo atsisakyti ir atliekų atsisakymas gali pasireikšti alternatyviais veiksmais, tokiais kaip atliekų išmetimas į konteinerį, taros pridavimas į užstato sistemas ir pan.

Teisės aktuose įtvirtintas atliekos apibrėžimas leidžia daryti prielaidą, jog atlieka yra laikoma tada, kai daiktas tampa nebereikalingas, ir jo turėjimas tampa nenaudingas, o M. Vasiliausko teigimu, „pagal atliekų vertės sampratą atliekomis turėtume laikyti tik tokias medžiagas, kurios esamam jų turėtojų yra bevertės. Jeigu esamam turėtojų medžiagos yra bevertės (jas galima laikyti atliekomis), tai kitam (naujam) turėtojų tos pačios medžiagos yra labai vertingos (jų negalima laikyti atliekomis)“¹⁸. Taigi, įvardintas atliekų apibrėžimas pabrėžia ketinimą ar prievolę atsisakyti nebereikalinga beverte medžiaga ar objektu, todėl atliekų statusas priklauso nuo atliekos turėtojo veiksmų.

Taip pat svarbu pažymėti, jog atliekos gali tapti vertingais ištekliais. Pavyzdžiui T. Jusel ir A. Burinskienė moksliniame straipsnyje „Perėjimas prie žiedinės ekonomikos: stabdančių ir skatinančių veiksnių sąveika mikro-, mezo- ir makrolygmenimis“¹⁹ nurodo, kad perėjimas prie žiedinės ekonomikos modelio, kuriame atliekos suvokiamos kaip vertingi ištekliai, gali padėti sumažinti aplinkos taršą ir efektyviau naudoti išteklius. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) formuojamoje praktikoje taip pat pažymima, jog atliekos gali būti ir tokie daiktai ar medžiagos, kurios turi komercinę vertę.²⁰ Taigi, tiek teisės aktuose, tiek mokslinėje literatūroje atliekos apibrėžiamos kaip medžiagos ar daiktai, kurių atsikratoma dėl jų vertės praradimo ar netinkamumo naudoti pagal pirminę paskirtį, tačiau tinkamai tvarkant jos gali būti perdirbamos ar panaudojamos, kurti pridėtinę vertę, taip prisidedant prie tvaraus išteklių naudojimo.

Tarptautinis bei nacionalinis atliekų teisinis reguliavimas grindžiamas skirtingų atliekų rūšių reguliavimu. Pagrindinis ES atliekų teisinis reguliavimas, įskaitant atliekų rūšių klasifikavimą, yra nustatytas anksčiau minėtoje Direktyvoje 2008/98/EB dėl atliekų.²¹ Šioje direktyvoje pateikiamos pagrindinės atliekų kategorijos ir sąvokos: **pavojingos atliekos** (atliekos, kurios turi pavojingų savybių); **nepavojingos atliekos**; **komunalinės atliekos** (mišrios ir atskirai surinktos namų ūkių atliekos, įskaitant popierių, stiklą, tekstilę, metalus, plastiką, medieną, biologines atliekas, **pakuotes**, elektros ir elektroninės įrangos atliekos, akumuliatorių ir baterijų atliekos, stambiosios atliekos); **statybos ir griovimo atliekos** (atliekos, susidaranti vykstant statybos ir griovimo veiklą); **biologinės atliekos** (biologiškai skaidžios sodų ir parkų atliekos, maisto ir virtuvės atliekos iš namų ūkių, biurų, restoranų, didmeninės prekybos, valgyklų, viešojo maitinimo įstaigų ir mažmeninės prekybos punktų, taip pat panašios atliekos iš maisto perdirbimo

¹⁸ Martynas Vasiliauskas, *supra note*, 9: 125.

¹⁹ Tomáš Jusel, *supra note*, 12: 7.

²⁰ Leda Žilinskienė, *supra note*, 7: 27.

²¹ „2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas“, *supra note*, 14.

įmonių); **alyvų atliekos** (nebetinkamos naudoti pagal pirminę paskirtį mineraliniai ar sintetiniai tepalai arba pramoninės alyvos); **maisto atliekos** (bet koks atliekomis virtęs maistas).

Iš atliekų rūšių klasifikacijos matyti, jog pakuočių atliekos susidaro komunaliniame atliekų sraute ir yra priskiriamos nepavojingų atliekų rūšiai. Prieš pradedant analizuoti pakuočių atliekų sampratą ir rūšis, svarbu pateikti pačios pakuotės definiciją nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų²² 3 str. 1 p. įtvirtinta, jog „**pakuotė** – iš bet kurios rūšies medžiagų padaryti gaminiai, skirti prekėms, pradedant žaliavomis ir baigiant perdirbtais produktais, izoliuoti, apsaugoti, tvarkyti, pristatyti ir pateikti iš gamintojo naudotojui ar vartotojui. Tais pačiais tikslais naudojami „negrąžintini“ daiktai taip pat laikomi pakuotėmis“. Panašus apibrėžimas pateiktas ir 2001 rugsėjo 25 d. Nr. IX-517 LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme. Įstatymo 2 str. 21 d. pakuotės apibrėžta kaip „grąžintinas ar negrąžintinas gaminys iš bet kokių medžiagų, skirtas daiktams, pradedant žaliavomis ir baigiant perdirbtais produktais, pakauti (fasuoti), apsaugoti, tvarkyti, transportuoti ir pateikti vartotojams ar produktų naudotojam“²³. Šie pakuotės apibrėžimai nurodo pagrindinę pakuotės funkciją: apsaugoti prekes ir tinkamai pristatyti jas vartotojui, taigi pakuotėmis laikomos tiek transportavimo, tiek pardavimo ir grupavimo pakuotės, kurios užtikrina prekių saugumą bei palengvina jų tinkamą pristatymą.

LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme pateikiami kriterijai pakuotėms:

*Pakuotės apibrėžimas grindžiamas kriterijais.*²⁴

1. Gaminys nėra pakuotė, jeigu jis yra neatskiriama kito gaminio dalis, yra skirtas tam gaminiui laikyti ir apsaugoti visą jo gyvavimo laikotarpį ir visos jo dalys naudojamos, vartojamos ir pašalinamos kartu;

2. Gaminys yra pakuotė, skirtas užpildyti pardavimo vietoje, taip pat vienkartiniai gaminiai, kurie parduodant užpildomi ir (ar) skirti užpildyti pardavimo vietoje, jei jie atlieka pakuotės funkciją;

3. Pakuotę sudarantys pakuotės komponentai ir pagalbiniai elementai yra šios pakuotės dalys.

*Pagrindiniai pakuotės keliama reikalavimai.*²⁵ 1. Pakuotės turi būti projektuojamos ir gaminamos taip, kad jų tūris ir masė būtų kuo mažesni, atsižvelgiant į būtinybę nepažeisti

²² „1994 m. rugsėjo 20 d. Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. kovo 09 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX:31994L0062>.

²³ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas“, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. kovo 2 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.150891/asr>.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*

pakuojamo gaminio ir vartotojo saugumo, higienos ir transportavimo reikalavimų, ir kad pakuotės būtų priimtinos pakuočių vartotojui.

2. Pakuotės turi būti projektuojamos, gaminamos, parduodamos taip, kad jas būtų galima pakartotinai naudoti, perdirbti ar kitaip panaudoti ir sumažinti neigiamą poveikį aplinkai šalinant pakuočių atliekas ir (ar) pakuočių atliekų apdorojimo liekanas.

3. Pakuotės turi būti pagamintos taip, kad kuo didesnę pakuotės masės dalį būtų galima perdirbti į produktus, atitinkančius tiems produktams taikomus standartus. Perdirbama pakuotės masės dalis priklauso nuo pakuotės medžiagų savybių.

4. Pakuotės turi būti gaminamos taip, kad pakuotes, pakuočių atliekas ar jų tvarkymo liekanas deginant ar šalinant sąvartyne į išmetamus teršalus, pelenus ar filtratą patektų kiek galima mažiau pakuotėse ar jų sudedamosiose dalyse esančių kenksmingų ir kitų pavojingų medžiagų.

*Pagal paskirtį pakuotės skirstomos į:*²⁶

1. **Prekinė (pirminė) pakuotė.** Pakuotė, sudaranti pardavimo vienetą, kuriį pirkimo vietoje perka galutinis naudotojas ar vartotojas;
2. **Grupinė (antrinė) pakuotė.** Pakuotė, kuri sugrupuoja keletą vienodų prekių. (plėvele apsukti vandens buteliukai, kramtomųjų gumos pakelių dėžutė ir k.t.);
3. **Transporto (tretinė) pakuotė.** Pakuotė, kuri palengvina pirminėje ir (ar) antrinėje pakuotėje supakuotų gaminių gabenimą ir gabenimo metu apsaugo nuo pažeidimo. (medinės paletės, kartono dėžės ir kt.);

*Pagal sudėtį pakuotės skirstomos į:*²⁷

1. **Paprastoji pakuotė.** Pakuotė, kuri pagaminta iš vienos medžiagos.
2. **Kombinuota pakuotė.** Daugiasluoksnė pakuotė, sudaryta iš kelių skirtingų medžiagų, kurios viena nuo kitos negali būti atskirtos rankomis. (vienkartiniai kavos puodeliai, pieno, sulčių pakuotės ir k.t.);

*Pagal naudojimo dažnumą:*²⁸

1. **Vienkartinė pakuotė.** Pakuotė, kuri skirta vienkartiniam panaudojimui.
2. **Daugkartinė pakuotė.** Pakuotė, kuri skirta naudoti pagal paskirtį daugiau nei vieną kartą (stikliniai mineralinio vandens buteliai ir kt.).

*Pagal medžiagą, iš kurios pagaminta pakuotė:*²⁹

1. **Stiklinė pakuotė** (kodas 15 01 07)
2. **Plastikinė pakuotė** (kodas 15 01 02 02)

²⁶ „Dėl Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“, E-SEIMAS, žiūrėta 2023 m. lapkričio 07 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.179369>.

²⁷ „Pakuočių rūšys“, Gamtos ateitis, žiūrėta 2025 m. vasario 20 d., <https://gamtosateitis.lt/pakuociu-rusys/>.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*

3. **Popierinė (kartoninė) pakuotė.**
4. **PET pakuotė** (kodas 15 01 02 01)
5. **Medinė pakuotė.** (kodas 15 01 03)
6. **Metalinė pakuotė.** (kodas 15 01 04 02, 15 01 04 01)
7. **Kombinuota pakuotė.** (kodas 15 01 05 01)

8. **Kitos pakuotės.** (kodas 15 01 09). Tai visos pakuotės, kurių negalima priskirti aukščiau išvardintoms pakuočių rūšims: keramikiniai, moliniai indai, medžiaginiai, iš džiuto pagaminti maišeliai ir kt.

Pagal 1999 gegužės 13 s. Nr. VIII-1183 LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą, pakuotės skirstomos į perdirbamas pakuotes ir į neperdirbamas pakuotes. „**Perdirbamoji pakuotė** – pakuotė, kuri: 1) pagaminta taip, kad ją sudarančias medžiagas būtų galima perdirbti į produktus, atitinkančius tiems produktams Europos Sąjungoje ir (ar) tik Lietuvos Respublikoje taikomus standartus, arba ją sudarančias medžiagas būtų galima biologiškai suskaidyti taip, kad didžioji pagaminto komposto dalis galėtų skaidytis į anglies dioksidą, biomasę ir vandenį, ir (ar) 2) tapusi atlieka, <...> atliekų tvarkymo įstatyme nurodytame Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus turinčių teisę išrašyti atliekų tvarkytojų sąraše nurodytų atliekų naudotojų (perdirbėjų) perdirbama ar <...> išvežama (eksportuojama) į Europos Sąjungos valstybes nares perdirbti į produktus, atitinkančius tiems produktams Europos Sąjungoje ir (ar) tik Lietuvos Respublikoje taikomus standartus“³⁰ o „**Neperdirbamoji pakuotė** – pakuotė, tapusi atlieka, gali būti naudojama tik energijai gauti arba tik šalinama“³¹.

Iš pakuotėms keliamų reikalavimų bei pakuočių rūšių matyti, jog pakuotės atlieka itin daug funkcijų, iš kurių pagrindinė – gaminio apsauga. Tačiau suvartojus gaminį, jį sauganti pakuotė staiga praranda savo pirminę paskirtį ir vertę, todėl ji tampa nebereikalinga ir virsta atlieka. Pakuočių atliekos LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme apibrėžiamos kaip „pakuotės ir pakuočių medžiagos, kurios pagal Atliekų tvarkymo įstatyme pateiktą atliekų apibrėžimą priskiriamos atliekoms, išskyrus pakuočių gamybos atliekas“³². Tuo tarpu 1994 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų³³ pakuočių atliekos suprantamos kaip visos pakuotės ar jų dalys, kurias jų turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti, o Europos duomenų oficialiame portale pakuočių atliekos dar įvardijamos kaip „atliekos, naudotos prekėms sulaikyti, apsaugai, tvarkymui, pristatymui ir pateikimui nuo žaliavų iki perdirbtų prekių nuo gamintojo iki perdirbtų prekių, išskyrus gamybos

³⁰ „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas“, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. kovo 3 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.80721/WdSnOfpBCI>.

³¹ *Ibid.*

³² „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 23.

³³ „1994 m. rugsėjo 20 d. Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“, *supra note*, 22.

liekanas“³⁴. Apžvelgus pateiktas definicijas, darytina išvada, jog pakuočių atliekomis laikomos pakuotės ir jų medžiagos, kurios po pirminio naudojimo praranda savo pirminę paskirtį, tampa nebereikalingomis ir kurių turėtojas atsisako, ketina arba privalo atsisakyti.

Apibendrinant galima teigti, jog atlieka yra daiktas, kurios turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti, o pakuotė apibrėžiama kaip grąžintinas ar negrąžintinas gaminyš iš bet kokių medžiagų, skirtas daiktams, pradedant žaliavomis ir baigiant perdirbtais produktais, pakuoti (fasuoti), apsaugoti, tvarkyti, transportuoti ir pateikti vartotojams ar produktų naudotojams. Pakuočių atliekos susijusios su produktų pakuotėmis, kurios tampa nereikalingos po to, kai produktas buvo suvartotas arba išnaudotas ir prarado savo vertę. Šios atliekos apima įvairias pakuotes, tokias kaip plastikiniai buteliai, stiklainiai, kartoninės dėžės, metalinės skardinės, plastikiniai maišai ir kt.

1.2. Pakuočių atliekų tvarkymo sistema ir jos dalyviai

Pakuočių atliekų tvarkymo sistema Lietuvoje rūpinasi įvairios organizacijos bei institucijos. Paanalizavus pagrindinius pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus – LR atliekų tvarkymo, LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo, LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymus ir LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisykles, išskirti šie pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai: Vyriausybė, Aplinkos ministerija, savivaldybės, Aplinkos apsaugos agentūra, Aplinkos apsaugos departamentas, Gamintojai ir importuotojai, atliekų tvarkytojai, Licencijuotos gamintojų ir importuotojų organizacijos, atliekų turėtojai.

LR Vyriausybės vaidmuo yra esminis siekiant efektyvios pakuočių atliekų tvarkymo sistemos Lietuvoje. LR Vyriausybė yra atsakinga už atliekų tvarkymo sistemos ir politikos formavimą. Vyriausybė ar jos įgaliota institucija nustato gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymo reikalavimus. Steigia atliekų tvarkytojų valstybės registrą ir tvirtina jo nuostatus. Vyriausybė arba jos įgaliota institucija nustato pakuočių ženklavimo tvarką, ribinį leistinų kenksmingų medžiagų kiekį pakuotėse ir kenksmingų medžiagų kiekio kontrolės tvarką ir k.t. Vyriausybė nustato gaminių ir pakuočių atliekų surinkimo ir perdirbimo užduotis siekiant skatinti gamintojus ir importuotojus efektyviau tvarkyti pakuočių atliekas, mažinti aplinkos taršą ir prisidėti prie tvaraus išteklių naudojimo.³⁵

LR Aplinkos ministerijos vaidmuo taip pat svarbus reglamentuojant ir administruojant pakuočių atliekų tvarkymo politiką. Ministerija rengia ir tobulina pagrindinius teisės aktus reglamentuojančius pakuočių atliekų tvarkymą, nustato techninius pakuočių atliekų tvarkymo

³⁴ „Pakuočių atliekų perdirbimo rodikliai“, Eurostat, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://data.europa.eu/data/datasets/1egswevhqclzmigzuxvtcg?locale=lt>.

³⁵ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 15.

reikalavimus ir taisykles, rengia Valstybinę atliekų prevencijos ir tvarkymo planą, kuris nustato tikslus ir užduotis atliekų tvarkymo srityje, siekiant mažinti atliekų kiekį ir skatinti jų perdirbimą,³⁶ koordinuoja valstybės ir savivaldybių institucijų veiklą atliekų tvarkymo srityje.³⁷

Aplinkos ministerija taip pat administruoja vieningos gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinės sistemos (toliau – GPAIS) veiklą. GPAIS yra gamintojų ir importuotojų sąvadas, kuris skirtas gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos duomenų surinkimui, analizei ir kontrolei, kurios pagalba yra vykdoma atliekų tvarkymo, susidarymo, pakuočių tiekimo vidaus rinkai apskaita.³⁸ Kasdienę GPAIS priežiūrą ir techninį palaikymą vykdo Aplinkos apsaugos agentūra, kuri teikia pagalbą vartotojams, sprendžia techninius klausimus ir užtikrina sistemos veiklos tęstinumą,³⁹ vykdo pakuočių atliekų tvarkymo veiklos organizavimo licencijas išduodančios institucijos funkcijas, prižiūri licencijas turinčių organizacijų veiklą, užtikrindama, kad jos laikytųsi nustatytų reikalavimų, teikia susistemintus duomenis apie pakuočių atliekų susidarymą Lietuvoje.

Aplinkos apsaugos departamentas įgyvendindamas valstybės politiką, siekia užtikrinti teisėtumą aplinkos apsaugos srityje. Departamentas vykdo aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę: atlieka atliekų, įskaitant pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų laikymosi kontrolę, vykdo planinius ir neplaninius patikrinimus, tikrina, ar ūkio subjektai teisingai veda atliekų apskaitą ir pateikia tikslus duomenis apie pakuočių atliekų kiekį bei tvarkymą, prižiūri tarpvalstybinius atliekų vežimus, konsultuoja atliekų tvarkymo klausimais.⁴⁰

Pakuočių atliekų tvarkymo sistema pagrįsta gamintojo atsakomybės principu, kuri organizuojama taikant: ekonomines priemones (įvestas mokestis už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis, suteikiamos subsidijos ir dotacijos atliekomis tvarkyti; administracines priemones (taikoma pakuočių užstato sistema, nustatomos atliekose esančių medžiagų pakartotinio naudojimo, naudojimo ar perdirbimo užduotys, nustatyti draudimai šalinti kai kurias atliekas sąvartyne, tiekimo rinkai apribojimai dėl pavojingųjų medžiagų pakuotėse); informacines priemones (numatytas ataskaitų teikimas atsakingoms institucijoms, gaminių ar jų sudedamųjų dalių, pakuočių ženklinimas, vartotojų ir švietimas ir informavimas apie pakuočių ir gaminių atliekų tvarkymo poveikį visuomenės sveikatai ir aplinkai, apie rūšiuojamojo atliekų surinkimo vietas, atliekų tvarkytojų informavimas apie gaminių ar jų sudedamųjų dalių sudėtį, perdirbimo

³⁶ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo“, E-SEIMAS, 2025 m. balandžio 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.164386/asr>,

³⁷ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 15.

³⁸ „GPAIS“, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atlieku-politika/atliekos/gpais/>.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ „Apie mus“, Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://aad.lrv.lt/lt/apie-mus/>.

galimybes); susitarimus su atsakingomis institucijomis, mokslo ir verslo atstovais, kad būtų įgyvendintas žiedinės ekonomikos principas ir užtikrinta gamintojų ir importuotojų atsakomybė visuomenei.⁴¹

Gamintojo atsakomybės principas, remiantis LR atliekų tvarkymo ir LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymais, taikomas pakuočių, apmokestinamųjų gaminių (padangoms, neįmontuotiems akumuliatoriams, neįmontuotoms baterijoms, tepalams ir k.t.), alyvos, transporto priemonių, elektros ir elektroninės įrangos atliekoms, baterijų ir akumuliatorių, tabako gaminių su filtrais ir (ar) filtrų, kurie parduodami naudoti kartu su tabako gaminiais atliekoms, drėgnoms servetėlėms, žvejybos įrankių, kurių sudėtyje yra plastiko atliekoms. Gamintojai ir importuotojai vykdydami veiklą privalo registruotis gamintojų ir importuotojų sąvade, organizuoti tokių atliekų tvarkymą, informuoti ir šviesti visuomenę atliekų tvarkymo klausimais, apmokėti gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo, visuomenės švietimo atliekų tvarkymo klausimais išlaidas, tvarkyti rinkai teikiamų pakuočių ir gaminių apskaitą ir teikti ataskaitas, mokesčio už aplinkos teršimą deklaracijas, kai tai reikalinga.⁴²

Gamintojai ir importuotojai vykdyti nustatytas pareigas gali individualiai arba kolektyviai. t.y. patys organizuoti gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymą arba steigti gamintojų ir importuotojų organizaciją, kurios tikslas – koordinuoti Lietuvos gamintojų ir importuotojų pakuočių atliekų tvarkymą. Tapdami organizacijos dalyviais, gamintojai ir importuotojai gali organizacijai pavesti organizuoti gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymą. Gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymas įrodomas atliekų tvarkytojų išrašytais dokumentais, kurie turi teisę tokius dokumentus išrašyti.⁴³ Pažymėtina, jog atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai apima pačių atliekų tvarkytojų išrašomus atliekų sutvarkymą patvirtinančius dokumentus ir organizacijų išrašomus patvirtinimus.⁴⁴ Organizacija steigiama ir veikia LR atliekų tvarkymo įstatymo nustatyta tvarka. Organizacija gali vykdyti savo veiklą tik gavusi gaminių ar pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo licenciją ir privalo vykdyti gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo licencijavimo sąlygas.⁴⁵ Šiuo metu Lietuvoje veikia dvi pakuočių atliekų tvarkymo

⁴¹ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo““, *supra note*, 36.

⁴² „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-927-525/2022 Administracinė jurisprudencija. 2022, 44, p. 61-119“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2122731>.

⁴³ „Gamintojams ir importuotojams“, Aplinkos apsaugos agentūra, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/gamintojams-ir-importuotojams/>.

⁴⁴ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-927-525/2022 Administracinė jurisprudencija. 2022, 44, p. 61-119“, *op.cit.*

⁴⁵ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 15.

organizavimo licencijas turinčios organizacijos,⁴⁶ kurios atlieka tarpininko funkciją tarp gamintojų ir importuotojų, padėdamos užtikrinti teisės aktų reikalavimų laikymąsi.

Pakuočių atliekos yra sudėtinė komunalinių atliekų dalis. Komunalinių atliekų tvarkymą savo teritorijose, įskaitant ir pakuočių atliekų tvarkymą organizuoja savivaldybės. Gamintojai ir importuotojai yra įpareigojami finansuoti visų rūšiuojant surinktų pakuočių atliekų tvarkymą.⁴⁷

Atliekų tvarkytojai – tai juridiniai ar fiziniai asmenys, turintys leidimus atliekas tvarkyti atliekas pagal nustatytus reikalavimus ir yra atsakingi už fizinį pakuočių atliekų surinkimą, rūšiavimą, perdirbimą. Pakuočių atliekų tvarkytojai privalo pakuočių atliekas surinkti atskirai, nemaišyti jų su kitomis medžiagomis ar atliekomis ir jas tvarkyti pagal atliekų tvarkymo prioritetus aplinkai ir visuomenės sveikatai saugiu būdu.⁴⁸ Atliekų tvarkytojai turi gauti atitinkamus leidimus veiklai vykdyti ir privalo būti registruoti GPAIS. Tvarkytojai išduoda dokumentus, patvirtinančius atliekų sutvarkymą siekiant įrodyti atliekų tvarkymo tikslų įgyvendinimą.⁴⁹

Atliekų turėtojai užima svarbią vietą pakuočių atliekų teisiniame reguliavime, kadangi nuo jų elgsenos priklauso, ar pakuočių atliekos bus tinkamai nukreiptos į tolesnį tvarkymo ciklą. Atliekų turėtojų sąmoningumas, atsakingas elgesys ir įsitraukimas yra būtinas efektyviai veikiančiai pakuočių atliekų tvarkymo sistemai bei aukštų perdirbimo rodiklių pasiekimui.

Lietuvoje veikia konteinerinė atliekų surinkimo sistema (kolektyviniai ir individualūs konteineriai, rūšiavimo konteineriai) ir užstato už vienkartinės ir daugkartinės pakuotes surinkimo sistema,⁵⁰ taip pat veikia atliekų surinkimo aikštelės. Rūšiavimo konteinerių sistema apima popieriui, stiklui, plastikui, metalui, komunalinėms atliekoms skirtus konteinerius ir visiems gyventojams turi būti užtikrinta kokybiška atliekų rūšiavimo ir surinkimo sistema. Plačiau užstato už vienkartinės pakuotes surinkimo sistema analizuota trečiajame skyriuje.

Taigi, Lietuvos pakuočių atliekų tvarkymo sistema rūpinasi įvairios institucijos ir organizacijos, siekiančios užtikrinti efektyvų atliekų tvarkymą. Pagrindiniai sistemos dalyviai yra Vyriausybė, Aplinkos ministerija, savivaldybės, Aplinkos apsaugos agentūra, Aplinkos apsaugos departamentas, gamintojai ir importuotojai, atliekų tvarkytojai, licencijuotos gamintojų ir importuotojų organizacijos bei atliekų turėtojai.

⁴⁶ „Licencijuotų gamintojų ir importuotojų organizacijų turimų licencijų sąrašas“, Aplinkos apsaugos agentūra, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/licencijuotos-gamintoju-ir-importuotoju-organizacijos/>.

⁴⁷ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 23.

⁴⁸ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 15.

⁴⁹ „Atliekų tvarkytojai, turintys teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus“, Aplinkos apsaugos agentūra, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/atlieku-tvarkytojai/atlieku-tvarkytojai-turintys-teise-israsyti-gaminiu-ir-ar-pakuociu-atlieku-sutvarkyma-irodancius-dokumentus/>.

⁵⁰ „Dėl Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo Nr. IX-517 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII-595“, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/61048a1062f011e7a53b83ca0142260e?jfwid=36mve781j>.

2. PAKUOČIŲ ATLIEKŲ TEISINIO REGULIAVIMO APŽVALGA

Europoje teisiniais instrumentais siekiama stiprinti aplinkos apsaugos politiką ir nustatyti vienodą atliekų tvarkymo politiką visoms ES šalims narėms. Šiame skyriuje apžvelgiami pagrindiniai ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys pakuočių atliekų tvarkymą.

2.1. Pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojantys Europos Sąjungos teisės aktai

Atliekos kelia pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai, todėl teisinėmis priemonėmis būtina neigiamą poveikį kaip įmanoma labiau sumažinti arba panaikinti. Valstybėse narėse, bėgant metams ir vis labiau vystantis valstybių ekonomikai, stiprėjo įsitikinimas, jog aplinkos apsaugos klausimus lengviau spręsti Bendrijos lygmeniu⁵¹, todėl Europoje, teisiniais instrumentais siekiama stiprinti aplinkos apsaugos politiką ir nustatyti vienodą atliekų tvarkymo politiką visoms ES šalims narėms. Pavyzdžiui Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 11 ir 191–193 straipsniuose nustatyta, kad „ES yra kompetentinga aplinkos politikos institucija. Jos veiklos sritys apima oro ir vandens taršą, atliekų tvarkymą ir klimato kaitą“⁵². Pastebėtina, jog nors SESV tiesiogiai nemini konkrečių nuostatų dėl atliekų tvarkymo, ji nustato bendruosius principus ir tikslus bendrai aplinkos politikai, pagal kuriuos kuriami ir įgyvendinami specialieji teisės aktai, reglamentuojantys atliekų tvarkymą visoje ES.

Pagrindinis ES teisės aktas, reglamentuojantis atliekų tvarkymą – **2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas**,⁵³ kuria nustatomos pagrindinės priemonės, kuriomis siekiama saugoti aplinką ir žmonių sveikatą užkertant kelią atliekų, įskaitant pakuočių atliekų tvarkymo, susidarymo žalingam poveikiui arba mažinant susidarančių atliekų kiekį. Šia direktyva nustatoma ES atliekų apdorojimo teisinė sistema.

Direktyvoje 2008/98/EB nustatytos pagrindinės sąvokos susijusios su atliekų tvarkymu ir pagrindiniai atliekų tvarkymo principai, kurie reikalauja, kad atliekos būtų tvarkomos nekeliant pavojaus žmonių sveikatai, nekenkiant aplinkai, vandeniui, orui, gyvūnams, augalams, dirvožemiui, nekeliant nepatogumų dėl triukšmo ar kvapų, nedarant neigiamo pavojaus kraštovaizdžiui. Direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje pateikta atliekos definicija nulemia direktyvos taikymo sritį: „jeigu medžiaga ar objektas atitinka buvimo atliekomis kriterijus, jam taikomi

⁵¹ Leda Žilinskienė, *supra note*, 7: 54.

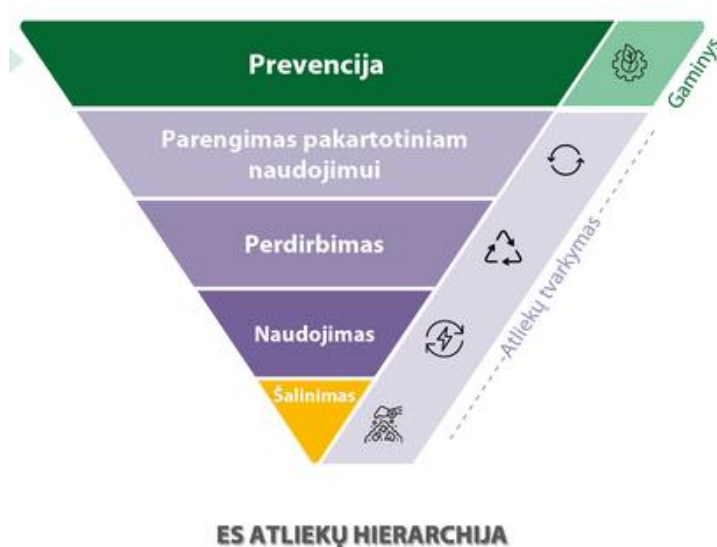
⁵² „Aplinkos politika: bendrieji principai ir pagrindinė sistema“, Europos Parlamentas, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/71/aplinkos-politika-bendrieji-principai-ir-pagrindine-sistema>.

⁵³ „2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas“, *supra note*, 14.

atliekų srities teisės aktai, įskaitant atliekų klasifikavimo taisykles (nebent jis aiškiai nepatenka į minėtos direktyvos taikymo sritį)⁵⁴. Taip pat pažymėtina, kad direktyvoje nurodyta atliekų definicija yra perkelta į Lietuvos teisės teisinius instrumentus, kuriais reguliuojamas atliekų tvarkymas.

Direktyvoje įtvirtinta **5 pakopų atliekų prevencijos ir tvarkymo hierarchija** (žr. 1 pav.), kuri yra ES atliekų tvarkymo pagrindas. Atliekų hierarchija yra ES atliekų politikos kartinis principas, nustatantis prioritetinę atliekų prevencijos ir tvarkymo veiksmų seką, siekiant sumažinti neigiamą atliekų tvarkymo ir susidarymo poveikį aplinkai ir pagerinti išteklių naudojimo efektyvumą.

1 pav. Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos dokumentu „Sanglaudos politikos parama žiedinei ekonomikai“⁵⁵

Valstybės narės yra įpareigojamos užtikrinti atliekų prevenciją ir tvarkymą remiantis hierarchija. Direktyvoje atliekų hierarchijos eiliškumas pasiskirsto tokia tvarka nuo labiausiai iki mažiausiai pageidautino.⁵⁶

1) **prevencija**: priemonės, kuriomis siekiama sumažinti atliekų susidarymą, neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai, žalingų medžiagų kiekį produktuose. Tai gali būti pavyzdžiui, produktų pakartotinis naudojimas ar jų gyvavimo ciklo pailginimas;

⁵⁴ Leda Žilinskienė, supra note, 7: 58.

⁵⁵ Europos Audito Rūmai, „Specialioji ataskaita Nr. 17/2023: ES atliekų politika – Žiedinė ekonomika – Nepaisant ES veiksmų, valstybių narių perėjimas prie žiedinės ekonomikos“ 17 (2023): 6, https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-17/SR-2023-17_LT.pdf.

⁵⁶ „Atliekų hierarchija“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/glossary/waste-hierarchy.html>.

2) **parengimas pakartotiniam naudojimui**: procesai, tokie kaip tikrinimas, valymas ar taisymas, kurie leidžia atliekomis tapusiems produktams ar jų dalims vėl būti naudojamiems be papildomo apdorojimo;

3) **perdirbimas**: atliekų medžiagų perdirbimas į naujus produktus, siekiant išvengti pirminių žaliavų naudojimo;

4) **kitas naudojimas**: atliekų naudojimas naudingu tikslu, pavyzdžiui energijai gauti ar kitiems tikslams, kurie nėra perdirbimas;

5) **šalinimas**: atliekų šalinimas sąvartynuose ar kitais būdais, kurie yra paskutinė priemonė, kai nėra galimybių atliekas panaudoti aukštesniuose hierarchijos lygiuose. Tai mažiausiai pageidaujamas sprendimas.

Taikydamos atliekų hierarchiją, valstybės narės skatinamos imtis priemonių, kurių rezultatas būtų palankiausias aplinkai. Pirmenybė turi būti skiriama atliekų prevencijai, o atliekų šalinimas sąvartyne turėtų būti paskutinė išeitis tvarkant atliekas. Taip pat direktyvos 4 straipsnio 2 dalis valstybėms narėms suteikia laisvumo, nurodant, kad valstybės narės gali imtis priemonių paskatinti naudoti tas galimybes, kurių rezultatas bus palankiausias aplinkai, todėl atliekų hierarchija neturėtų būti vertinama kaip griežtas instrumentas, kadangi skirtingi atliekų apdorojimo būdai gali sukelti skirtingą poveikį aplinkai.⁵⁷

Praktikoje yra išskiriami ir atliekų tvarkymo hierarchijos trūkumai. L. Žilinskienė teigia, jog atliekų hierarchija padeda išvengti atliekų šalinimo sąvartynuose, tačiau jos veikimas ribotas, kadangi renkantis iš aukštų atliekų tvarkymo prioritetų nėra užkertamas kelias atliekas tvarkyti žemesniuose lygmenyse.⁵⁸

Direktyvoje įtvirtinti leidimų išdavimo pagrindai, atliekų tvarkymo planų ir prevencijos programų rengimo pagrindai. Direktyva valstybėms narėms nustato pagrindinius reikalavimus atliekų apskaitos tvarkymui, nurodytos priemonės kurių turi imtis valstybės narės dėl atsakomybės už atliekų tvarkymą ir k.t. Taigi, direktyva nustato ES atliekų tvarkymo teisinę bazę, siekdama apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą, mažinant atliekų susidarymą bei skatinant išteklių naudojimo efektyvumą.

Atliekų srities teisiniam reguliavimui svarbus **Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo**⁵⁹, kuris reglamentuoja atliekų tarpvalstybinio vežimo priežiūrą ir kontrolę, siekiant apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą. Reglamentas

⁵⁷ Leda Žilinskienė, *supra note*, 7: 148.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ „2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02006R1013-20250101>.

valstybėse narėse taikomas tiesiogiai ir nustato sąlygas, procedūras ir reikalavimus, kuriuos reikia vykdyti vežant atliekas tarpvalstybiniu lygmeniu.

Pakuočių atliekų teisinio reguliavimo pagrindai ES įtvirtinti **1994 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų**.⁶⁰ Direktyvos pagrindinis tikslas – „suderinti pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo nacionalines priemones, kad, pirma, būtų galima užkirsti kelią daryti poveikį valstybių narių ir trečiųjų šalių aplinkai arba mažinti tą poveikį ir taip užtikrinti aukštą aplinkosaugos lygį, o antra, kad būtų galima užtikrinti vidaus rinkos funkcionavimą ir išvengti prekybos kliūčių bei konkurencijos iškreipimo ir apribojimo Bendrijoje“⁶¹. Tikslų įgyvendinimui direktyvoje yra nustatomos priemonės, kurios skirtos tam, kad nebūtų gaminamos pakuočių atliekos ir būtų taikomi pagrindiniai principai: pakartotinis pakuočių panaudojimas, perdirbimas ir būtų sumažintas šalinamų pakuočių atliekų kiekis.

Direktyva siekiama suderinti pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo nacionalines priemones ir išvengti pakuočių atliekų neigiamo poveikio aplinkai. Direktyva taikoma visoms į ES rinką pateiktoms pakuotėms ir visoms pakuočių atliekoms, nepriklausomai nuo naudotų medžiagų ir naudojimo srities. Direktyva reikalauja, kad valstybės narės imtųsi priemonių siekiant užkirsti kelią pakuočių atliekų susidarymui ir kuo labiau sumažinti pakuočių poveikį aplinkai, pavyzdžiui taikytų nacionalines programas ir kitas ekonomines priemones.⁶²

Direktyvos 6 straipsnyje numatyti pakuočių atliekų naudojimo ir perdirbimo tikslai. Valstybės narės turi imtis priemonių, kad įgyvendintų perdirbimo tikslus, kurie skiriasi atsižvelgiant į pakavimo medžiagas. Šiam tikslui valstybės taiko apskaičiavimo taisykles, skirtas ataskaitoms teikti dėl naujų perdirbimo tikslų, kurie turi būti pasiekti iki 2025 m. ir 2030 m.

Pagal direktyvą, valstybės narės turi imtis tokių priemonių, kurios užtikrintų, kad panaudotos pakuotės ir pakuočių atliekos būtų grąžinamos ir surenkamos iš vartotojų, taip pat, kad pakuotės ir surinktos pakuočių atliekos būtų pakartotinai naudojamos ir perdirbamos. Taip pat valstybės narės turi atliekų tvarkymo planuose išskirti skyrių apie pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo priemones bei planus, kurių turi būti imamasi pagal 4 ir 5 straipsnių nuostatas.

Pažymėtina, jog Direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų buvo priimta 1994 m., ir kelis kartus peržiūrėta, siekiant suderinti valstybių narių priemones dėl pakuočių ir jų atliekų tvarkymo, tačiau bėgant laikui išryškėjo direktyvos trūkumai ir direktyvos vertinimai atskleidė,

⁶⁰ „1994 m. rugsėjo 20 d. Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“, *supra note*, 22.

⁶¹ „1994 m. rugsėjo 20 d. Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“, *supra note*, 22.

⁶² *Ibid.*

jog direktyva nebuvo pajėgi sumažinti neigiamo pakuočių atliekų keliamo poveikio aplinkai⁶³, dėl ko kilo poreikis peržiūrėti ir pertvarkyti teisinį reguliavimą.

Ypatingai svarbus pokytis pakuočių atliekų teisiniame reguliavime įvyko 2024 m. pabaigoje. 2019 m. buvo suformuotas politikos iniciatyvų rinkinys – Europos žaliasis kursas, kuriuo ES padėjo vykdyti žaliąją pertvarką ir siekia iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą.⁶⁴ Vienas iš žaliojo kurso tikslų – atliekų mažinimas. Siekiant įgyvendinti šį tikslą Taryba 2024 m. gruodžio 16 d. priėmė naują **Reglamentą (ES) 2025/40 dėl pakuočių ir pakuočių atliekų**⁶⁵, kuris įsigaliojo 2025 m. vasario 11 d.

Reglamentu aktu siekiama dar veiksmingiau spręsti su pakuotėmis ir jų atliekomis susijusias aplinkosaugos problemas. Reglamentas nustato naujus reikalavimus, apimančius visą pakuočių gyvavimo ciklą – nuo gamybos iki atliekų tvarkymo. Reglamentu numatomi labai konkretūs pakeitimai, kuriais siekiama, jog ES pereitų prie visiškai perdirbamų pakuočių iki 2030 m. Reglamentas įtvirtina pakuočių atliekų mažinimo tikslus – 5 %. 2030 m. lyginant su 2018 m. ES Tarybos pranešime spaudai nurodoma, jog „*Dėl naujųjų taisyklių stipriai sumažės pakuočių atliekų susidarymas, nes nustatyti privalomi pakartotinio naudojimo tikslai, apribojamas tam tikrų rūšių vienkartinį pakuočių naudojimas ir reikalaujama, kad ekonominės veiklos vykdytojai kuo labiau sumažintų naudojamų pakuočių kiekį*“⁶⁶. Bus įdiegta vieninga pakuočių ženklinimo ir depozito sistema, kuri galimai leis iš užsienio parvežtą tarą priduoti ir Lietuvoje veikiančiuose taromatuose.⁶⁷

Planuojama, jog Direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų bus panaikinta ir pakeista naujuoju Pakuočių ir pakuočių atliekų reglamentu. Direktyva 94/62/EB bus panaikinta 2026 m. rugpjūčio 12 d., praėjus 18 mėnesių po pakuočių ir pakuočių atliekų reglamento įsigaliojimo 2025 m. vasario 11 d. Tačiau kai kurios Direktyvos 94/62/EB nuostatos liks galioti tam tikrą laiką po šios datos, kol bus visiškai įgyvendintos naujojo reglamento nuostatos. Šis reglamentas įsigalios 2025 m. vasario 11 d., siekiant užtikrinti vienodą ir tiesiogiai taikomą teisinį

⁶³ „Tvari pakuotė: Taryba patvirtina naujas taisykles, skirtas mažesniai atliekų kiekiui ir didesniai pakartotiniam naudojimui ES“, Europos Sąjungos Taryba, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2024/12/16/sustainable-packaging-council-signs-off-on-new-rules-for-less-waste-and-more-re-use-in-the-eu/>.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ „2024 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2025/40, dėl pakuočių ir pakuočių atliekų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/1020 ir Direktyva (ES) 2019/904 ir panaikinama Direktyva 94/62/EB“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/ALL/?uri=CELEX:32025R0040>.

⁶⁶ „Tvari pakuotė: Taryba patvirtina naujas taisykles, skirtas mažesniai atliekų kiekiui ir didesniai pakartotiniam naudojimui ES“, *op. cit.*

⁶⁷ Vaida Sabaliauskienė, „Ko nelaukti gamintojams bei importuotojams dėl pakuočių reguliavimo“, *Biztools*, 2023 m. lapkričio 9 d., https://www.biztools.lt/buhalterija/v-sabaliauskiene-ko-nelaukti-gamintojams-bei-importuotojams-del-pakuociu-reguliavimo/?utm_source.

pagrindą visose ES valstybėse narėse. Tai padės pašalinti skirtumus, kilusius dėl direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę, ir sustiprins pakuočių atliekų valdymo politiką ES.⁶⁸

Manytina, jog reglamentas leis greičiau ir efektyviau reaguoti į naujus su pakuočių atliekų tvarkymu susijusius iššūkius, nes jo nuostatos yra privalomos ir tiesiogiai taikomos, nereikalaujant papildomo perkėlimo į nacionalinę teisę. Tai ypač svarbu sprendžiant skubias aplinkosaugos problemas ir siekiant ambicingų ES tikslų pakuočių atliekų mažinimo srityje.

Plastikinių pakuočių atliekų mažinimas yra vienas iš ES politikos siekių. **2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo**⁶⁹ siekiama užkirsti kelią tam tikram plastiko gaminių poveikiui aplinkai užtikrinant, kad vienkartinio naudojimo plastiko gaminiai, pagaminti iš oksidacijoje skaidaus plastiko ir kurie paprastai yra skirti naudoti vieną kartą ar trumpą laiką prieš jais atsikratant, būtų gaminami iš tvaresnių alternatyvų ir nebūtų teikiami į rinką. Šia direktyva skatinami žiediniai metodai, kuriuos taikant pirmenybė teikiama tvariams ir netoksiškiems ir pakartotinai naudoti tinkamiems gaminiams ir pakartotinio naudojimo sistemoms.

Direktyvos nuostatomis, nuo 2021 m. liepos 3 d. valstybės narės turėjo nustatyti priemones, kad tam tikri vienkartiniai plastikiniai gaminiai, kuriems yra kitų įperkamų alternatyvų, nebebūtų pateikiami ES rinkai. Direktyvoje nurodyti produktai, kurie nebegali būti tiekiami ES rinkai.⁷⁰

1. Stalo įrankiai (šakutės, peiliai, šaukštai ir lazdelės).
2. Vienkartinės plastikinės lėkštės.
3. Šiaudeliai ir kosmetiniai krapštukai (išskyrus naudojamus su aktyviais implantuojamais ar kitais medicinos prietaisais).
4. Gėrimų maišyklės.
5. Pagaliukai, skirti pritvirtinti prie balionų ir jų mechanizmų bei juos palaikyti, išskyrus pramoniniam ar kitokiam profesionaliam naudojimui;
6. Maisto indai, pagaminti iš putų polistereno, skirtos nedelsiant vartoti be jokio tolesnio paruošimo;
7. Gaminiai, pagaminti iš oksidaciniu požiūriu skaidaus plastiko;
8. Gėrimų taros iš putų polistirolu, įskaitant jų dangtelius ir dangtelius;
9. Puodeliai gėrimams iš putų polistirolu, įskaitant jų dangtelius ir dangtelius.

⁶⁸ „Packaging waste“, European Commission, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/packaging-waste_en.

⁶⁹ „2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo“, EUR-LEX, žiūrėta 2023 m. lapkričio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/904/oj?locale=lt>.

⁷⁰ *Ibid.*

Dar vienas ženklus pokytis, palietęs ES gyventojus – reikalavimas, jog vienkartiniai gėrimų buteliukų kamšteliai būtų pritvirtinti prie pačių buteliukų. Įgyvendinant direktyvos nuostatas, nuo 2024 m. liepos 3 d. visi vienkartiniai plastikiniai gėrimų buteliai iki 3 litrų talpos privalo turėti pritvirtintus kamštelius, siekiant sumažinti jų patekimą į aplinką. Taip pat šioje direktyvoje išplėsta gamintojų atsakomybė, bei įtrauktas „teršėjas moka principas“. Gamintojai įpareigoti padengti atliekų surinkimo, tvarkymo ir informavimo kampanijų išlaidas tam tikriems produktams, įskaitant maisto tarą, gėrimų indus, puodelius, lengvuosius plastikinius pirkinių maišelius ir drėgnas servetėles. Taip pat direktyvoje numatytas tikslas: iki 2029 m. valstybės narės turi pasiekti 90 % atskirą plastikinių gėrimų butelių surinkimą, skatindamos, pavyzdžiui, užstato sistemas.⁷¹ Taigi, ši direktyva yra esminė ES pastangų mažinant plastiko taršą ir skatinant tvarius vartojimo bei gamybos modelius dalis.

Taip pat didelę reikšmę pakuočių atliekų teisiniame reguliavime turi **2005 m. kovo 22 d. Komisijos sprendimas 2005/270/EB, nustatantis duomenų bazės sistemos formas pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų**. Šis sprendimas skirtas standartizuoti duomenų rinkimą ir teikimą apie pakuočių ir jų atliekų tvarkymą ES. Sprendime įtvirtinta, jog „*Pakartotinio naudojimo pakuotės nelaikomos pateiktomis į rinką pakuotėmis, jei jos jau pakartotinai buvo panaudotos prekei įpakuoti ir vėl yra tinkamos naudoti*“⁷² o „*Pakartotinio naudojimo pakuotės, išmestos naudingumo laikotarpio pabaigoje, nes nebėra tinkamos naudojimui, laikomos pakuočių atliekomis.*“⁷³ Visų pakuočių duomenys apima visas pakuotes, apibrėžtas Direktyvos 94/62/EB 2 straipsnio 1 dalyje ir 3 straipsnio 1 dalyje.

„*Lengvieji plastikiniai pirkinii maišeliai yra pagrindinis šiukšlių ir žalos aplinkai šaltinis bei neefektyvus išteklių naudojimo pavyzdys*“⁷⁴ Galiojančiuose ES teisės dokumentuose nėra konkrečių priemonių, dėl pakuočių atliekų, skirtų lengviesiems plastikiniams pirkiniui maišeliams. „Plastikas yra pakuočių sudėtinė medžiaga, kuriai būdingas didžiausias taršos anglies dioksidu intensyvumas“⁷⁵, o maišeliai kelia didelį neigiamą poveikį aplinkai, todėl skatinama mažinti jų naudojimą. **2015 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/720, kuria dėl lengvųjų plastikinių pirkiniui maišelių sunaudojimo mažinimo iš dalies keičiama**

⁷¹ „2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo“, *supra note*, 69.

⁷² „2005 m. kovo 22 d. Komisijos sprendimas 2005/270/EB, nustatantis duomenų bazės sistemos formas pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. kovo 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32005D0270>.

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ „Reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags in the EU“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISUM:200403_2.

⁷⁵ „2024 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2025/40, dėl pakuočių ir pakuočių atliekų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/1020 ir Direktyva (ES) 2019/904 ir panaikinama Direktyva 94/62/EB“, *supra note*, 65.

Direktyva 94/62/EB⁷⁶ būtent ir siekdama sumažinti lengvųjų plastikinių pirkinių maišelių naudojimą ES. Valstybės narės įpareigos imtis priemonių, kad tvariai sumažintų lengvųjų plastikinių pirkinių maišelių naudojimą. Tai gali apimti nacionalinių mažinimo tikslų nustatymą, ekonominių priemonių taikymą ar pardavimo apribojimus, taip pat gali įvesti mokesčius ar rinkliavas už plastikinius pirkinius maišelius, siekdamas sumažinti jų naudojimą.

Direktyvoje įtvirtintos priemonės jau pasiteisino kai kuriose šalyse, reikšmingai sumažinant plastikinių maišelių vartojimą. Pavyzdžiui Lietuvoje nuo 2023 m. liepos 1 d. prekybos vietose vienkartiniai plastikiniai maišeliai apmokestinami po 1 euro centą. Iki šio draudimo įsigaliojimo Lietuva išsiskyrė kaip daugiausiai maišelių vienam gyventojui per metus suvartojanti šalis – 271. Skaičiuojama, jog per beveik metus laiko, tam tikruose prekybos centrų tinkluose maišelių sunaudojimas sumažėjo daugiau nei 40 %, o iki tol tokie maišeliai buvo dalijami nemokamai.⁷⁷

2020 m. gruodžio 17 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/2151, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo priedo D dalyje išvardytų vienkartinių plastikinių gaminių suderintų ženklinimo specifikacijų taisyklės.⁷⁸ Reglamentu nustatomos suderintos ženklinimo specifikacijos tam tikriems vienkartiniams plastikiniams gaminiams, siekiant informuoti vartotojus apie plastiko buvimą gaminyje ir skatinti tinkamą atliekų šalinimą. Reglamente nurodyta, jog vartotojai turi būti informuojami apie plastiko buvimą gaminyje, netinkamus atliekų šalinimo būdus (pvz., nuleidimą į tualetą) ir neigiamą poveikį aplinkai dėl netinkamo atliekų šalinimo. Reglamentas nustato konkrečias ženklinimo vietas, dydžio, dizaino ir spalvų specifikacijas, užtikrinant, kad ženklinimas būtų aiškiai matomas ir suprantamas vartotojams. Šis reglamentas taikomas nuo 2021 m. liepos 3 d., o gamintojai ir importuotojai turi užtikrinti, kad jų produktai atitiktų nustatytus ženklinimo reikalavimus.

Apibendrinami galime teigti, kad pakuočių atliekų srities reglamentavimas ES yra sudėtingas ir pasižymi didele teisės aktų gausa. ES atliekų teisinio reguliavimo pagrindą sudaro Direktyva 2008/98/EB ir Reglamentas Nr. 1013/2006, o pakuočių atliekų teisinio reguliavimo pagrindas yra Direktyva 94/62/EB, kuri bus pakeista reglamentu (ES) 2025/40 dėl pakuočių ir

⁷⁶ „2015 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/720, kuria dėl lengvųjų plastikinių pirkinių maišelių sunaudojimo mažinimo iš dalies keičiama Direktyva 94/62/EB“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. kovo 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32015L0720>.

⁷⁷ „Metai su mokamais maišeliais: ar keisis kainos, bei kiek jų sunaudojame“, LRT, 2024 m. liepos 16 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2314997/metai-su-mokamais-maiseliais-ar-keisis-kainos-bei-kiek-ju-sunaudojame>.

⁷⁸ „Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/2151 2020 m. gruodžio 17 d. kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo priedo D dalyje išvardytų vienkartinių plastikinių gaminių suderintų ženklinimo specifikacijų taisyklės“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. kovo 20 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32020R2151>.

pakuočių atliekų. Iš atliktos ES teisės aktų analizės matyti, jog teisės aktų gausa ir dažnos korekcijos gali apsunkinti jų supratimą ir taikymą, ypač mažesnėms įmonėms ar naujiems rinkos dalyviams.

2.2. Pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojantys Lietuvos Respublikos teisės aktai

Vykdydama tarptautinius įsipareigojimus Lietuva įgyvendina regioninio lygmens atliekų tvarkymo politiką. Atliekų tvarkymas yra priskiriamas pasidalijamajai ES ir valstybių kompetencijai, todėl visi regioniniai teisiniai instrumentai, reguliuojantys atliekų, įskaitant ir pakuočių atliekų teisinį reguliavimą, privalomi ir Lietuvoje. Atliekų bei pakuočių atliekų tvarkymas Lietuvoje reglamentuojamas pagal bendruosius teisės aktus, tačiau šalia jų veikia ir kiti norminiai dokumentai, kurie plačiau apžvelgiami šiame poskyryje.

Atliekų teisinis reguliavimas susiformavo veikiamas konstitucinės, administracinės, civilinės, baudžiamosios teisės šakų,⁷⁹ kurio raidą lėmė bendri teisės pokyčiai. Šių teisės šakų sąveika lemia išsamų pakuočių atliekų teisinį reguliavimą Lietuvoje, užtikrinantį aplinkos apsaugą ir visuomenės sveikatą.

Lietuvos pakuočių atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo pagrindas apibrėžtas **1992 m. lapkričio 2 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos**⁸⁰ 53 ir 54 straipsniuose, kuriuose suformuluotas vienas iš valstybės veiklos tikslų – užtikrinti žmonių teises į sveiką ir švarią aplinką.⁸¹ Nors LR Konstitucijoje nėra tiesioginių nuostatų, reglamentuojančių atliekų, įskaitant pakuočių atliekas, tvarkymą, tačiau LR Konstitucijoje įtvirtinta, jog valstybės pareiga yra rūpintis gyvūnijos ir augalijos, natūralios gamtinės aplinkos, atskirų gamtos objektų ir vietovių apsauga, valstybės, tiek kiekvieno asmens pareiga yra saugoti aplinką nuo kenksmingo poveikio, kas tiesiogiai susiję su atliekų tvarkymu. Taigi Konstitucijoje įtvirtintos nuostatos įpareigoja valstybę kurti efektyvią atliekų tvarkymo politiką, o piliečius – aktyviai dalyvauti aplinkos apsaugos veikloje, prisidėti prie aplinkos taršos mažinimo, taip užtikrinant švarią ir saugią aplinką dabartinėms ir būsimoms kartoms.

1992 m. sausio 21 d. Nr. I-2223 Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme⁸² nustatyti bendrieji aplinkos apsaugos tikslai ir principai. Įstatymo 2 straipsnyje yra apibrėžta įstatymo paskirtis bei siekis užtikrinti sveiką ir švarią aplinką. Įstatymas reguliuoja visuomeninius

⁷⁹ Leda Žilinskienė, *supra note*, 7: 49.

⁸⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 24 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/DocumentSinglePart.aspx?AktId=72720&StrNr=53>.

⁸¹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. birželio 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-506-662/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 23 d., https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2092971#B_0.

⁸² „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. kovo 23 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2493/asr>.

santykius aplinkosaugos srityje, nustato pagrindines fizinių ir juridinių asmenų teises ir pareigas užtikrinant švarią ir saugią aplinką, poveikio priemones ir ekonomines sankcijas už juridinių asmenų padarytus aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus. Įstatymas reglamentuoja juridinių asmenų atsakomybę už netinkamą pakuočių atliekų tvarkymą, o taip pat šio įstatymo nuostatos sudaro pagrindą specialiesiems teisės aktams kurie detalai reglamentuoja pakuočių ir jų atliekų tvarkymą.

Atliekų teisinis reguliavimas Lietuvoje įtvirtintas **1998 m. birželio 16 d. Nr. VIII-787 Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme**.⁸³ Įstatyme įtvirtinti bendrieji atliekų prevencijos ir tvarkymo reikalavimai, atliekų tvarkymo prioritetų eiliškumas siekiant išvengti atliekų neigiamo poveikio aplinkai ir visuomenės sveikatai. Šis įstatymas nustato valstybinį atliekų teisinį reguliavimą, įvairių atliekų, įskaitant pakuočių atliekas, tvarkymo principus ir reikalavimus. Atliekų tvarkymo įstatyme taip pat nustatomos gamintojų ir importuotojų pareigos, susijusios su jų tiekiamų gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymu, įskaitant reikalavimus organizuoti atliekų surinkimą ir perdirbimą, taip pat nustatomi reikalavimai atliekų turėtojams ir tvarkytojams. Įstatymo nuostatos užtikrina, kad pakuočių atliekos būtų tvarkomos atsakingai, mažinant jų neigiamą poveikį aplinkai ir visuomenės sveikatai.

2001 m. rugsėjo 25 d. Nr. IX-517 Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas⁸⁴ nustato pagrindinius pakuočių reikalavimus ir reglamentuoja pakuočių bei jų atliekų tvarkymą Lietuvoje. Įstatymo tikslas – užtikrinti, kad pakuotės ir jų atliekos būtų tvarkomos taip, jog būtų išvengta neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai. Įstatymas reglamentuoja pakuočių apskaitą, ženklinimą, surinkimą bei naudojimą, taip pat apibrėžia gamintojų, pardavėjų, importuotojų, atliekų tvarkytojų ir vartotojų teises bei pareigas, kad būtų išvengta pakuočių ir pakuočių atliekų neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai. Šis teisės aktas taikomas ūkinės veiklos vykdytojams ir visiems pakuočių vartotojams, užtikrinant, kad pakuočių atliekos būtų tvarkomos atsakingai ir efektyviai. Be to, šiuo įstatymu yra įgyvendinami atliekų tvarkymą reglamentuojantys ES teisės aktai.

Prie pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų priskiriami ir teisės aktai, reglamentuojantys mokesčius už aplinkos teršimą. 1999 gegužės 13 s. Nr. VIII-1183 **Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas**⁸⁵ nustato mokesčio už aplinkos teršimą objektą, lengvatas, tarifų ir indeksavimo tvarką, mokėtojus, jų teises ir pareigas, mokestinį laikotarpį, mokesčio apskaičiavimo, deklaravimo ir mokėjimo tvarką, tarifus, patikrinimo tvarką, taip pat įplaukų paskirstymą. Įstatymu siekiama ekonominėmis priemonėmis mažinti aplinkos

⁸³ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 15.

⁸⁴ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 23.

⁸⁵ „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas“, E-SEIMAS, *supra note*, 30.

teršimą, skatinti tinkamą atliekų tvarkymą, riboti teršiančių medžiagų pardavimą ir gamybą, skatinti naudoti naujas technologijas, kurios būtų tausojančios gamtą, vykdyti atliekų prevenciją ir tvarkymą, remti tvarią ekonomikos plėtrą, taip pat skatinti gaminių daugartinį naudojimą.

Apžvelgiant bendrus pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus svarbu paminėti poįstatyminių norminių teisės aktų dalį - aplinkos ministro įsakymus ir Vyriausybės nutarimus. Vienas svarbiausių teisės aktų yra *Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planas*⁸⁶ (Toliau – planas). Planas nustato strateginius tikslus ir uždavinius atliekų prevencijos ir tvarkymo srityje, siekiant efektyviai valdyti atliekas ir mažinti jų poveikį aplinkai. Plano tikslas – išanalizavus esamą atliekų prevencijos ir tvarkymo būklę, nustatyti atliekų prevencijos ir tvarkymo priemones. Šis planas apima pakuočių atliekas, komunalines, gamybos ir kitas atliekas, jų tvarkymą Lietuvos teritorijoje. Plano ketvirtame skirsnyje detalizuotas pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymas. Už plane numatytų priemonių vykdymo koordinavimą atsakinga Aplinkos ministerija.

*2002 m. balandžio 12 d. Nr. 519 Nutarimas dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo*⁸⁷. Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planas parengtas remiantis 2021–2030 metų Nacionaliniu pažangos planu, patvirtintu LR Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998. Plano tikslas – išanalizavus esamą atliekų prevencijos ir tvarkymo būklę, nustatyti atliekų prevencijos ir tvarkymo priemones, būtinas NPP plane užsibrėžtiems strateginiams tikslams įgyvendinti. Iki 2025 m. padidinti antrinių žaliavų panaudojimo (žiediškumo) lygį, kad jis būtų ne mažesnis nei tuometinis ES vidurkis, pasiekti, plano įgyvendinimo vertinimo kriterijus, kad praktiškai būtų įgyvendintas atliekų prevencijos ir tvarkymo eiliškumas.

Taip pat kitas, nemažiau svarbus teisės aktas yra *Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 348*⁸⁸. Taisyklės nustato ribinį leistiną kenksmingųjų medžiagų kiekį pakuotėse, pakuočių ženklavimo, pakuočių ir vienkartinį pakuočių, atliekų apskaitos ir atsiskaitymo pagal apskaitos duomenis tvarkas ir reikalavimai taikomi visoms pakuočių atliekoms, nepriklausomai iš kokios medžiagos jos buvo pagamintos. Taisyklės taikomos pakuočių gamintojams ir importuotojams, užstato už daugkartinės pakuotes sistemos administratoriams, užstato už vienkartinės pakuotes sistemos administratoriams, importuotojams, pakuočių pardavėjams. Šių taisyklių laikymasis prisideda prie aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimo Lietuvoje.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. birželio 1 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo“, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. kovo 24 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.164386/asr>.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ „Dėl Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“, *supra note*, 26.

Taip pat LR aplinkos ministro 2011 m. gegužės 3 d. įsakyme Nr. D1- 367 ***Dėl atliekų susidarymo ir tvarkymo apskaitos ir ataskaitų teikimo taisyklių patvirtinimo***⁸⁹ nustatyta atliekų apskaitos vykdymo ir atliekų tvarkymo ir susidarymo apskaitos ataskaitų teikimo tvarka. Šių taisyklių taikymo sritis apima pakuočių atliekas. Taisyklės užtikrina skaidrią ir efektyvią atliekų apskaitą bei atliekų valdymą.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos įsakymas Nr. D1-123 ***Dėl Pakuočių atliekų, susidarančių komunalinių atliekų sraute, rūšiuojamojo surinkimo ir vežimo paslaugos teikimo būtinųjų reikalavimų ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo ir finansavimo sutarties būtinųjų sąlygų patvirtinimo***⁹⁰ nustato komunalinių atliekų sraute susidarančių pakuočių atliekų ir antrinių žaliavų rūšiuojamojo surinkimo savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo sistemose ir surinkimo paslaugos teikimo reikalavimus, pakuočių atliekų ir antrinių žaliavų rūšiuojamojo surinkimo sistemos infrastruktūros įrengimo, atnaujinimo ir plėtros reikalavimus, infrastruktūrai įrengti naudojamų konteinerių žymėjimo ir identifikavimo sistemos diegimo reikalavimus, konteinerių ištuštinimo dažnio reikalavimus ir kitus reikalavimus, kurie taikomi gamintojų ir importuotojų įsteigtoms licencijuotoms gamintojų ir importuotojų organizacijoms, savivaldybėms ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriams.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. gegužės 20 d. įsakymu Nr. D1-359 buvo patvirtintas ir ***Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašas***⁹¹. Šis dokumentas nustato tvarką, pagal kurią atliekų tvarkytojai išrašo dokumentus, patvirtinančius gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą. Aprašas reglamentuoja šių dokumentų išrašymo, pateikimo ir naudojimo procedūras, siekiant užtikrinti skaidrumą ir atsekamumą atliekų tvarkymo procese.

2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas⁹². Šiuo planu siekiama nustatyti pagrindinius ateinantį dešimtmetį valstybėje siekiamus pokyčius, užtikrinančius pažangą socialinėje, ekonominėje, aplinkos bei saugumo srityse, ir sutelkti finansavimo šaltinius šiems pokyčiams įgyvendinti, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir efektyviai jas tvarkyti.

⁸⁹ „Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2011 m. gegužės 03 d. įsakymas Nr. D1-367 „Dėl Atliekų susidarymo ir tvarkymo apskaitos ir ataskaitų teikimo taisyklių patvirtinimo““, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. kovo 24 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.398698/asr>.

⁹⁰ „Dėl Pakuočių atliekų, susidarančių komunalinių atliekų sraute, rūšiuojamojo surinkimo ir vežimo paslaugos teikimo būtinųjų reikalavimų ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo ir finansavimo sutarties būtinųjų sąlygų patvirtinimo“, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. balandžio 18 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/da424a00ca4e11ecb69ea7b9ba9d787b/asr>.

⁹¹ „Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2013 m. gegužės 20 d. įsakymas Nr. D1-359 „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo““, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. kovo 24 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.449166/asr>.

⁹² „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 09 d. nutarimas Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, E-SEIMAS, žiūrėta 2023 m. lapkričio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5/asr>.

Iš pateiktos teisės aktų apžvalgos galima matyti, jog Lietuvos pakuočių atliekų teisinio reguliavimo sistema yra gausi, apimanti tiek bendruosius, tiek specialiuosius teisės aktus, kurie reikalauja papildomo teisės šaltinių aiškinimo. Taip pat pastebėtina, jog teisiniu reguliavimu nuolat yra griežtinami reikalavimai tiek gamintojams ir importuotojams, tiek ir atliekų tvarkytojams. Pavyzdžiui 2023 m. liepos 1 d. įsigaliojo LR pakuočių ir pakuočių atliekų įstatymo pakeitimas⁹³, kuriame numatytas draudimas neatlygintinai dalinti labai lengvus plastikinius pirkinių maišelius, nuo 2025 m. sausio 1 d. įsigaliojo LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos neperdirbamų pakuočių atliekų panaudojimas energijai gauti nebebus laikomas atliekų tvarkymo užduoties vykdymu, taip skatinant rinktis tik perdirbamas pakuotes, nuo 2025 m. gegužės 1 d. įsigaliojo LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimai, draudžiantys viešojo maitinimo įstaigose nemokamai dalyti vienkartinius plastikinius gaminius, kurie pardavimo metu užpildomi maisto produktais ar gėrimais, siekiant mažinti plastiko kiekį. Taip pat Lietuvai didelę įtaką turės priimtas naujas Reglamentas (ES) 2025/40 dėl pakuočių ir pakuočių atliekų⁹⁴, kuriuo griežtinami pakuotėms keliami tikslai ir ES mastu siekiama pereiti prie visiškai perdirbamų pakuočių iki 2030 m. Visi šie teisinio reguliavimo pokyčiai rodo, jog pakuočių atliekų tvarkymo sistema susiduria su iššūkiais, kuriuos aktyviai bandoma spręsti griežtinant reikalavimus ir siekiant įgyvendinti ES keliamus pakuočių atliekų tvarkymo tikslus, tačiau manytina, jog dėl nuolat kintamo teisinio reguliavimo, atliekų tvarkytojams sunku adaptuotis prie naujų taisyklių, dėl ko visuomenė gali prarasti pasitikėjimą atliekų tvarkymo sistema.

Taigi, Lietuvos pakuočių atliekų teisinio reguliavimo sistema grindžiama tiek bendraisiais tiek specialiaisiais teisės aktais. Pagrindą sudaro Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurioje įtvirtinti aplinkos apsaugos principai, Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, nustatantis bendruosius atliekų prevencijos ir tvarkymo reikalavimus, bei Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, detalizuojantis pagrindinius pakuočių reikalavimus ir reglamentuojantis jų tvarkymo tvarką. Be šių pagrindinių teisės aktų, teisinį reguliavimą papildo ir kiti norminiai aktai, kurie nustato pakuočių atliekų tvarkymo tikslus ir uždavinius, reglamentuoja apskaitos, ženklinimo taisykles bei taiko lengvatas už aplinkos teršimą. Vis dėlto analizė rodo, kad Lietuvos pakuočių atliekų teisinis reguliavimas pasižymi sudėtinga struktūra, dėl ko praktinis teisės aktų taikymas gali tapti sudėtingas tiek gamintojams ir importuotojams, atliekų tvarkytojams, tiek ir visai visuomenei.

⁹³ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 23.

⁹⁴ „2024 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2025/40, dėl pakuočių ir pakuočių atliekų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/1020 ir Direktyva (ES) 2019/904 ir panaikinama Direktyva 94/62/EB“, *supra note*, 65.

3. PAKUOČIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO BŪKLĖ: PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Žemės ištekliai yra riboti, o jų perteklinis naudojimas kelia daug rūpesčių visame pasaulyje. Jei ir toliau nesikeis žmonių vartojimo poreikiai bei gamybos apimtys, prognozuojama, jog 2050 m. planetos pajėgumai bus viršyti trigubai, t.y. prireiks trijų planetų, kad būtų atkurta tai kas sunaudota.⁹⁵ Atliekų kiekio nuolatinis didėjimas ir yra vienas iš didžiausių aplinkosaugos ir darnaus vystymosi iššūkių, todėl siekiant pakeisti visuomenės požiūrį į išteklių naudojimą ir įtvirtinti tvarias išteklių naudojimo praktikas, pradėtas plėtoti žiedinės ekonomikos modelis, skatinantis tvarią gamybą, vartojimą bei inovacijas, užtikrinančias ilgalaikį ekonomikos augimą ir darnią plėtrą.

Žiedinė ekonomika tai „gamybos ir vartojimo modelis, kuris apima dalijimąsi produktais <...>, pakartotinį naudojimą ir gamybą, remontą, atnaujinimą ir kuo platesnį medžiagų ir produktų perdirbimą“⁹⁶, kurios tikslas kuo ilgiau pratęsti produktų gyvavimo ciklą ir iki minimumo sumažinti atliekų kiekį⁹⁷ (žr. 2 pav.).

2 pav. Žiedinės ekonomikos modelis. Šaltinis: Europos Parlamento tarnyba⁹⁸

ES žiedinės ekonomikos veiksmų plane nustatyti konkretūs įsipareigojimai skatinantys perėjimą prie žiedinės ekonomikos. Valstybėms narėms nustatyti ilgalaikiai strateginiai tikslai – sumažinti pagrindinių atliekų, įskaitant pakuočių atliekų srautą, kuriant tvarius ir ilgaamžius,

⁹⁵ „Žiedinė ekonomika“, Europos Sąjungos Taryba, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.consilium.europa.eu/lt/topics/circular-economy/>.

⁹⁶ „Žiedinė ekonomika“, Visuotinė lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/ziedine-ekonomika/>.

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ „Žiedinė ekonomika: kas tai ir kodėl ji svarbi“, Europos Parlamentas, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.europarl.europa.eu/topics/lt/article/20151201STO05603/ziedine-ekonomika-kas-tai-ir-kodel-ji-svarbi>.

aplinkai draugiškus produktus, vengti atliekų šalinimo sąvartynuose ir daugiau atliekų parengti pakartotiniam naudojimui bei perdirbti.⁹⁹ Siekiant įgyvendinti aplinkosaugos tikslus ir pereiti prie žiedinės ekonomikos modelio, Direktyva 98/2008 reikalauja, jog ES valstybės narės įgyvendintų veiksmingas atliekų perdirbimo priemones, sukurdamos atskiro atliekų surinkimo sistemas ir užtikrintų atliekų paruošimą pakartotiniam naudojimui ir perdirbimą¹⁰⁰, o Direktyvoje 94/62/EB nustatytos priemonės, kurios skirtos tam, kad nebūtų gaminamos pakuočių atliekos ir būtų taikomi pagrindiniai principai: pakartotinis pakuočių panaudojimas, perdirbimas ir sumažintas šalinamų pakuočių atliekų kiekis.¹⁰¹ Direktyvos 6 straipsnyje 6 straipsnio 1 dalyje nustatyti tikslai, jog ne vėliau kaip iki 2008 m. gruodžio 31 d. mažiausiai 55 % pakuočių atliekų turi būti perdirbama, o ne vėliau kaip 2025 m. gruodžio 31 d. perdirbimo lygis turi siekti 65 %. Perdirbimo tikslai pagal medžiagą: 50 % plastiko; 25 % medienos; 70 % juodųjų metalų; 50 % aliuminio; 70 % stiklo, ir 75 % popieriaus ir kartono. 2030 m. šis tikslas padidės iki 70 %.

Siekiant išsiaiškinti ar ES ir Lietuvai pavyksta pasiekti iškeltus tikslus, atskleisti pakuočių atliekų teisinio reguliavimo praktines problemas, šiame skyriuje analizuojamas pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo mastas ES ir Lietuvoje 2015 m. – 2022 m. laikotarpiu¹⁰². Taip pat analizuojamas Lietuvos užstato už vienkartinės pakuotes sistemos veiksmingumas, lyginant su Vokietijos ir Suomijos praktikomis, siekiant įvertinti skirtingų šalių patirtį ir nustatyti efektyvius sprendimus pakuočių atliekų tvarkymo srityje.

3.1. Pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo būklė Europos Sąjungoje

Pakuočių atliekų kiekio didėjimas kelia didelį susirūpinimą visame pasaulyje. Pakuočių atliekų kiekis Europoje išlieka didelis. Per pastaruosius 10 metų pakuočių atliekų kiekis ES padidėjo daugiau nei 20 %¹⁰³, todėl prognozuojama, jog nesiimant jokių veiksmų iki 2030 m. pakuočių atliekų kiekis ES padidėtų dar 19 %, o plastiko pakuočių atliekų – net 46 %.¹⁰⁴

ES statistikos tarnybos „Eurostat“ (toliau – Eurostat) duomenimis, apskaičiuota, jog 2022 m. ES (27 šalys nuo 2020 m.) susidarė 83,5 mln. t pakuočių atliekų (žr. 3 pav.).

⁹⁹ „Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/VAPTP%20SPAV%20ataskaita_teikimui%20LRV_su%20priedais.pdf.

¹⁰⁰ „2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas“, *supra note*, 14.

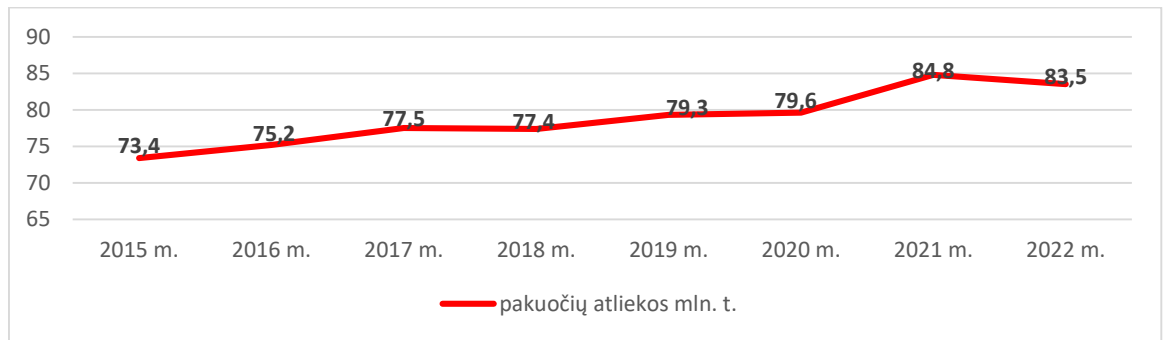
¹⁰¹ „1994 m. rugsėjo 20 d. Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“, *supra note*, 22.

¹⁰² Tyrimas atliktas 2025 m. kovo – balandžio mėn. Aktualiausi ES statistikos tarnybos Eurostat statistiniai duomenys pateikti už 2022 m., todėl baigiamajame darbe analizuoti duomenys 2015 m. – 2022 m. laikotarpiu.

¹⁰³ „Klausimai ir atsakymai: ES taisyklės dėl pakuočių – mažiau atliekų, daugiau pakartotinio naudojimo“, Europos Komisija, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/qanda_22_7157.

¹⁰⁴ *Ibid.*

3 pav. Pakuočių atliekos ES 2015-2022 m.¹⁰⁵

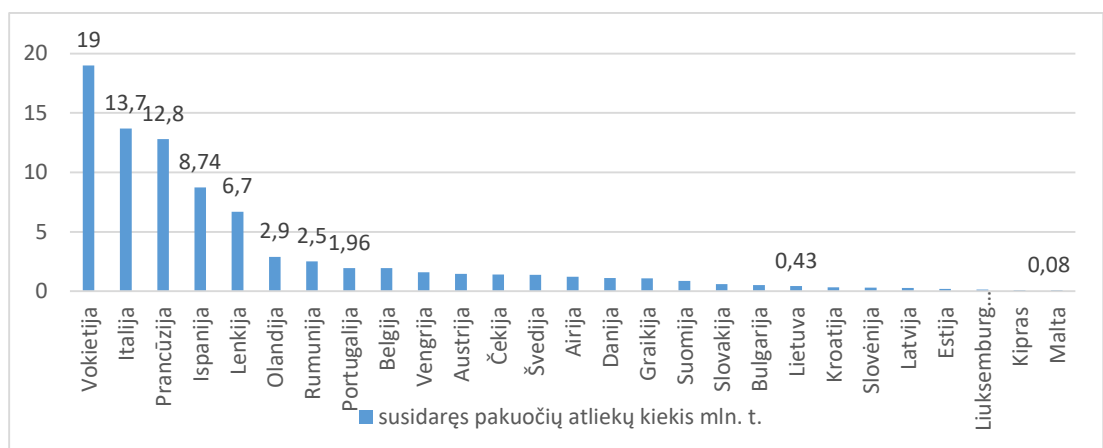

Pastebėtina, jog 2022 m. lyginant su 2015 m. ES pakuočių atliekų kiekis išaugo daugiau nei 10 mln. t. Staigus pakuočių atliekų kiekio didėjimas pastebimas 2021 m. – lyginant su 2020 m. tokių atliekų kiekis išaugo 6.13 % (bendras susidariusių pakuočių atliekų kiekis apima visas pakuočių medžiagas: popierių, kartoną, stiklą, plastiką, metalą, medieną ir kt.) Nors 2022 m. ES pakuočių atliekų kiekis sumažėjo 1,6 % lyginant su 2021 m., ilgalaikė tendencija rodo nuolatinį šių atliekų augimą. Nuo 2015 m. pakuočių atliekų kiekis didėjo daugiau nei 12 %. Augantys pakuočių atliekų kiekiai rodo, kad vartojimas kasmet auga, dėl ko būtina plėsti atliekų tvarkymo technologijas, infrastruktūros gerinimą, įrangos atnaujinimą.

2022 m. vienam ES gyventojui teko 186 kg pakuočių atliekų, kai 2015 m. pakuočių atliekų kiekis vienam gyventojui siekė 165 kg 2022 m. pakuočių atliekų kiekis vienam gyventojui svyravo: Airijoje vienam gyventojui teko 223,8 kg atliekų, o tuo tarpu Bulgarijoje vienam gyventojui teko 78,8 kg pakuočių atliekų per metus.

Didžiausias kiekis pakuočių atliekų susidarė Vokietijoje – 19 mln. t, mažiausias Maltoje – 88.782 t (žr. 4 pav.)

4 pav. Pakuočių atliekos ES valstybėse narėse 2022 m.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

¹⁰⁶ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

Pastebėtina, jog didžiausia dalis prekių pakuojamų į popierines ir kartonines pakuotes. ES 2022 m. susidarė 83,5 mln. t pakuočių atliekų iš kurių didžiausią dalį – 34 mln. t (40,8 %) sudarė popierinės ir kartoninės pakuotės, 16,1 mln. t (19,4 %) sudarė plastikinės pakuotės, 13,3 mln. t (16 %) – medinės pakuotės, 4 mln. t (3,9 %) – metalinės pakuotės, 15,7 mln. t (18,8 %) – stiklinės pakuotės, 1,8 mln. t (1,2 %) kitos pakuotės.¹⁰⁷

Eurostat duomenimis, 2022 m. ES perdirbta 83,1 % popierinių ir kartoninių pakuočių, tik 40,7 % plastikinių pakuočių, 34,2 % medinių pakuočių, 76,9 % metalinių pakuočių, 75,6 % stiklinių pakuočių, 50,4 % kitų pakuočių (žr. 5 pav.).

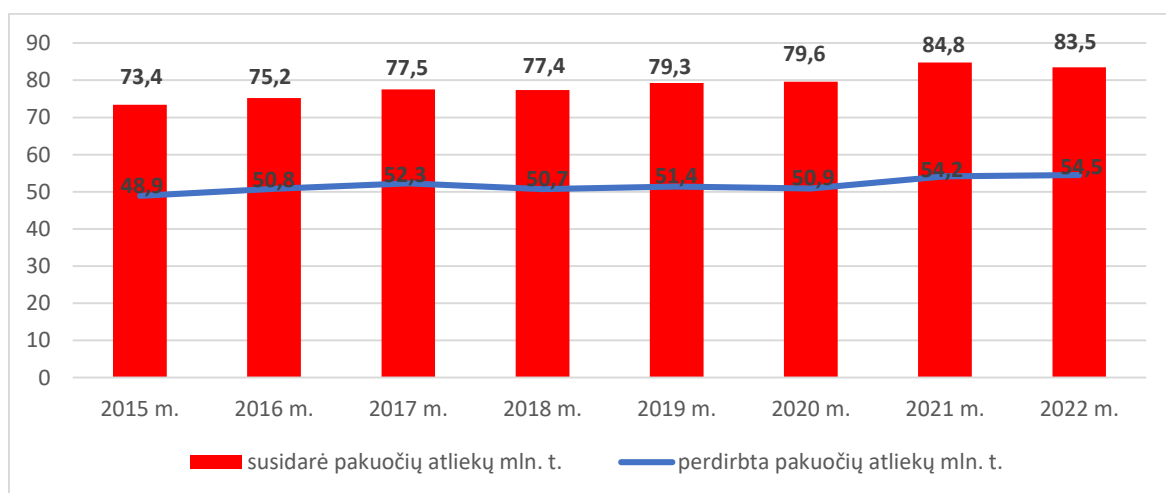
5 pav. Perdirbtos pakuočių atliekos pagal pakuotės medžiagą ES, 2022 m.¹⁰⁸

Pakuotės rūšis	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
popierinės ir kartoninės pakuotės	83,9 %	85,4 %	85,4 %	84,2 %	82,1 %	81,5 %	82,8 %	83,1 %
plastikinės pakuotės	40,5 %	42,4 %	41,7 %	41,4 %	41,4 %	37,6 %	40,3 %	40,7 %
medinės pakuotės	41,4 %	40,7 %	41,2 %	29,3 %	30,9 %	31,9 %	32,1 %	34,2 %
metalinės pakuotės	79,3 %	80,2 %	80,6 %	82,9 %	81,2 %	75,7 %	75 %	76,9 %
stiklinės pakuotės	74,2 %	75,3 %	75,8 %	75,8 %	75,6 %	76 %	74,1 %	75,6 %
kitos pakuotės	-	-	-	-	-	-	-	50,4 %

Iš pateiktos lentelės matyti, jog pakuočių perdirbimo rodikliai svyruoja: geriausi atskirų pakuočių perdirbimo rezultatai pasiekti 2016-2018 m. 2022 m. perdirbimo rodikliai prastesni nei 2017 m. bet geresni nei 2021 m.

Pakuočių atliekų kiekis ES didėja, tačiau perdirbimo rodikliai išlieka stabilūs atliekų kiekio augimui. (žr. 6 pav.).

6 pav. Susidariusios ir perdirbtos pakuočių atliekos ES, 2015 – 2022 m.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Eurostat statistikos duomenys, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

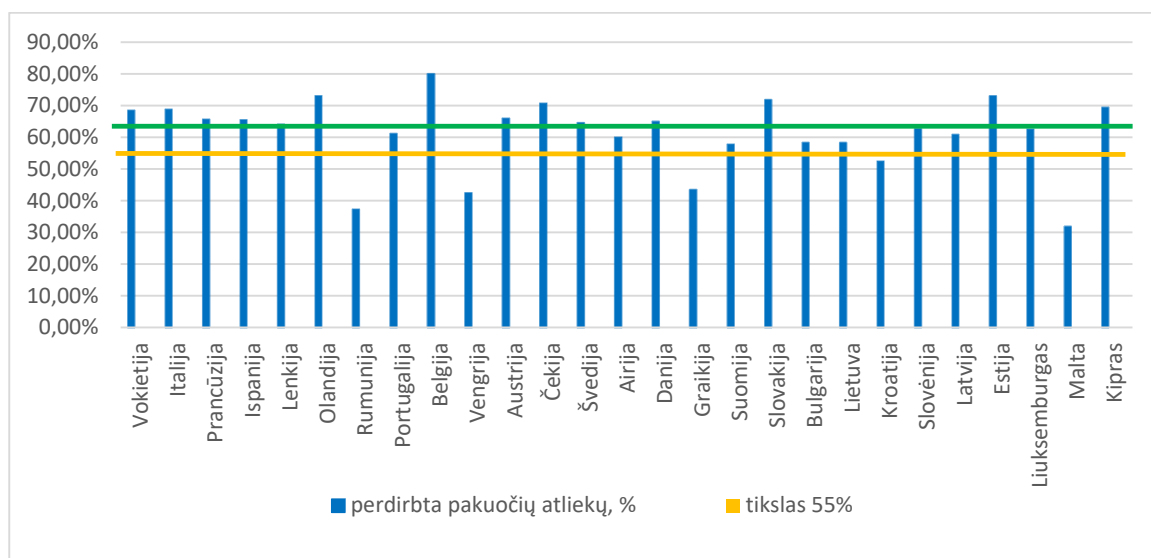
¹⁰⁸ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

¹⁰⁹ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

Iš pateiktos diagramos matyti, jog 2015 m. ES susidarė 73,4 mln. t pakuočių atliekų, iš jų 66 % (48,9 t) perdirbta, o 2022 m. susidarė 83,5 mln. t atliekų, iš kurių perdirbta 65,4 % (54,2 t). Iš ataskaitinio laikotarpio matyti, jog didžiausias kiekis pakuočių atliekų fiksuotas 2021 m. – 84,8 mln. t, o perdirbta 64 % (54,2 t). Daugiausia pakuočių atliekų perdirbta 2017 m. – 67 %. Atlikta analizė rodo, jog atliekų perdirbimo infrastruktūra ES nėra pakankama vis didėjančiam atliekų kiekiui tvarkyti, todėl būtina atliekų perdirbimo pajėgumų plėtra.

Direktyvos 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų 6 str. 1 d. nurodyta, jog ne vėliau kaip iki 2008 m. gruodžio 31 d. mažiausiai 55 % pakuočių atliekų turi būti perdirbama, o ne mažiau kaip 65 % turi būti perdirbama nuo 2025 m. gruodžio 31 d.¹¹⁰ Iš Eurostat duomenų matyti, jog ne visos valstybės 2022 m. pasiekė direktyvoje numatytus tikslus (žr. 7 pav.).

7 pav. Perdirbta pakuočių atliekų 2022 m. ES, %.¹¹¹

Iš atliktos analizės matyti, jog ES pakuočių atliekų teisinis reguliavimas nėra pakankamas ir dalis valstybių: Malta, Vengrija, Graikija, Rumunija, Kroatija neįgyvendina Direktyvoje 94/62/EB nurodytų tikslų, tačiau kitos valstybės viršija tikslą numatytą 2025 metams. Taigi, kas lemia, jog vienos valstybės narės įgyvendina direktyvoje išskeltus tikslus, o kitoms nepavyksta?

Direktyva 94/62/EB ir 98/2008 galioja visoje ES, tačiau valstybės narės yra atsakingos už tikslų įgyvendinimą pagal savo nacionalinius teisės aktus, dėl ko pakuočių atliekų tvarkymo pažanga įvairiose šalyse skiriasi. Pavyzdžiui **Belgija** yra viena iš ES lyderių pakuočių atliekų tvarkymo ir perdirbimo srityje. 2022 m. šalyje susidarė 1.95 mln. t pakuočių atliekų, 80 % iš jų buvo perdirbta, o 99,1 % panaudota. Panaudojimas apėmė energijos panaudojimą, bendrą

¹¹⁰ „1994 m. rugsėjo 20 d. Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“, *supra note*, 22.

¹¹¹ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

perdirbimą, pakartotinį panaudojimą ir kitas panaudojimo formas. Belgijos sėkmę lemia įdiegta stipri gamintojo atsakomybės sistema, pagal kurią patys gamintojai yra atsakingi už pakuočių atliekų tvarkymą, kurias pateikia rinkai. Sistema skatina įmones kurti tvaresnius produktus. Taip pat šalyje praktiškai išnyko sąvartynai, taikomi dideli mokesčiai už atliekų deginimą¹¹², kas skatina atliekų tvarkytojus ir gamintojus rinktis kitas atliekų tvarkymo alternatyvas. Šalyje taip pat galioja motyvacinė sistema – „moki už atliekų tvarkymą tiek, kiek išmeti“. Gyventojai, norintys išmesti komunalines atliekas, tai gali padaryti tik nusipirkę 3 Eur kainuojantį specialų maišą, o norintys išmesti pakuočių atliekas, naudoja 0,03 Eur kainuojantį maišelį.¹¹³ **Olandijoje** taip pat aukštas pakuočių atliekų perdirbimo rodiklis – 73 %. Šalyje gerai išvystyta perdirbimo infrastruktūra – perdirbama apie 80 % popierius ir kartonas, kuris dažniausiai perdirbamas į naują pakavimo medžiagą, 90 % stiklo, kadangi šalyje gerai išvystyta užstato sistema, šalyje taip pat taikomi dideli tarifai už atliekų deginimą, tačiau susiduriama su plastiko perdirbimo krize, kadangi naujų plastikinių pakuočių gamyba patrauklesnė nei plastiko perdirbimas dėl žemų naftos kainų, dėl ko perdirbėjams kyla iššūkių.¹¹⁴

Priešingai nei Belgija ir Olandija, **Rumunija** nepasiekė pakuočių atliekų tvarkymo tikslų. Šalies pakuočių atliekų perdirbimo rodiklis siekia tik 39,9 %, o panaudojimo lygis siekia 42,5 %. Tokius rezultatus nulemia tai, kad šalyje didelė dalis atliekų (2020 m. 74,3 %) šalinama sąvartynuose, teisės aktų nenusipėjamumas, gyventojų sąmoningumo iš švietimo stoka, lėta infrastruktūros plėtros pažanga.¹¹⁵ Šalis susiduria su visų rūšių pakuočių atliekų surinkimo problemomis,¹¹⁶ o įmonės už neperdirbtas pakuočių atliekas 2022 m. sumokėjo 6 mln. Eur mokesčių.¹¹⁷ Siekiant gerinti pakuočių atliekų tvarkymo sistemą, 2023 m. lapkričio 30 d. šalyje įvesta užstato už pakuotes sistema, kurios tikslas – skatinti pakuočių atliekų perdirbimą ir mažinti aplinkos taršą. Ši sistema apima visas vienkartinės stiklo, plastiko ir metalo gėrimų pakuotes nuo 0,1 iki 3 litrų talpos. Pirkdami tokius gėrimus, vartotojai sumoka 0,50 Rumunijos lėjų (0,10 Eur) užstatą, kurį gali atgauti grąžindami tuščią pakuotę į specialius surinkimo punktus.¹¹⁸ Naujausi

¹¹² „Recycling in the Netherlands, Belgium and the EU: how well are we really doing?“, *Milgro*, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.milgro.eu/en/blog/recycle>. <https://www.milgro.eu/en/blog/recycle>.

¹¹³ „Situacija pakuočių tvarkyme: darydami tą patį negalime tikėtis kito rezultato“, Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.vaatc.lt/situacija-pakuociu-tvarkyme-darydami-ta-pati-negalime-tiketis-kito-rezultato/>.

¹¹⁴ Brindusa Mariana Bejan, Ciprian Marcel Pop ir Gabriela Nicoleta Sirbu, „Sustainable recycling policies: the European Directive impositions and their perceived impact on retailers in emerging markets“, *Discover Sustainability* 6, 85 (2025): <https://link.springer.com/article/10.1007/s43621-025-00881-y>.

¹¹⁵ „The early warning report for Romania“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 4 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52023SC0199>.

¹¹⁶ „Romania recycles only 30% of plastic used“, *Green Forum*, 2023 m. birželio 30 d., <https://www.green-forum.eu/environment/20230630/romania-recycles-only-30-of-plastic-used-391>.

¹¹⁷ „Romanian companies pay EUR6 million for not recycling their packaging waste“, *Green Forum*, 2023 m. spalio 19 d., <https://www.green-forum.eu/environment/20231019/romanian-companies-pay-eur6-million-for-not-recycling-their-packaging-waste-651>.

¹¹⁸ „RetuRO Sistemul Garanție-Returnare“, RetuRO SGR, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://returogr.ro/>.

tyrimai rodo, jog užstato už vienkartinės pakuotės sistema jau davė reikšmingų rezultatų ir sulaukė didelio visuomenės įsitraukimo. Pavyzdžiui laikotarpiu nuo 2023 m. gruodžio mėn. iki 2024 m. lapkričio mėn. užfiksuotas 76 % atliekų surinkimo lygis.¹¹⁹ Atsižvelgiant į tai, kad lapkritį sukako vieneri metai nuo sistemos įdiegimo, rezultatai yra pozityvūs ir tikėtina, jog valstybei įgyvendinant naujų atliekų tvarkymo sistemų diegimus pavyks įgyvendinti direktyvoje numatytus tikslus.

Malta taip pat nepasiekė pakuočių atliekų tvarkymo tikslų ir yra mažiausiai pakuočių atliekų perdirbusi šalis 2022 m. Šalies pakuočių atliekų perdirbimo rodiklis siekia tik 31,8 %, o panaudojimo lygis siekia 35,1 %. Šalyje dominuoja atliekų šalinimas sąvartyne. Per pastaruosius penkerius metus bendras atliekų šalinimo į sąvartynus skaičius Maltoje išliko labai aukštas ir padidėjo nuo 74,7 % 2016 m. iki 91,5 % 2019 m., o 2020 m. nukrito iki 82,5 %.¹²⁰ Toks atliekų šalinimo būdas patrauklus, kadangi šalyje nėra įvestas sąvartynų mokestis, tačiau taikomas simbolinis 40 Eur „vartų“ mokestis už toną neskatina atliekų perdirbimo.¹²¹ Taip pat šalyje nėra įdiegta pakuočių atliekų deginimo sistema, kuri būtų naudojama energijai gaminti, tačiau atliekų panaudojimo energijai projektas pradėtas įgyvendinti.¹²² Didžioji dalis surinktų pakuočių atliekų yra eksportuojama, nes šalyje trūksta modernių perdirbimo įrenginių. Maltoje nėra tiesioginio mokesčio už pakuočių atliekas, tačiau šalis taiko gamintojo atsakomybės principą. Pagal šį principą pakuočių gamintojai yra atsakingi už jų produktų pakuočių atliekų surinkimo ir aplinkai nekenksmingo tvarkymo finansavimą bei perdirbimo tikslų įgyvendinimą, tačiau nėra skatinama tvarių, lengvai perdirbamų pakuočių gamyba.¹²³ Manytina, jog padidinti tarifai už atliekų šalinimą sąvartynuose, sustiprintos švietimo kampanijos orientuotos į atliekų rūšiavimo kultūrą, infrastruktūros plėtra padėtų ne tik pasiekti ES tikslus, bet ir skatinti žiedinę ekonomiką, mažinti priklausomybę nuo atliekų eksporto ir ilgainiui gerinti aplinkos būklę.

Aktualu paminėti ir tai, jog daugelis ES šalių, įskaitant Vokietiją, Olandiją, Belgiją plastiko atliekas eksportuoja į Azijos šalis, kadangi ES nėra sukurta pakankama infrastruktūra visam surinktam plastikui apdoroti. Nuo 2018 metų Kinijai uždraudus importuoti didelę plastiko atliekų dalį, ES buvo priversta spręsti šią problemą savarankiškai, o tai sukėlė didelių iššūkių, kadangi kai kurios šalys neturėjo reikalingų gamybos pajėgumų perdirbti tokias atliekas.¹²⁴ Taip

¹¹⁹ Brindusa Mariana Bejan, supra note, 114: 2.

¹²⁰ „Eurostat“, Europos Komisija, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

¹²¹ „Overview of landfill taxes on municipal waste in Europe“, Europos aplinkos agentūra, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/overview-of-landfill-taxes-on?activeTab=265e2bee-7de3-46e8-b6ee-76005f3f434f>.

¹²² „Magħtab waste-to-energy project will have a net environmental benefit, says WasteServ CEO“, *The Malta Independent*, 2025 m. sausio 26 d., <https://www.independent.com.mt/articles/2025-01-26/local-news/Magħtab-waste-to-energy-project-will-have-a-net-environmental-benefit-says-WasteServ-CEO-6736267408>.

¹²³ „Early warning assessment related to the 2025 targets for municipal waste and packaging waste - Malta“, Europos aplinkos agentūra, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states/malta/view>.

¹²⁴ „Atliekos“, ArcGIS, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://experience.arcgis.com/experience/ee4ccd892bf641debedca3b6c46bb853/page/ATLIEKOS?draft=true>.

pat ES susiduria su sunkumais perdirbti mišrius plastikus, sudarytus iš kelių medžiagų, tokių medžiagų perdirbimas kainuoja daugiau, todėl tokios atliekos dažnai eksportuojamos į šalis, kur perdirbimo kaštai yra mažesni.¹²⁵ Siekiant išspręsti šias problemas, kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, 2025 m. vasario 11 d. įsigaliojo naujas ES Pakuočių ir pakuočių atliekų reglamentas, kuriuo siekiama sumažinti pakuočių atliekų kiekį ir padidinti atliekų perdirbimo rodiklius.

Apibendrinant galima teigti, jog pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo situacija ES išlieka sudėtinga. Pastebimos pakuočių atliekų didėjimo tendencijos. Nuo 2015 m. iki 2022 m. pakuočių atliekų kiekis didėjo daugiau nei 12 %, o perdirbimo lygis nėra tolygus pakuočių atliekų kiekio augimui. Belgija yra viena iš ES lyderių pakuočių atliekų tvarkymo ir perdirbimo srityje, kurios sėkmę lemia įdiegta stipri gamintojo atsakomybės sistema, sąvartynų naikinimas, taikomi dideli mokesčiai už atliekų deginimą, skatinantys atliekų tvarkytojus ir gamintojus rinktis kitas atliekų tvarkymo alternatyvas. Vis dėlto Maltai, Rumunijai ir kitoms valstybėms narėms gresia nepasiekti pakuočių atliekų perdirbimo tikslų, o tai nulemia nepakankama atliekų tvarkymo, perdirbimo infrastruktūra, atliekų šalinimas sąvartynuose, netolygus teisės aktų įgyvendinimas, todėl siekiant aukštų rezultatų, būtina stiprinti perdirbimo infrastruktūrą, harmonizuoti teisinį reguliavimą visoje ES. Tik koordinuotos priemonės ir įsipareigojimas visose grandyse – nuo gamintojų iki vartotojų – užtikrins realią pažangą pakuočių atliekų tvarkymo srityje visoje Europoje.

3.2. Pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo būklė Lietuvoje, praktinės problemos

Kaip ir ES, taip ir Lietuvoje perėjimas prie žiedinės ekonomikos laikomas strateginiu prioritetu, įtvirtintu 2021–2030 m. Nacionalinio pažangos plano ir nacionalinio prisitaikymo prie klimato kaitos plano nuostatose. Atliekų, įskaitant pakuočių atliekų tvarkymo, perdirbimo ir prevencijos svarba Lietuvoje akcentuojama ir kituose valstybinės reikšmės strateginiuose dokumentuose: Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plane, Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje, Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje ir kituose tarptautiniuose dokumentuose.

2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane¹²⁶ nustatyti pagrindiniai ateinančių dešimtmetį valstybėje siejami pokyčiai, kurie, tikimasi, užtikrins pažangą aplinkos srityse. Vienas iš plano strateginių tikslų: *„užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną,*

¹²⁵ Brindusa Mariana Bejan, *supra* note, 114: 2.

¹²⁶ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 09 d. nutarimas Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, *supra* note, 92.

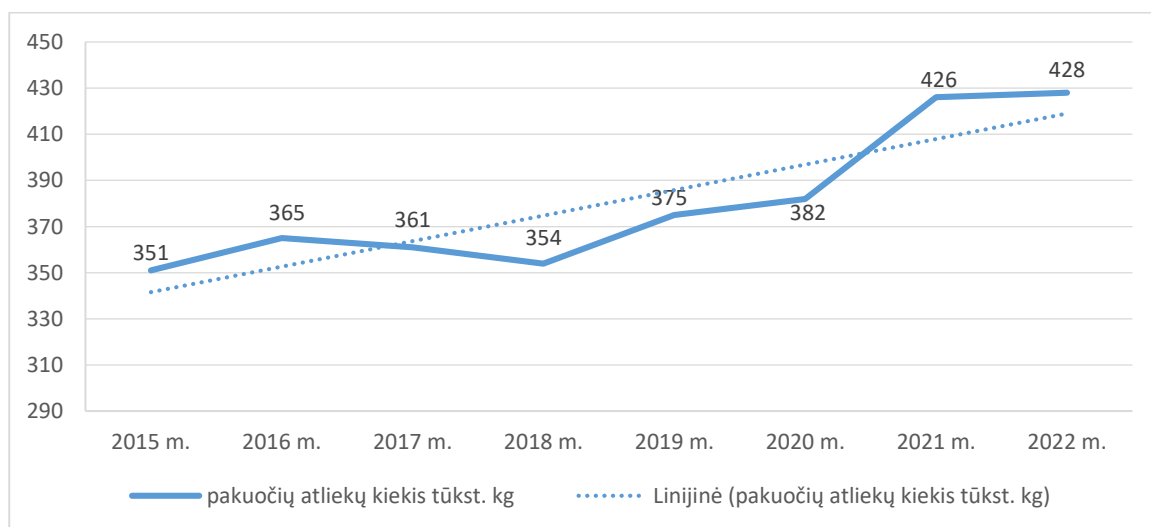
saugoti biologinę įvairovę, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui“¹²⁷. Siekiant įgyvendinti strateginį tikslą, siekiama, jog didėtų paruoštų naudoti pakartotinai ir perdirbtų Lietuvoje susidariusių atliekų dalis, mažėtų sąvartynuose pašalintų nepavojingų atliekų dalis.¹²⁸

Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plane, siekiant įgyvendinti 2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane numatytus strateginius tikslus, nustatytos atliekų prevencijos ir tvarkymo priemonės, numatyti atliekų tvarkymo uždaviniai.¹²⁹ Lietuva taip pat turi siekti Direktyvos 94/62/EB nustatytų pakuočių atliekų surinkimo, perdirbimo ir kt. teisės aktuose įtvirtintų tikslų.

Taigi kaip sekasi Lietuvai tvarkyti pakuočių atliekas ir su kokiomis problemomis susiduriama? Pakuočių atliekos Lietuvoje sudaro nemažą komunalinių atliekų dalį ir jos nuolat didėja. Remiantis Eurostat duomenimis, 2015 m. Lietuvos vidaus rinkai patiekta 351 tūkst. t pakuočių atliekų, 2016 m. – 365 tūkst. t, 2017 m. – 361 tūkst. t, 2018 m. – 375 tūkst. t, 2019 m. – 375 tūkst. t, 2020 m. – 382 tūkst. t, 2021 m. – 426 tūkst. t, 2022 m. – 428 tūkst. t pakuočių atliekų 2015 m. vienam gyventojui teko 120 kg pakuočių atliekų per metus, o tuo tarpu 2022 m. šis kiekis išaugo 20 %, ir vienam gyventojui teko 151 kg pakuočių atliekų.

Pastebima, jog didžiausias pakuočių atliekų kiekis fiksuotas 2021 m. lyginant su 2020 m. šių atliekų kiekis padidėjo 10,3 %, o 2022 m. atliekų susidarė 2 tūkst. t daugiau nei 2021 m. (žr. 8 pav.).

8 pav. Pakuočių atliekų kiekis Lietuvoje 2015–2022 m.¹³⁰

¹²⁷ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 09 d. nutarimas Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, *supra note*, 92.

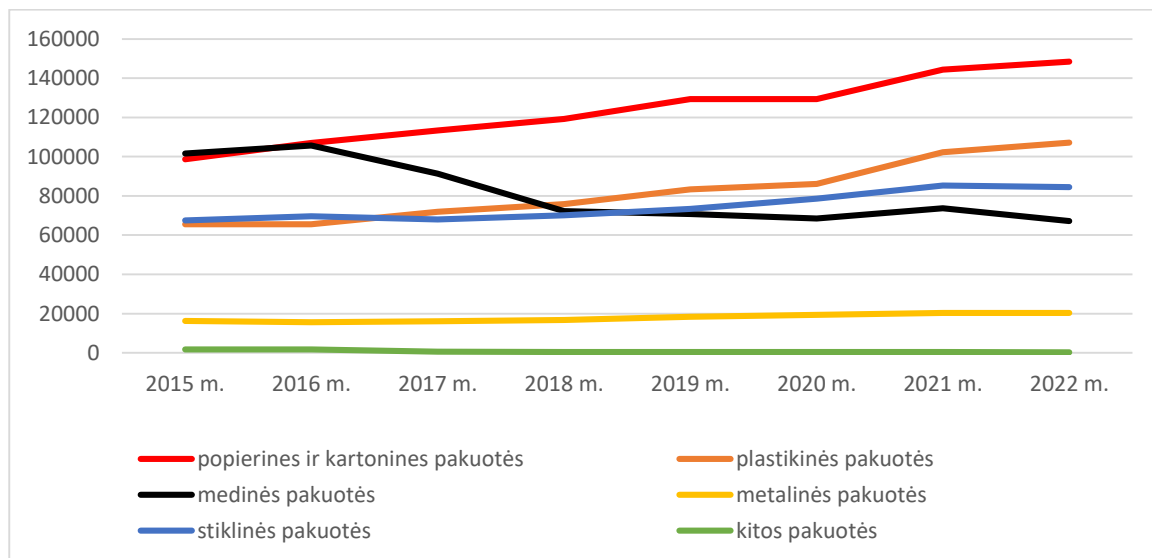
¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo“, E-SEIMAS, 2025 m. balandžio 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.164386/asr>,

¹³⁰ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

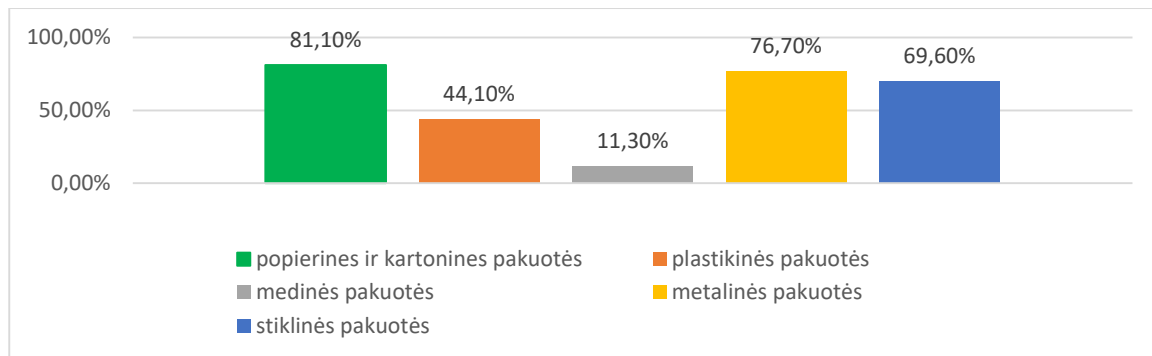
Popierius ir kartonas buvo pagrindinė pakuočių atliekų medžiaga, sudaranti (30,8 %) 148,5 tūkst. t visų 2022 m. susidariusių pakuočių atliekų kiekį ir šių atliekų srautas ženkliai išaugo: 2015 m. susidarė 98,6 tūkst. t, o 2022 m. skaičius išaugo iki 148,5 tūkst. t, - 34 % daugiau nei 2015 m. taip pat pastebimas ir plastikinių pakuočių didėjimas, 2016-2022 m. laikotarpiu ženkliai sumažėjo medinių pakuočių kiekis: 2022 m. medinių pakuočių kiekis 36 % mažesnis nei 2016 m., metalinių ir stiklinių pakuočių kiekiai kito nežymiai (žr. 9 pav.).

9 pav. Pakuočių atliekų kiekis Lietuvoje pagal pakuotės medžiagą 2015-2022 m.¹³¹

Direktyvoje 94/62/EB nurodyta, jog nuo 2025 m. perdirbimo tikslai pagal medžiagą turi siekti: 50 % plastiko; 25 % medienos; 70 % juodųjų metalų; 70 % stiklo, ir 75 % popieriaus ir kartono. Iš diagramos matyti, kad 2022 m. tik popierinių ir kartoninių pakuočių atliekų perdirbimo rodiklis viršijo 80 %. Mažiausiai perdirbta medienos pakuočių ir plastikinių pakuočių. (žr. 10 pav.).

10 pav. Pakuočių atliekų perdirbimo lygis pagal medžiagą 2022 m. %.¹³²

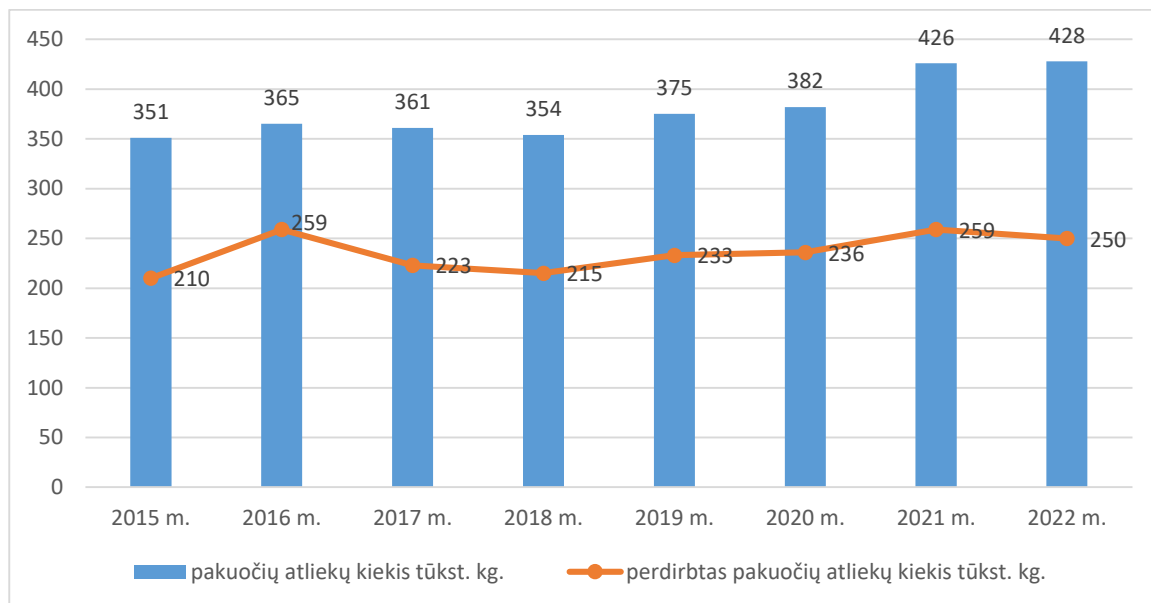

¹³¹ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

¹³² Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

Pastebima, jog 2022 m. pakuočių atliekų buvo perdirbta 9 tūkst. t mažiau nei 2021 m., o perdirbimo lygis siekė 58,3 %. 2021 m. pakuočių atliekų perdirbta 60,7 %. Geriausi rezultatai fiksuoti 2016 m. – perdirbta 69,5 % pakuočių atliekų. (žr. 11 pav.).

11 pav. Visų pakuočių atliekų susidarymo ir perdirbimo kiekis 2015-2022 m.¹³³

Iš pateiktos diagramos matyti, jog 2016 m., lyginant su 2015 m., išaugo perdirbimo rodikliai. Tam įtakos turėjo 2016 m. tam tikros rūšies plastikiniams, stikliniams buteliams ir metalinėms skardinėms pradėta taikyti užstato už vienkartinės pakuotes sistema, turėjusi įtakos tokių pakuočių perdirbimui,¹³⁴ tačiau 2017 m. perdirbimo rodikliai nukrito. Plačiau užstato už vienkartinę pakuočių surinkimo aptarta 3.3. poskyryje.

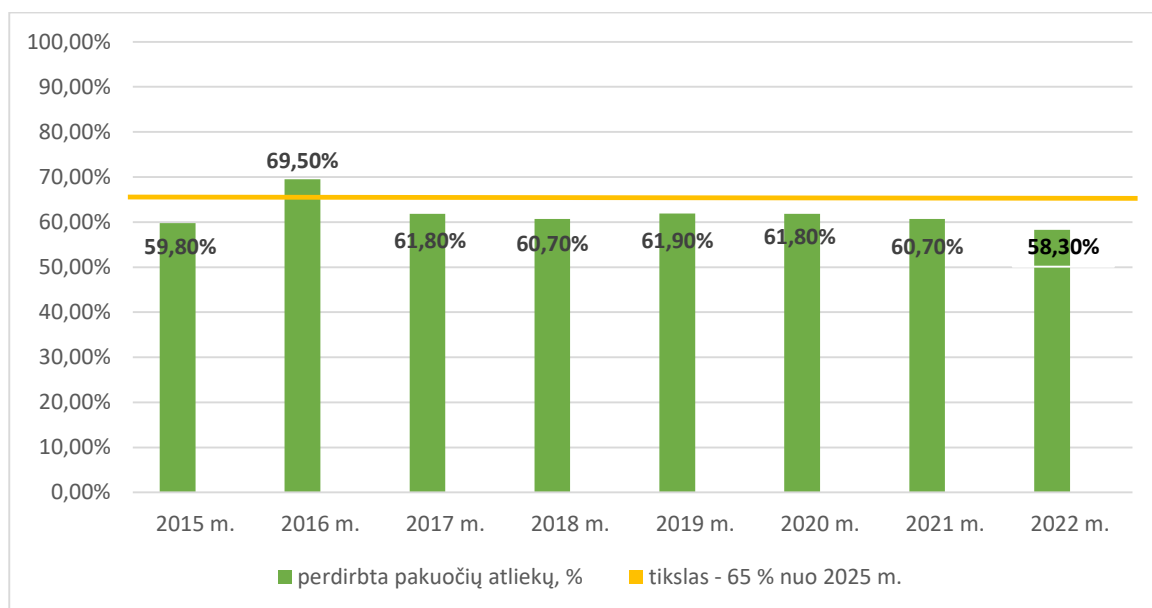
Kaip ir ES taip ir Lietuvoje, pakuočių atliekų kiekio didėjimas nėra tolygus tokių atliekų kiekio perdirbimui. Lietuva įgyvendina Direktyvos 94/62/EB numatytus pakuočių atliekų perdirbimo tikslus nuo 2008 m., tačiau matyti, jog pakuočių atliekų perdirbimo lygis mažėja: 2021 m. perdirbta 60,7 % pakuočių atliekų, o tuo tarpu 2022 m. perdirbta 58,3 % atliekų – 2,4 % mažiau nei 2021 m. ir 11,2 % mažiau nei 2016 m., dėl ko, anot Europos Komisijos¹³⁵, Lietuvai nuo 2025 m. gresia rizika nepasiekti Direktyvos 94/62/EB numatytų pakuočių atliekų perdirbimo tikslų – parengti pakartotiniam naudojimui ir perdirbti ne mažiau kaip 65 % visų pakuočių atliekų (žr. 12 pav.).

¹³³ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

¹³⁴ „Užstato už vienkartinės pakuotes sistemos administravimas“, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atlieku-politika/atliekos/uzstato-uz-vienkartines-pakuotes-sistemos-administravimas/>.

¹³⁵ *Ibid.*

12 pav. Pakuočių atliekų perdirbimo lygis 2015-2022 m, %.¹³⁶

Manytina, jog mažėjančius pakuočių atliekų perdirbimo rodiklius nulėmė 2019 m. Komisijos įgyvendinimo sprendimu (ES) 2019/665¹³⁷ pakeistos pakuočių atliekų perdirbimo apskaičiavimo taisyklės, siekiant užtikrinti didesnę duomenų tikslumą ir atitikimą ES reikalavimams. Esminis naujų skaičiavimo taisyklių skirtumas, palyginti su senosiomis taisyklėmis, yra tas, kad perdirbimo įmonės išmestas išrūšiuotų pakuočių atliekų kiekis neįtraukiamas į praneštą perdirbtų pakuočių atliekų kiekį.¹³⁸

Viena iš priežasčių, neleidžiančių Lietuvai pasiekti ambicingų atliekų tvarkymo tikslų: **nepakankamas gyventojų įsitraukimas**. Dėl nepakankamo gyventojų sąmoningumo nėra išrūšiuojamas visų buityje susidarančių pakuočių atliekų dalis. Gyventojai nežino, kokiam srautui priskirti tam tikras atliekas, trūksta informacijos apie antrinių žaliavų rūšiavimą, atliekų išmetimą į joms rūšiuoti skirtus kontenerius,¹³⁹ dėl ko sumažinama galimybė atrinkti perdirbimui tinkamas pakuotes.

Lietuvoje veikia konteinerinė atliekų tvarkymo sistema (kolektyviniai ir individualūs konteineriai) ir užstato už vienkartinės ir daugkartinės pakuotes surinkimo sistema,¹⁴⁰ kurios

¹³⁶ Sudaryta autorės remiantis Eurostat statistikos duomenimis, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

¹³⁷ „2019 m. balandžio 17 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2019/665, nustatantis ataskaitų teikimo taisyklės dėl tam tikrų vienkartinio plastiko gaminių rinkos stebėsenos“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019D0665>.

¹³⁸ „Early warning assessment related to the 2025 targets for municipal waste and packaging waste - Lithuania“, Europos aplinkos agentūra, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/LT%20Early%20Warning%20profile%20FINAL.pdf>.

¹³⁹ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo:“, *supra note*, 129.

¹⁴⁰ „Dėl Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo Nr. IX-517 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII-P-595“, *supra note*, 50.

leidžia tinkamai surinktas pakuotes perdirbti, tačiau dalis gyventojų atliekų nerūšiuoja, o kiti nežino kaip tinkamai tai daryti. Teisinis reguliavimas, įtvirtinantis pakuočių atliekų tvarkymo principą „moka gamintojas“ nepakankamai skatina gyventojus aktyviai rūšiuoti atliekas.¹⁴¹ Atliekų tvarkytojų duomenimis, daugiau nei 30 % į pakuočių atliekų konteinerius patenkančių atliekų yra netinkamos.¹⁴² „Gamtos ateitis“ užsakymu „Baltijos tyrimų“ 2024 m. atlikta apklausa rodo, jog rūšiuojančių pakuočių atliekas gyventojų skaičius Lietuvoje auga, tačiau dalis atliekų yra netinkamai rūšiuojamos – dažnai į pakuočių atliekų konteinerį metamos ne pačios pakuotės, o daiktai, gyventojai negeba atskirti pakuočių nuo kitų atliekų. Tyrimo duomenimis, tik 37 % gyventojų domisi pakuočių atliekų rūšiavimu, o kita dalis atliekas rūšiuoja savo nuožiūra. Nors pakuočių atliekas rūšiuojančių gyventojų skaičius auga, tyrimo duomenimis, 9 % gyventojų atliekų apskritai nerūšiuoja. Dalis respondentų nurodo nematantys atliekų rūšiavimo prasmės, o kiti mano, jog išrūšiuotos atliekos pilamos į tą pačią šiukšlių mašiną, todėl jos susimaišo su komunalinėmis atliekomis.¹⁴³

LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo 9 str. numatyta vartotojų ir pakuočių atliekų turėtojų pareiga rūšiuoti pakuočių atliekas ir naudotis organizuotomis pakuočių atliekų tvarkymo sistemomis.¹⁴⁴ Už teisės aktų reikalavimų nevykdymą ir netinkamą atliekų rūšiavimą fiziniams asmenims gali grėsti administracinė atsakomybė pagal LR administracinių nusižengimų kodeksą. Pavyzdžiui administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-235-380/2023 „E. M. nubaustas pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 367 straipsnio 1 dalį 30 Eur dydžio bauda už tai, kad jis 2023 m. <...> į „Plastiko, metalo, popieriaus pakuočių“ atliekų konteinerį <...> išmetė 8 litrų plastikinį purkštuvą. Tokiu savo elgesiu E. M. nesivadovavo Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos 2017 m. gruodžio 21 d. sprendimu <...> patvirtintų Klaipėdos rajono savivaldybės Komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių <...> reikalavimu, kuriame nurodyta, kad „Naudotis konteineriais ir juos naudoti tik pagal paskirtį, laikyti konteinerių naudojimosi ir rūšiavimo instrukcijų ir dėti į konteinerius tik tas atliekas, kurioms šie konteineriai yra skirti“, 23.16 punkto reikalavimu, kuriame nurodyta, kad privaloma „Laikytis Taisyklėse bei kituose teisės aktuose nustatytų pareigų“.¹⁴⁵ Siekiant įtraukti visuomenę aktyviai rūšiuoti atliekas, tikslinga teisiniu reguliavimu nustatyti veiksmingas poveikio priemones už pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo sistemos pažeidimus.

¹⁴¹ Daiva Bereikienė, *supra note*, 8: 58.

¹⁴² „Atliko pakuočių atliekų konteinerių kratą vilniečių kieme: nustebino medicininių atliekų gausa“, *Žaliasis taškas*, 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.zaliasistaskas.lt/naujiena/atliko-pakuociu-atlieku-konteineriu-krata-vilnieciu-kieme-nustebino-medicininiu-atlieku-gausa/>.

¹⁴³ „Pakuočių atliekas rūšiuoja 8 iš 10 lietuvių, tačiau dažnas daro šią klaidą“, *Gamtos ateitis*, 2024 m. kovo 26 d., <https://gamtosateitis.lt/pakuociu-atliekas-rusiuoja-8-is-10-lietuviu-taciau-daznas-daro-sia-klaida/>.

¹⁴⁴ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 15.

¹⁴⁵ „Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-235-380/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2213171#B_0.

Netinkamas atliekų tvarkymas bei rūšiavimas trukdo Lietuvai siekti užsibrėžtų atliekų tvarkymo tikslų. Anot L. Žilinskienės „atliekų rūšiavimas teisine prasme nėra vien tik savanoriškas veiksmas, o tai yra teisės aktuose įtvirtinta prievolė, todėl svarbu, kad aiškiai ir suprantamai būtų nustatyti reikalavimai, kaip turi būti rūšiuojama“.¹⁴⁶ Pirminiai atliekų tvarkymo sistemos dalyviai yra gyventojai, todėl tam, kad pakuočių atliekų tvarkymo sistema būtų efektyvesnė, gyventojams turi būti sudaromos sąlygos ir jie turi būti motyvuoti atliekas rūšiuoti tinkamai. Siekiant skatinti gyventojų sąmoningumą atliekų tvarkyme, būtina imtis kompleksinių priemonių, apimančių tiek informacines kampanijas, tiek teisinio reguliavimo stiprinimą. Autorės nuomone, turėtų būti įtvirtinta tokia pakuočių ženklavimo sistema, kuri ne tik informuotų vartotojus apie pakuotės perdirbamumą, bet ir pateiktų aiškias rūšiavimo instrukcijas, prieinamas, pavyzdžiui, per greito atsakymo (QR) kodą ant pakuotės.

Kita aktuali problema: *gamintojai ir importuotojai nepakankamai taiko ekologinio projektavimo principus* rinkdamiesi gaminių pakuotes, todėl dalis Lietuvos rinkai tiekiamų pakuočių nėra perdirbamos.¹⁴⁷ Kaip nurodyta anksčiau, Lietuva turi siekti sumažinti atliekų, įskaitant pakuočių atliekų srautą, kuriant tvarius ekologiškus produktus.¹⁴⁸ Ekologinis projektavimas apima pakuočių kūrimą, atsižvelgiant į jų poveikį aplinkai per visą gyvavimo ciklą, siekiant sumažinti atliekų kiekį ir skatinti perdirbimą.

Iš statistinės analizės matyti, jog 2022 m. susidarė 428 tūkst. t pakuočių atliekų, iš kurių buvo perdirbta 58,3 % – 249 tūkst. t atliekų. Pagal LR Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą, nuo 2025 m. sausio 1 d. skatinant gamintojus ir importuotojus vidaus rinkai tiekti tik perdirbamąsias pakuotes ir siekiant padidinti pakuočių atliekų perdirbimo rodiklius, pakuočių atliekų panaudojimas energijai gauti nebėra laikomas pakuočių atliekų tvarkymo užduoties vykdymu – įsigaliojus įstatymo pakeitimui, gamintojai ir importuotojai atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis tik perdirbtą pakuočių atliekų kiekį, todėl vienintelis tinkamas tokių atliekų sutvarkymo būdas lieka pakuočių atliekų perdirbimas.¹⁴⁹ Už visas pakuočių atliekas, kurios bus sutvarkytos neperdirbant, pakuočių atliekų tvarkymo organizacijoms teks mokėti mokestį už aplinkos teršimą. Įstatymo pakeitimas, tikėtina, sukels papildomą finansinę naštą verslams, dėl ko kils naujų investicijų poreikis į naujas perdirbimo technologijas ir medžiagas, todėl valstybė turi skirti finansinę paramą ir kitas reikiamas priemones atliekų tvarkymo sistemos tobulinimui.

¹⁴⁶ Leda Žilinskienė, *supra note*, 7: 223.

¹⁴⁷ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo:““, *supra note*, 129.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ „Pakuočių atliekų valdymas 2025-aisiais: finansiniai įsipareigojimai ir galimos naudos“, *Atliekų kultūra*, 2024 m. lapkričio 18 d., <https://atliekukultura.lt/naujienos/pakuociu-atlieku-valdymas-2025-aisiais-finansiniai-ipareigojimai-ir-galimos-naudos/>.

Manytina, jog įstatymo pakeitimai ilgainiui sumažins neperdirbamų pakuočių atliekų kiekį, verslai bus motyvuoti rinktis lengviau perdirbamas pakuotes taip prisidedant prie žiedinės ekonomikos.

Šalyje vis dar *trūksta atliekų rūšiavimo konteinerių*.¹⁵⁰ Savivaldybės įpareigos prižiūrėti ir plėtoti rūšiuoti tinkamų atliekų konteinerių infrastruktūrą, tačiau kaimo vietovėse ar individualių namų rajonuose trūksta atliekas rūšiuoti skirtų konteinerių. Pavyzdžiui, Vilniaus regiono atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plane¹⁵¹ nurodoma, kad Elektrėnų savivaldybėje, Šalčininkų ir Trakų rajono savivaldybėje pusė individualių namų gyventojų buvo aprūpinti individualiais rūšiavimo konteineriais, kas reiškia, kad likusi dalis gyventojų rūšiavimo konteinerių neturėjo.

Taip pat 2021 m. Aplinkos ministerijos atliktas tyrimas parodė, kad 58 % nerūšiuojančių respondentų nurodė, jog pradėtų rūšiuoti, jei būtų daugiau rūšiavimo konteinerių, o kiti nurodė, jog konteineriai yra per toli gyvenamosios vietos.¹⁵² Taip pat dar 2023 m. dalis gyventojų negavo reikiamų konteinerių atliekoms rūšiuoti. Valstybės kontrolės teigimu, Lietuvoje trūksta patikimų duomenų apie savivaldybėse įrengtas reikiamas konteinerių aikštelių skaičius, todėl nėra įmanoma nustatyti ar visiems gyventojams yra sudaromos sąlygos tinkamai rūšiuoti atliekas.¹⁵³ Taigi, siekiant tvaraus atliekų tvarkymo, būtina plėsti atliekų tvarkymo infrastruktūrą, aprūpinant gyventojus rūšiavimo konteineriais.

Nors priemonės dėl pakuočių atliekų perdirbimo tikslų įgyvendinimo yra plačiai apibrėžtos Lietuvos teisės aktuose, tačiau kaip matyti, Lietuva susiduria su įvairiais pakuočių atliekų tvarkymo ir perdirbimo iššūkiais. Siekdama įgyvendinti pakuočių atliekų perdirbimo tikslus ir spręsti šiuo metu kylančius iššūkius, Lietuva turi imtis kompleksinių, teisiniu reguliavimu grįstų priemonių plėtojant patogią ir prieinamą rūšiavimo infrastruktūrą, didinant rūšiavimo konteinerių skaičių tiek viešosiose, tiek individualiose erdvėse, nuosekliai vykdant visuomenės švietimo ir informavimo kampanijas, skatinant supratimą apie rūšiavimo svarbą ir asmeninę atsakomybę už aplinkos apsaugą. Šių priemonių visuma sudarytų prielaidas ne tik padidinti surenkamų ir perdirbamų atliekų kiekį, bet ir užtikrinti Lietuvos įsipareigojimų ES teisės aktams įgyvendinimą.

¹⁵⁰ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo:“, *supra note*, 129.

¹⁵¹ „2021–2027 m. Vilniaus regiono atliekų prevencijos ir tvarkymo planas patvirtintas Vilniaus regiono plėtros tarybos kolegijos 2023 m. sausio 31 d. sprendimu Nr. TS-1 „Dėl Vilniaus regiono atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo“, Vilniaus regiono plėtros tarnyba, žiūrėta 2025 m. balandžio 7 d., https://www.vaatc.lt/wp-content/uploads/2023/02/TS-1_Vilniaus-regiono-atliek%C5%B3-prevencijos-ir-tvarkymo-2021-2027-planas.pdf.

¹⁵² „Atliekų rūšiavimo spragos Lietuvoje: kritikos sulaukia ne tik savivaldybės, bet ir gyventojai“, *Savaitė*, 2023 m. lapkričio 30 d., <https://www.savaite.lt/lietuva/situacija/16681-atlieku-rusiavimo-spragos-lietuvoje-kritikos-sulaukia-ne-tik-savivaldybes-bet-ir-gyventojai.html>.

¹⁵³ „Komunalinių atliekų tvarkymas“. Valstybės kontrolė. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.vkontrolė.lt>.

3.3. Užstato už vienkartinės pakuotės sistemos praktiniai aspektai

ES kelia ambicingus tikslus pereiti prie žiedinės ekonomikos modelio ir iki 2030 m. atsisakyti neperdirbamų pakuočių, tačiau net jei sugriežtinus atliekų tvarkymo teisinį reguliavimą pakuotės bus 100 % perdirbamos, bet jos nebus tinkamai surenkamos, ambicingi aplinkosaugos tikslai nebus įgyvendinti.

Atliekų surinkimas yra vienas iš pagrindinių atliekų tvarkymo etapų, kuris nulemia tolesnes atliekų panaudojimo galimybes. Siekiant įgyvendinti Direktyvos 98/2008, Direktyvos 2019/904 ir kitų regioninių bei nacionalinių teisės aktų reikalavimus, Lietuvoje nuo 2016 m. vasario 1 d. pradėjo veikti užstato už vienkartinės pakuotės sistema, kurios veikla rūpinasi Lietuvos gėrimų gamintojų, importuotojų ir pardavėjų įsteigta ne pelno siekianti organizacija VŠĮ „Užstato sistemos administratorius“ (toliau – USAD).¹⁵⁴

LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme nurodoma, jog užstatas, tai „*pinigų suma, pateikta už gaminio pakuotę siekiant užtikrinti, kad pakuotės ar jų atliekos bus grąžintos gamintojui ir (ar) importuotojui ir naudojamos pakartotinai ar tvarkomos vadovaujantis <...> pakuočių atliekų tvarkymo prioritetais*“,¹⁵⁵ o užstato sistema – „*visuma organizacinių, administracinių, finansinių, informacinių ir kitų priemonių, įgyvendinamų užstato sistemos administratoriaus, siekiant, kad pakuočių vartotojams būtų grąžintas gaminių, už kurių pakuotę nustatytas užstatas, pardavimo metu sumokėtas užstatas, gamintojams ir (ar) importuotojams grąžintos daugkartinės pakuotės būtų pakartotinai panaudotos, o vienkartinių pakuočių atliekos būtų sutvarkytos vadovaujantis <...> pakuočių atliekų tvarkymo prioritetais*“. ¹⁵⁶ Užstato sistemos paskirtis, anot Lietuvos Aukščiausiojo teismo – „*skatinti pakuočių vartotojus rūšiuoti atliekas, taip užtikrinant jų (pakuočių ar jų atliekų) grąžinimą gamintojui ir (ar) importuotojui bei jų pakartotinį panaudojimą ir tvarkymą laikantis teisės aktų nustatytos tvarkos*“. ¹⁵⁷

Užstato už vienkartinės pakuotės sistema Lietuvoje taikoma: alaus kokteiliams, alui, sidrui, įskaitant kriaušių sidrą, vaisių vynui, vaisių vyno gėrimams, vaisių vyno kokteiliams, kitiems fermentuotiems gėrimams, nealkoholiniams gėrimams (gaiviesiems gėrimams, stalo vandeniui, girai), alkoholiniams kokteiliams, šaltinio vandeniui, natūraliam mineraliniam vandeniui, fasuotam geriamajam vandeniui, sultims, nektarams, supakuotiems į prekinę vienkartinę pakuotę, kurios talpa didesnė negu 0,1 litro, bet ne didesnė negu 3 litrai, supakuotiems į stiklinę, PET pakuotę ir metalinę pakuotę (išskyrus pakuotę, kurios talpa trys litrai). Užstatas

¹⁵⁴ „Apie užstato sistemą“, Grąžinti verta, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://grazintiverta.lt/apie/17>.

¹⁵⁵ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 23.

¹⁵⁶ *Ibid.*

¹⁵⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-361-248/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2025-04-12, https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1782346#B_0.

netaikomas stiklinėms vaisių vyno, vaisių vyno gėrimų ir vaisių vyno kokteilių pakuotėms ir stiklinėms pakuotėms, kurios talpa yra 3 litrai, taip pat metalinėms pakuotėms, kurių talpa yra 3 litrai.¹⁵⁸

LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme taip pat įtvirtinta, jog gamintojai ir importuotojai, tiekdami LR vidaus rinkai gaminius, privalo pakuotę pažymėti pakuotės gamintoją ar importuotoją identifikuojančiu brūkšninio kodu ir užstato sistemos taikymą nurodančiu ženklu, už kurių pakuotę yra nustatytas užstatas. Ženklas turi būti visuotinis LR teritorijoje ir užstatas nėra imamas, jei iš LR teritorijos eksportuoja arba išveža gaminius.¹⁵⁹

Užstato sistemoje surinktos nurodytų vienkartinį pakuočių atliekos yra perdirbamos ir taip užbaigiamas tokių atliekų tvarkymo ciklas.¹⁶⁰ Direktyva 2019/904 nustatomas tikslas 2029 m. perdirbimui surinkti 90 % plastikinių iki 3 litrų talpos gėrimų butelių (su 77 % tarpiniu tikslu 2025 m.). Lietuvoje PET plastiko pakuočių surinkimo rezultatai jau dabar visiškai atitinka šį reikalavimą.¹⁶¹

USAD duomenimis, veikiančia užstato sistema yra patenkinti 93 % visų vartotojų, o iki užstato už vienkartinės pakuotės sistemos sukūrimo buvo surenkama ir perdirbama mažiau nei 33 % PET butelių, o šiuo metu perdirbama daugiau nei 90 % visų užstato sistemoje atsiduriančių gėrimų pakuočių.¹⁶² Tačiau kyla klausimas, kokią dalį visų rinkai patiektų plastikinių, metalinių, stiklinių sudaro užstatinės pakuotės ir ar užstatinių pakuočių kiekis turi didelę įtaką visų tokių pakuočių atliekų kiekio surinkimui? Kokie galimi sistemos efektyvinimo pokyčiai?

Remiantis Aplinkos apsaugos agentūros (toliau – AAA) ir USAD statistiniais duomenimis nustatyta (žr. 13 pav.), jog vidaus rinkai patiektų užstato plastikinių, stiklinių, metalinių pakuočių kiekis yra žemas lyginant su vidaus rinkai patiektomis visomis plastikinėmis, stiklinėmis, metalinėmis pakuotėmis. 2023 m. užstatinės pakuotės sudarė 16,5 % visų tais metais rinkai patiektų nurodytų pakuočių dalį. Iš pateiktos diagramos matyti jog daugiausia stiklinių, plastikinių, metalinių pakuočių susidarė 2022 m. – 194 tūkst. t, o 2023 m. tokių pakuočių patiekta 12.216 t mažiau nei 2022 m. Mažiausi skaičiai fiksuoti 2019 m., užstatinės pakuotės sudarė 15,6 % visų rinkai patiektų pakuočių dalį. 2020 m. – 2022 m. fiksuotas rinkai patiektų pakuočių augimas.

¹⁵⁸ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 23.

¹⁵⁹ *Ibid.*

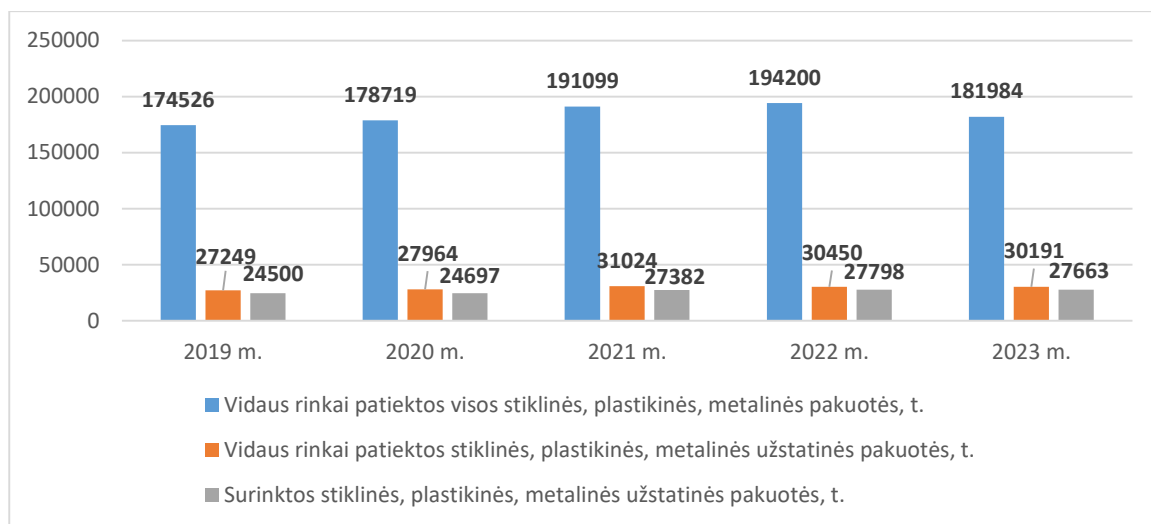
¹⁶⁰ „Perdirbėjams“, Gražinti verta, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://grazintiverta.lt/perdirbejams/36>.

¹⁶¹ „Užstato sistema“, Gražinti verta, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://grazintiverta.lt/sistema/uzstatas/30>.

¹⁶² „Tarptautinei auditorijai pristatyti Lietuvos plastiko atliekų tvarkymo sistemos pavyzdžiai – didžiausias dėmesys depozito sistemai“, Aplinkos projektų valdymo agentūra, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://apva.lrv.lt/lt/naujienos-24316/tarptautinei-auditorijai-pristatyti-lietuvos-plastiko-atlieku-tvarkymo-sistemos-pavyzdžiai-didžiausias-demesys-depozito-sistemai/>.

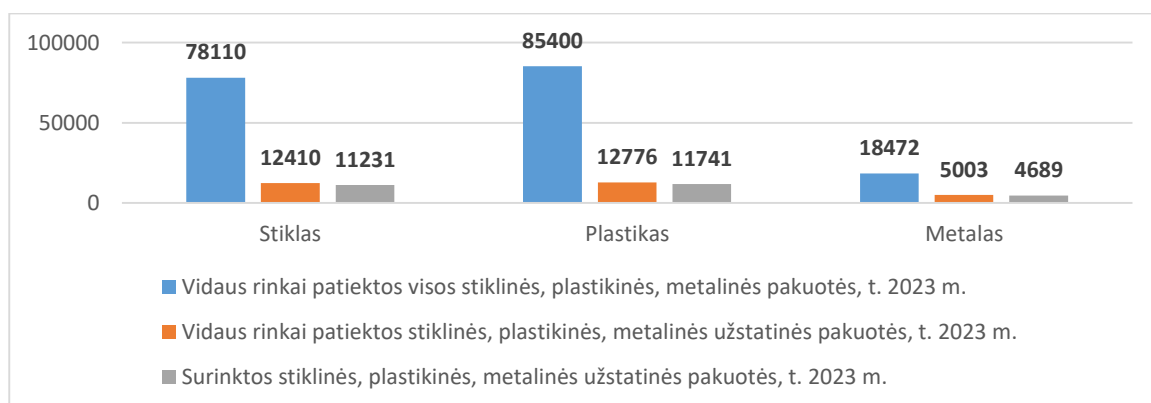
Galima pastebėti, jog užstato pakuočių surinkimo lygis labai aukštas. 2019 m. surinkta 89,9 % (24,5 tūkst. t); užstatinių pakuočių, 2020 m. – 88,3 % (24,6 tūkst. t); 2021 m. – 88,2 % (27,3 tūkst. t); 2022 m. – 91,2 % (27,7 tūkst. t); 2023 m. – 92,3 % (27,6 tūkst. t).

13 pav. Vidaus rinkai visų patiektų, užstato ir surinktų stiklinių, plastikinių, metalinių pakuočių kiekis, t ¹⁶³

Analizuojant statistinius duomenis, matyti, jog daugiausia Lietuvos vidaus rinkai 2023 m. patiekta plastikinių pakuočių – 85,5 tūkst. t (46,9 %) , stiklo pakuočių – 78,1 tūkst. t (42,9 %). Mažiausia dalį sudarė metalo pakuotės – 18,4 tūkst. t (10,2 %). Daugiausia rinkai patiekta plastikinių užstatinių pakuočių – 12,7 tūkst. t, mažiausiai metalinių užstatinių pakuočių – 5003 t. Pastebėtina, jog metalinės užstato pakuotės sudarė 27 % visų rinkai patiektų metalinių pakuočių dalį, o tuo tarpu plastikinės užstato pakuotės sudarė 14,9 % visų rinkai patiektų plastikinių pakuočių dalį, stiklinės užstato pakuotės sudarė 15,8 % (žr. 14 pav.).

14 pav. Vidaus rinkai visų patiektų, užstato ir surinktų stiklinių, plastikinių, metalinių kiekis, t 2023 m. ¹⁶⁴

¹⁶³ Sudaryta autorės remiantis AAA ir USAD duomenimis.

¹⁶⁴ Sudaryta autorės remiantis AAA ir USAD duomenimis.

Direktyvoje 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo numatyti atskiri plastikinių butelių surinkimo tikslai. Direktyvoje nurodyta, jog iki 2029 m. valstybės narės turi pasiekti 90 % surinkimą. Iš pateiktų duomenų matyti, jog Lietuva jau pasiekė iškeltą tikslą. Pagal išleistą visų užstatinių pakuočių kiekį, 2023 m. daugiausia surinkta metalinių pakuočių – 93,7 % - tik 314 metalinių užstato pakuočių nepateko į užstato sistemą. Plastiko pakuočių surinkta – 91,2 %, stiklo – 88,8 %.

Iš pateiktų duomenų matyti, jog užstato už vienkartinės pakuotės sistema Lietuvoje pasiekia puikius plastikinių, metalinių, stiklinių pakuočių atliekų surinkimo rezultatus, tačiau kitos kelios ES valstybės turi dar labiau išplėstas ir efektyviau veikiančias atliekų surinkimo sistemas. Pavyzdžiui **Vokietijoje** pakuočių užstato sistema pradėjo veikti 2003 metais ir pasižymi itin aukštu surinkimo rodikliu – 98 %, o tai yra vienas iš aukščiausių rodiklių pasaulyje, rodančių sistemos efektyvumą.¹⁶⁵ Užstato sistema šalyje taikoma plastikinėms (PET), metalinėms ir stiklinėms pakuotėms nuo 0.1 litro iki 3 litrų. Šalis taiko 0,25 Eur taros depozitą už pakuotę.

Nuo 2022 m. užstatas šalyje tapo privalomas už beveik visus vienkartinius plastikinius gėrimų butelius. Šalis vadovaujasi principu, jog jei vienkartinis gėrimų butelis ar skardinė pagaminta iš plastiko, tokiai pakuotei be išimčių turi būti taikomas užstatas. Taip pat Vokietijoje nuo 2024 m. sausio 1 d. pieno produktams vienkartinuose plastikiniuose buteliuose pradėta taikyti užstato sistema. Sistema taikoma ne tik įprastam pienui, bet ir pieno gėrimams, kuriuose pieno yra ne mažiau kaip 50 %, bet ir kitiems pieno produktams, įskaitant kefyra, jogurtą, kavos gėrimus ir pan. Remiantis Vokietijos statistiniais duomenimis 2020 metais šalyje nedepozitinių gėrimų rinkos dalis sudarė 10,6 mlrd. litrų, iš kurių 40 % sudarė pienas, 4,4 %. pieno mišiniai, 2,8 %. kiti pieno gėrimai. Iš 5 mlrd. litrų pieno produktų beveik 10 % buvo išpilstyta į plastikinius butelius.¹⁶⁶ Siekiant dar labiau stiprinti pakuočių atliekų tvarkymą šalyje atnaujinta užstato sistema, tačiau pažymėtina, jog Vokietijoje į depozito sistemą nėra įtraukti ir stipriojo alkoholio bei vyno buteliai, grąžinimas vyksta per konteinerinę sistemą.

Suomija taip pat pasižymi labai aukštu užstato pakuočių surinkimo rodikliu – 97 %. Šalyje užstato sistema pradėjo veikti 1996 metais ir pasižymi plačiu pakuočių rūšių spektru. Sistema taikoma plastikinėms (PET), metalinėms ir stiklinėms pakuotėms nuo 0.1 litro iki 3 litrų. Suomijoje taikomas diferencijuotas užstato dydis, kuris skiriasi priklausomai nuo pakuotės tipo ir svyruoja nuo 0,10 Eur iki 0,40 Eur.

¹⁶⁵ „What We Waste: A Global Overview of Deposit Systems for One-Way Beverage Containers 2024“. Reloop. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.reloopplatform.org/wp-content/uploads/2024/12/Reloop-Global-Deposit-Book-2024.pdf>.

¹⁶⁶ „Vokietijos užstato sistemoje – pieno pakuotės“, *Circular Economy Lithuania*, 2024 m. sausio 30 d., <https://www.circulareconomy.lt/vokietijos-uzstato-sistemoje-pieno-pakuotes/>.

Suomijoje į užstato sistemą įtraukta beveik visų gaiviųjų gėrimų pakuotė: vandens, sidro, alaus, sportininkams skirtų gėrimų, ilgųjų gėrimų, sulčių pakuotė, pažymėtina, jog šalyje visi stikliniai vyno ir stipriųjų alkoholinių gėrimų buteliai yra įtraukti į užstato sistemą, tačiau pieno ir pieno produktų pakuotės nėra įtrauktos. Suomijoje veikianti užstato sistema, leidžia grąžinti daugkartines ir vienkartines pakuotes. 2023 m. šalis pasiekė 98 % skardinių, 90 % PET net 99 % stiklo pakuočių surinkimo lygį, kai Lietuvoje surinkta 88,8 % stiklo taros. Priešingai nei Lietuvoje, Suomijos stiklo surinkimo rodikliai pasiekiami apimant visas stiklines alkoholio pakuotes, dėl ko šalis gali džiaugtis puikiais pasiekimais.¹⁶⁷

Kaip jau buvo minėta anksčiau, Lietuvoje užstato už vienkartines pakuotes sistema pradėjo veikti 2016 m., o užstato už vienkartines gėrimų pakuotes suma siekia 0,10 Eur. Nuo 2016 m. Lietuvoje įvyko reikšmingi ekonominiai pokyčiai: vidutinis darbo užmokestis nuo 2016 m. iki 2024 m. didėjo daugiau nei du kartus, nuo 636,9 Eur (neto) iki 1432,2 Eur (neto).¹⁶⁸ Minimalioji mėnesinė alga per tą patį laikotarpį išaugo nuo 350 Eur, iki 1038 Eur.¹⁶⁹, kas rodo ženklų gyventojų pajamų ir pragyvenimo lygio kilimą. Tuo tarpu užstato už vienkartines gėrimų pakuotes dydis nuo jo įvedimo liko nepakitęs. Nors šis dydis 2016 m. buvo laikytas pakankamu motyvuoti vartotojus grąžinti pakuotes, tačiau šiandienos ekonominėmis sąlygomis jo poveikis galimai yra sumažėjęs.

Autorės nuomone, atsižvelgiant į tai, jog Lietuvai kyla rizika iki 2025 m. gruodžio 31 d., nepasiekti Direktyvoje 94/62/EB nustatytų pakuočių atliekų tvarkymo tikslų ir į didėjantį pakuočių atliekų kiekį, būtina investuoti ir plėtoti pakuočių atliekų surinkimo sistemas, įskaitant užstato už vienkartines pakuotes surinkimo sistemą. Manytina, jog pritaikius Vokietijos pavyzdį ir padidinus užstato dydį už pakuotę iš 0,10 Eur į 0,25 Eur, o į esamą surinkimo sistemą įtraukus pieno, pieno produktų ir pieno gėrimų, įskaitant kefyro, jogurtų, kavos gėrimų pakuotes, o taip pat pasinaudojus Suomijos pavyzdžiu ir įtraukus stipriųjų alkoholių bei vyno butelius dar labiau stiprėtų gyventojų motyvacija rūšiuoti ir tvarkyti pakuočių atliekas, didėtų bendras pakuočių ir pakuočių atliekų surinkimo ir perdirbimo lygis, taip pat ši priemonė atspindėtų ekonominės realybės pokyčius, užtikrinant, kad užstato sistema išliktų veiksminga ir socialiai aktuali.

Taigi, remiantis pateiktais duomenimis, galima teigti, jog užstato už vienkartines pakuotes sistema Lietuvoje pasiteisino ir pasiekia puikius plastikinių, metalinių, stiklinių gėrimų pakuočių atliekų surinkimo rezultatus, tačiau užstatinės pakuotės sudaro nedidelę visų rinkai patiektų tokių pakuočių dalį, todėl siekiant įgyvendinti Direktyvoje 94/62/EB nustatytus pakuočių atliekų tvarkymo tikslus, būtina plėsti užstato už vienkartines pakuotes sistemą Lietuvoje.

¹⁶⁷ „What We Waste: A Global Overview of Deposit Systems for One-Way Beverage Containers 2024“, *supra note*, 165.

¹⁶⁸ „Vidutinis mėnesinis bruto ir neto darbo užmokestis (be individualių įmonių)“, Teisės aktų gidas, žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., <https://www.tagidas.lt/savadai/9006/>.

¹⁶⁹ „Minimalioji mėnesinė alga (MMA) ir minimalusis valandinis atlygis (MVA)“, Teisės aktų gidas, žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., <https://www.tagidas.lt/savadai/9003/>.

4. PAKUOČIŲ ATLIEKŲ TEISĖS PRINCIPŲ TAIKymo PROBLEMATIKA TEISMŲ PRAKTIKOJE

Aplinkosaugos teisės principai yra sudedamoji aplinkosaugos teisinio reguliavimo dalis, kurie atlieka esminį vaidmenį formuojant ir įgyvendinant teisinį reguliavimą. Ankstesniuose skyriuose aptarta, jog pakuočių atliekų tvarkymui yra sukurta sudėtinga teisinių instrumentų sistema, kurioje yra įtvirtinti ir atitinkami aplinkosaugos teisės principai, turintys didelę reikšmę pakuočių atliekų tvarkyme, todėl šiame skyriuje bus išskirti pagrindiniai pakuočių atliekų teisinio reguliavimo principai bei apžvelgtos su „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų įgyvendinimu susijusios teorinės teisinio reguliavimo problemos.

4.1. Pakuočių atliekų teisės principai

Kalbant apie pakuočių atliekų principus ir jų įgyvendinimo teorines problemas, svarbu aptarti žodžio „*principas*“ reikšmę. Tarptautinių žodžių žodyne viena iš žodžio „*principas*“ reikšmių yra „svarbiausia kurios nors teorijos, koncepcijos idėja, pradinis teiginys“¹⁷⁰. Tuo tarpu Lietuvių kalbos žodyne pateikiama tokia žodžio „*principas*“ sąvoka: „įsitikinimas, pažiūra į dalykus“¹⁷¹. Verčiant iš lotynų kalbos principium reiškia „pradžią, pagrindą“, todėl galima teigti, kad *teisėje* principai yra visa ko pagrindas, apimant visą teisinę sistemą nuo teisinių idėjų iki teisės realizavimo.¹⁷²

Anot Egidijaus Kūrio, *teisės principai* yra teisės sistemos pamatinės nuostatos, kuriomis grindžiama teisinė praktika, teisinis reguliavimas, bendrasis ir individualusis teisinis reguliavimas bei pats teisės įgyvendinimas.¹⁷³ Taip pat Kęstutis Jankauskas, savo daktaro disertacijoje nurodo, jog „teisės principai – tai teisinės sistemos pamatinės nuostatos, kreipiantieji pradai, kurie dalykiškai ir logiškai apibūdina tai, kas nuo jų priklauso“.¹⁷⁴ Taigi, teisės principai yra teisinio reguliavimo pagrindas, kuriais remiantis kuriamos įstatymo normos.

Aplinkos apsaugoje teisės principai yra esminės nuostatos, kurių pagrindu kuriamos teisinės bei politinės priemonės, siekiant užtikrinti aplinkos ilgalaikį išsaugojimą ir tvarumą. Aplinkos apsaugos teisės principai yra nustatyti tarptautiniu lygiu, daugiašaliuose ir dvišaliuose susitarimuose, valstybių ir regionų lygiu, todėl jų taikymas ir privalomumas skirtingas.¹⁷⁵

¹⁷⁰ „Principas“, Tarptautinių žodžių žodynas, žiūrėta 2025 m. balandžio 19 d., <https://tzz.lt/p/principas/>.

¹⁷¹ „Principas“, Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2025 m. balandžio 19 d., <http://www.lkz.lt/?zodis=principas&id=22271460000>.

¹⁷² Egidijus Jarašiūnas ir kt., *Lietuvos Konstitucinė teisė* (Vilnius: Registrų centras, 2017), 51, <https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Lietuvos%20konstitucine%C4%97%20teis%C4%97.pdf>.

¹⁷³ Toma Brimontienė ir kt., *Lietuvos konstitucinė teisė* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002), 202, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/3058e0ba-7737-445b-8208-a076edd9d2f2/content>.

¹⁷⁴ Kęstutis Jankauskas, *supra note*, 10: 179.

¹⁷⁵ Leda Žilinskienė, *supra note*, 7: 122.

Lietuvos aplinkos apsaugos teisės reglamentavimo pagrindai nustatyti aukščiausią teisinę galią turinčiame teisės akte – LR Konstitucijoje. Lietuvos Konstitucinis Teismas¹⁷⁶ savo jurisprudencijoje ne kartą yra pabrėžęs, kad aplinkai taikomi bendrieji aplinkos apsaugos principai: aplinkos apsauga yra valstybės bei kiekvieno gyventojo rūpestis ir pareiga; viešieji ir privatus interesai turi būti skirti aplinkos kokybei gerinti; neigiamo poveikio aplinkai mažinimas; gamtos išteklių racionalus ir kompleksiškas naudojimas; visi fiziniai ir juridiniai asmenys turi susilaikyti nuo tokių veiksmų, kuriais būtų daroma žala gamtinei aplinkai. Šie principai išreikšti ne tik Konstitucijoje (53 str. 3 d., 54 str.)¹⁷⁷, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, bet ir LR aplinkos apsaugos įstatyme.

LR aplinkos apsaugos įstatymo 4 straipsnyje¹⁷⁸ yra suformuluoti aplinkos apsaugos principai. Įstatyme nurodyta, jog „aplinkos apsauga yra visos valstybės bei kiekvieno jos gyventojo rūpestis ir pareiga“. Aplinkos apsaugos valdymo politika ir praktika turi nukreipti visuomeninius bei privačius interesus aplinkos kokybei gerinti, skatinti gamtos išteklių naudotojus ieškoti būdų ir priemonių, kaip išvengti arba sumažinti neigiamą poveikį ir žalą aplinkai.

Analizuojant nacionalinius bei tarptautinius teisės aktus pastebėtina, jog vieno tikslaus aplinkos teisės principų sąrašo nėra, tačiau teisės aktuose suformuluoti pagrindiniai aplinkos apsaugos politikos ir teisės principai.¹⁷⁹ 1) darnios plėtros principas; 2) principas „teršėjas moka; 3) aukšto aplinkos apsaugos lygio principas; 4) žalos šaltinio principas; 5) integracijos principas; 6) atsargumo ir prevencinių veiksmų principas. Šie aplinkos teisės principai yra pamatinės nuostatos ir priemonės, kurių reikia imtis, kad aplinka būtų apsaugota ir kiek įmanoma labiau sumažinta žala aplinkai, jei neigiamas poveikis aplinkai neišvengiamas.

Kalbant apie atliekų tvarkymo principus pažymėtina, jog atliekų tvarkymo politikos ir teisinio reglamentavimo ES pagrindas yra Europos Sąjungos sutartis ir Bendrijos atliekų tvarkymo strategija. ES bendrai atliekų tvarkymas grindžiamas septyniais pagrindiniais principais:¹⁸⁰ 1) gamtos išteklių suverenitetas ir pareiga nedaryti žalos aplinkai; 2) prevencinių veiksmų principas; 3) bendradarbiavimo principas; 4) darnaus vystymosi principas; 5) atsargumo principas; 6) bendros – diferencijuotos atsakomybės principas; 7) „teršėjas moka“ principas.

¹⁷⁶ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 28 d. aprobuotas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas aplinkos apsaugos srityje, apibendrinimas Administracinė jurisprudencija“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. kovo 9 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1312212>.

¹⁷⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note*, 80.

¹⁷⁸ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note*, 82.

¹⁷⁹ „Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. kovo 23 d., https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0015.01/DOC_2&format=PDF.

¹⁸⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96/2014. Teismų praktika.“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 23 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/798956>.

Kaip matyti, bendrai visų atliekų tvarkymas grindžiamas aukščiau išvardintais septyniais pagrindiniais principais, tačiau pastebėtina, jog pakuočių atliekų teisiniame reguliavime nėra aiškiai išskirtų pakuočių atliekų tvarkymo teisės principų, todėl šiame darbe, autorė išanalizavus atliekų ir pakuočių atliekų tvarkymą reguliuojančius teisės aktus, išskyrė pagrindinius pakuočių atliekų principus (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Pakuočių atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo principai, sudaryta autorės.

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas	Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas	Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planas	Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas	Direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo
Principas „teršėjas moka“	Principas „teršėjas moka“	Principas „teršėjas moka“	Principas „teršėjas moka“	Principas „teršėjas moka“
Gamintojo atsakomybės principas	Gamintojo atsakomybės principas	Gamintojo atsakomybės principas	Gamintojo atsakomybės principas	Gamintojo atsakomybės principas
Atsargumo principas	Prevencijos principas	Artimumo ir pakankamumo principai	Atsargumo ir prevencinių veiksmų principas	Prevencijos principas
Atliekų tvarkymo aplinkai ir žmonių sveikatai saugiu būdu principas	Saugaus šalinimo principas	Atsargumo principas	Darnaus vystymosi principas	Subsidiarumo principas
Darnaus vystymosi principas	Proporcingumo principas	Darnaus vystymosi principas	Proporcingumo principas	Proporcingumo principas
Artumo principas		Integracijos principas	Savarankiškumo principas	
Savarankiškumo principas		Proporcingumo principas	Artumo principas	
Proporcingumo principas		Savarankiškumo principas	Bendradarbiavimo principas	
			Atliekų susidarymo mažinimo ir saugaus šalinimo principas	

Taigi, atlikus lentelėje nurodytų teisės aktų analizę nustatyta, jog pagrindiniai pakuočių atliekų teisės principai, įtvirtinti nacionaliniuose bei tarptautiniuose teisės aktuose yra: principas

„teršėjas moka“, gamintojo atsakomybės principas, prevencijos, proporcingumo, darnaus vystymosi principas.

Prevencijos principas. Vienas iš esminių aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės principų – prevencijos principas, kuriuo siekiama užkirsti kelią aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimų, o taip pat siekiama išvengti neigiamo poveikio aplinkai bei sumažinti jau padarytą žalą.¹⁸¹ Lietuvoje prevencijos principas plačiau pradėtas įgyvendinti Lietuvai tapus ES nare.

Siekiant, kad prevencijos principas veiktų, LR Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 18 straipsnyje yra nurodyta, jog „kai yra grėsmė, kad bus pažeisti aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ar kitų teisės aktų reikalavimai, siekiant tokių pažeidimų išvengti“ galima paskirti privalomąjį nurodymą.¹⁸² Šio įstatymo 2 straipsnio 6 dalyje nurodyta, jog privalomasis nurodymas – „*aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančio pareigūno įpareigojimas fiziniam ar juridiniam asmeniui per tam tikrą terminą įgyvendinti aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ar kitų teisės aktų reikalavimus arba įpareigojimas imtis priemonių, kad aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų būtų išvengta, arba įpareigojimas likviduoti pasekmes, sukeltas aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ar kitų teisės aktų pažeidimu.*“¹⁸³

Privalomasis nurodymas vertintinas kaip poveikio priemonė juridiniams arba fiziniams asmenims, nesilaikantiems aplinkos apsaugą reglamentuojančių įstatymų, kuriais siekiama prevencinių tikslų – išvengti teisės aktų pažeidimų ir žalos aplinkai iki jos atsiradimo. Pavyzdžiui administracinėje byloje Nr. eI3-11893-1029/2023¹⁸⁴ Aplinkos apsaugos departamentas kreipėsi į administracinę teisimą prašydamas įpareigoti atsakovę individualią įmonę „A“ per dvi savaites įvykdyti 2023 m. liepos 12 d. privalomąjį nurodymą. Prašyme nurodoma, kad „*Departamento Apskaitos ir mokesčių kontrolės departamento <...> pareigūnai 2023 m. gegužės 25 d. atliko atsakovės planinį patikrinimą ir nustatė: I) „A“ nebuvo įsiregistravusi Vieningoje gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinėje sistemoje (toliau – ir GPAIS) Gamintojų ir importuotojų registravimosi sąvade; II) „A“ nevedė pakuočių apskaitos GPAIS. Tokiais veiksmais atsakovė pažeidė Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo <...> 6 straipsnio 1 ir 2 dalis, 7 straipsnio 1 dalies 1 ir 5 punktus, 131 straipsnio 1 dalį, Gamintojų ir*

¹⁸¹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. kovo 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-329-789/2022“, INFOLEX, žiūrėta balandžio 2 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2066638>.

¹⁸² „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas“, E-SEIMAS, žiūrėta 2024 m. balandžio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.171182>.

¹⁸³ *Ibid.*

¹⁸⁴ „Panevėžio rūmų (Regionų administracinis teismas) 2023 m. gruodžio 19 d. sprendimas Nr. eI3-11893-1029/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. balandžio 6 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2221458>.

importuotojų registravimo taisyklių <...> 3 ir 5.1 punktus, bei Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių <...> 27 punktą“. Departamento pareigūnas 2023 m. rugsėjo 12 d. atliko pakartotinį patikrinimą ir nustatė, kad iki 2023 m. rugpjūčio 25 d. atsakovės pakuočių apskaitos duomenys į GPAIS sistemą už 2021–2022 metus nebuvo suvesti, pakuočių apskaitos vedimo tvarka, svorio nustatymo metodika neparengta, tai yra Privalomasis nurodymas nustatytu terminu neįvykdytas, ko pasekoje už privalomojo nurodymo neįvykdymą atsakovei buvo paskirta 1200 Eur ekonominė sankcija. Nagrinėtu atveju atsakovė pasyviais veiksmais, t.y. pakuočių apskaitos duomenų nesuvedant į GPAIS sistemą sudarė prielaidas aplinkos apsaugos įstatymų teisės aktų pažeidimams ir žalai aplinkai kilti. Taigi, šiuo konkrečiu atveju žala aplinkai nebuvo padaryta, tačiau nustačius pažeidimo faktą bei paskyrus privalomąjį nurodymą, kaip prevencinę priemonę, siekta, kad žala aplinkai apskritai nekiltų.

Atsargumo principas. Atsargumo principas įtvirtintas Direktyvoje 2008/98/EB kaip bendras aplinkos apsaugos principas, į kurį valstybės narės turi atsižvelgti taikydamos atliekų hierarchiją. Remiantis valstybiniu atliekų prevencijos ir tvarkymo planu, atsargumo principas reiškia, jog *„kai medžiaga ar objektas gali kelti riziką ir nėra tai paneigiančių faktų, būtina imtis priemonių visuomenės sveikatos ir aplinkos apsaugai užtikrinti ir taikyti jas, kol atsiras riziką paneigiančių įrodymų. Vadovaujantis tvarumo principu, tvarkant atliekas turi būti palaikomas stabilumas ir vientisumas“*.¹⁸⁵ Taigi atsargumo principas taikomas tuomet, kai nėra aiškaus pavojaus aplinkai ir žmonių sveikatai, tačiau yra numanomas, siekiant užkirsti kelią arba sumažinti galimas neigiamas pasekmes. Praktikoje atsargumo principas taikomas skatinant gamintojus ir importuotojus naudoti mažiau pavojingas medžiagas, diegti ekologiškesnes gamybos technologijas, kurti pakuotes, kurios būtų lengvai perdirbamos ar pakartotinai naudojamos.

Darnaus vystymosi principas. Nuolat didėjantis žmonių skaičius, sekinantys gamtos ištekliai, didėjanti aplinkos tarša kelia susirūpinimą visame pasaulyje, todėl dar 1992 metais, pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire suformuluoti darnaus vystymosi principai ir priimtas pasaulinis veiksmų planas. Darnaus vystymasis įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija ir jos pagrindą sudaro aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis.¹⁸⁶

Darnaus vystymosi principu pakuočių atliekų srityje siekiama suderinti aplinkosaugos, ekonominius ir socialinius tikslus. Šis principas įtvirtintas nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose, tokiuose kaip Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, ir atspindi įsipareigojimus, priimtus pagal JT Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. Pagrindiniai darnaus vystymosi principo aspektai pakuočių atliekų sektoriuje apima skatinimą pereiti prie

¹⁸⁵ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo:“, *supra note*, 129.

¹⁸⁶ „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“, E-SEIMAS, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/asr>.

žiedinės ekonomikos modelio, kurioje pakuotės turi būti kuriamos taip, kad būtų lengvai perdirbamos ir daugkartinio naudojimo, taip padedant mažinti atliekų kiekį bei išteklių eikvojimą.

Taigi, atlikus nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų analizę, nustatyta, kad pagrindiniai pakuočių atliekų tvarkymo principai yra: „teršėjas moka“, gamintojo atsakomybės, prevencijos, atsargumo, darnaus vystymosi, proporcingumo principai. Šie principai užtikrina teisinio reguliavimo nuoseklumą, formuoja teisės taikymo praktiką bei prisideda prie aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimo. Ypatingas dėmesys skiriamas prevencijos ir atsargumo principams, kurie leidžia užkirsti kelią galimai žalai dar iki jos atsiradimo. Taigi, pakuočių atliekų teisinis reguliavimas grindžiamas kompleksinių principų taikymu, skatinančiu pereiti prie darnios ir atsakingos atliekų tvarkymo sistemos.

Siekiant nustatyti su kokiomis teorinėmis problemomis susiduriama įgyvendinant atliekų tvarkymo teisės principus teismų praktikoje, dėl ribotos baigiamojo darbo apimties, toliau bus analizuojami du, autorės nuomone, patys aktualiausi pakuočių atliekų teisės principai: „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principai. Suformuota teismų praktika padės atskleisti šių principų taikymo praktinius aspektus.

4.2. „Teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų taikymo probleminiai aspektai teismų praktikoje

Vienas iš strateginių atliekų tvarkymo tikslų – užtikrinti žmonių sveikatai ir aplinkai saugų atliekų tvarkymą, tad pakuočių atliekų tvarkymo sistema yra paremta gamintojo atsakomybės, „teršėjas moka“ ir kitais teisės principais. Teismų praktikoje pažymima, jog gamintojams ir importuotojams taikomas iš „teršėjas moka“ principo kylantis gamintojo atsakomybės principas, pagal kurį gamintojai ir importuotojai privalo tvarkyti savo išleistų į LR vidaus rinką supakuotų gaminių pakuočių atliekas. Jei ši pareiga neįvykdoma, tuomet privaloma mokėti mokestį už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis. Taigi, jei gamintojas ir importuotojas, neįvykdo pareigos tvarkyti pakuočių atliekas, jam taikoma sankcija – mokestis už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis¹⁸⁷ ir taip įgyvendinamas „teršėjas moka“ principas.

Principas „teršėjas moka“ yra pagrindinis principas atliekų tvarkymo srityje, kuris, įgyvendinant ES teisės aktus buvo perkeltas į Lietuvos teisės sistemą – Atliekų tvarkymo įstatymą.¹⁸⁸ LR Atliekų tvarkymo įstatymo¹⁸⁹ 32 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad atliekų tvarkymo

¹⁸⁷ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-519-602/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2274092#B_0.

¹⁸⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2014“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 19 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/804653>.

¹⁸⁹ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 1.

srityje taikomas principas „teršėjas moka“. Šio principo taikymas reiškia, kad teršėjai apmoka savo taršos išlaidas, o taip pat ir išlaidas, susijusias su priemonėmis, kurios pasitelkiamos siekiant užkirsti kelią taršai, ją kontroliuoti ir ištaisyti jos padarytą žalą aplinkai. Taikant šį principą, teršėjai skatinami vengti arba sumažinti žalą aplinkai ir traukiami atsakomybėn už sukeltą taršą.¹⁹⁰ Vadovaujantis Direktyvos 2008/98 14 straipsnio 1 dalies nuostatomis, pagal principą „teršėjas moka“ atliekų tvarkymo išlaidas, įskaitant išlaidas reikiamai infrastruktūrai ir jos veiklai, padengia pirminis atliekų gamintojas arba esami ar ankstesni atliekų turėtojai. Taigi, remiantis įstatymų nuostatomis, darytina išvada, jog principas „teršėjas moka“ reiškia, jog visus nuostolius dėl aplinkos teršimo ir išteklių naudojimo turi padengti teršėjai.

Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje įtvirtinta, jog „teršėjas moka“ principu siekiama, kad išlaidos ir atsakomybė dėl teršiamos ir skurdinamos aplinkos atkūrimo tektų ne visiems šalies gyventojams, o tiems subjektams, kurie gauna iš to naudos arba yra gamtos išteklių vartotojai, tai reiškia, jog taršos šalinimo priemonių išlaidas turėtų padengti atitinkamas teršėjas, išskyrus atvejus, kai teršėjo nėra galimybės nustatyti arba kai jis negali būti laikomas atsakingu už taršą aplinkai arba negalima jo priversti padengti atkūrimo išlaidų.¹⁹¹ 2021 m. lapkričio 11 d. administracinėje byloje Nr. eA-1705-492/2021, LVAT išplėstinė teisėjų kolegija analizuodama principą „teršėjas moka“, taip pat išaiškino, kad principu „teršėjas moka“ „siekiama teisingai paskirstyti dėl aplinkos taršos patirtas išlaidas. Šios išlaidos neturi būti užkraunamos tretiesiems asmenims, ypač visuomenei, ir nepamiršamos, bet priskiriamos už taršą atsakingiems asmenims.¹⁹² O ESTT teigimu, niekas negali būti įpareigotas padengti išlaidas, susijusias su taršos, prie kurios susidarymo jis neprisidėjo, šalinimu.¹⁹³ Taigi, atsakomybė atsakyti už žalą aplinkai tenka ne visiems šalies gyventojams, tačiau tiems teršėjams, kurie buvo atsakingi už kilusius padarinius.

Principas „teršėjas moka“ netiesiogiai įgyvendinamas ir LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme, kuriame principas „teršėjas moka“ taikomas kaip atsakomybė už įstatymo reikalavimų neįvykdymą. Įstatyme nustatyta gamintojų ir importuotojų pareiga imtis visų priemonių, kad pakuočių atliekos būtų tvarkomos vadovaujantis įstatyme nustatytais prioritetais.¹⁹⁴ Įstatymo 7 str. 3 d. nurodoma, jog gamintojai ir importuotojai LR mokesčio už

¹⁹⁰ „ES aplinkos politikos srityse ir veiksmuose principas „teršėjas moka“ taikomas nenuosekliai“, Europos audito rūmai, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_12/SR_polluter_pays_principle_LT.pdf.

¹⁹¹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. vasario 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-97-556/2024 Administracinė jurisprudencija. 2024, 47, p. 153-179“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2225371>.

¹⁹² „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. lapkričio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1705-492/2021 Administracinė jurisprudencija. 2021, 42, p. 67-92“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2037228>.

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ Linas Meškys, *supra note*, 11: 61.

aplinkos teršimą įstatymo, kuriuo įgyvendinamas šis principas, nustatyta tvarka moka mokestį už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis.

Jei pakuočių atliekos yra tvarkomos sąžiningai ir atsakingai, gamintojai ir importuotojai gali išvengti „teršėjas moka“ principo taikymo, kadangi siekiant efektyvaus pakuočių atliekų tvarkymo, teisės aktų leidėjai numato mokesčių lengvatas. Remiantis LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo nuostatomis, gamintojai ir importuotojai atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir pakuotės atliekomis tik už tą gaminių ir pakuotės kiekį, kuris proporcingas faktiškai įvykdytos Vyriausybės nustatytos gaminių ir pakuotės atliekų perdirbimo užduoties daliai ir norėdami pasinaudoti šia mokesčio lengvata, mokesčio mokėtojai tvarka turi turėti dokumentus, patvirtinančius gaminių ir pakuočių atliekų naudojimo ir (ar) perdirbimo užduoties įvykdymą.¹⁹⁵ „Teršėjas moka“ principas suformuoja teorinį pagrindą atliekų tvarkymui, iš kurio kyla gamintojo atsakomybės principas.

Gamintojo atsakomybės principas apibrėžtas Direktyvos 2008/98/EB 3 straipsnio 21 punkte. Šiuo principu siekiama „užtikrinti, kad produktų gamintojai prisiimtų finansinę atsakomybę arba finansinę ir organizacinę atsakomybę už atliekų tvarkymo etapą produkto gyvavimo cikle“¹⁹⁶. Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 36(1) dalyje gamintojo atsakomybės principas apibrėžiamas kaip gamintojams ir importuotojams taikomas principas, pagal kurį gamintojai ir importuotojai atsakingi už jų vidaus rinkai tiekiamų gaminių ir pakuočių poveikį aplinkai per visą jų gyvavimo ciklą nuo gamybos iki saugaus atliekų sutvarkymo.¹⁹⁷ Kaip matyti, esminis gamintojo atsakomybės principo aspektas yra tas, jog gamintojai ir importuotojai už savo pagamintą ir į rinką išleidžiamą pakuotę atsako ir tuomet, kai ji patampa atlieka, todėl jie įpareigojami prisidėti prie pakuočių atliekų tvarkymo arba mokėdami už jų tvarkymą, arba patys dalyvaujantys šių atliekų tvarkyme.

Aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančios institucijos, siekdamos mažinti aplinkos teršimą atliekomis ir užtikrinti tinkamą ir saugų atliekų sutvarkymą, vykdo gamintojo atsakomybės principo taikymo kontrolę. Laikomasi nuostatos, jog gamintojo atsakomybės principas įgyvendintas tinkamai, kai gamintojai ir importuotojai tinkamai sutvarko vidaus rinkai patiektų gaminių ir pakuočių atliekas, o jų nesutvarkę susimoka mokestį už aplinkos teršimą atliekomis. Tinkamam principo įgyvendinimui taip pat itin svarbu sukurti aiškų atliekų tvarkytojų kontrolės mechanizmą, kuris užtikrintų, jog atliekų tvarkytojai atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus išrašytų tik už atliekas, sutvarkytas laikantis visų nustatytų reikalavimų, o vykdant

¹⁹⁵ „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas“, *supra note*, 30.

¹⁹⁶ „2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas“, *supra note*, 14.

¹⁹⁷ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note*, 15.

aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę turi būti vadovaujamosi patikimais ir teisingais duomenimis apie vidaus rinkai patiektą gaminių ir pakuočių kiekį, surinktas ir sutvarkytas atliekas.¹⁹⁸

Praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet gamintojai ir importuotojai netenka galimybės pasinaudoti mokestine lengvata už pakuočių atliekų sutvarkymą, dėl netinkamų atliekų tvarkytojų veiksmų. Pavyzdžiui Vilniaus apygardos administracinio teismo 2023 m. balandžio 19 d. sprendime Nr. eI3-344-595/2023 AB „Vilniaus lytagra“ kreipėsi į teismą su skundu, kuriuo prašė panaikinti atsakovo Aplinkos apsaugos departamento sprendimą, kuriuo buvo panaikinti VšĮ „Pakuočių tvarkymo organizacija“ išduoti pakuočių atliekų sutvarkymą patvirtinantys dokumentai už 2014-2015 metus. AB „Vilniaus Lytagra“ teikė Lietuvos rinkai supakuotus gaminius ir pagal įstatymus yra laikoma gamintoja importuotoja, kuriai kyla pareiga apmokėti atliekų tvarkymo išlaidas. Byloje AB „Vilniaus Lytagra“ ginčijo Aplinkos apsaugos departamento sprendimą, kuriuo jai buvo nurodyta sumokėti 17.245 Eur mokestį už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis 2013-2015 m. laikotarpiu. Įmonė teigė, kad tuo laikotarpiu įvykdė visus teisės aktų reikalavimus – sudarė sutartį su VšĮ „Pakuočių tvarkymo organizacija“, gavo patvirtinimus dėl atliekų sutvarkymo, ir dėl šių pagrindų gavo mokesčio lengvatą. Tačiau kaip vėliau paaiškėjo, bendrovė VšĮ „Pakuočių tvarkymo organizacija“ 2013-2015 metais įsigijo metalinių pakuočių sutvarkymo paslaugas iš atliekų tvarkytojo UAB „Metrail“, kurio išduoti įrodantys dokumentai bei jų pagrindu išduoti patvirtinimai vėliau buvo panaikinti.¹⁹⁹

Pareiškėja Valstybinei mokesčių inspekcijai pateiktose deklaracijose nurodė minėtus patvirtinimus, pagrindžiančius, kad pareiškėja sutvarkė 54 % pakuotės kiekio, kaip tai buvo numatyta LR Vyriausybės 2011-12-28 nutarimu Nr. 1546 patvirtintoje pakuočių atliekų sutvarkymo perdirbimo užduotyje. Atsižvelgiant į tai, pareiškėja buvo atleista nuo mokesčio mokėjimo. Tačiau Aplinkos apsaugos departamentas atlikęs VšĮ „Pakuočių tvarkymo organizacija“ patikrinimą, panaikino išduotus pakuočių atliekų sutvarkymą patvirtinančius dokumentus už 2013-2015 metus, nenustatęs, jog deklaruotos pakuočių atliekos buvo realiai sutvarkytos.²⁰⁰ *„Patvirtinimai panaikinti tuo pagrindu, kad Vilniaus RAAD 2015-05-12, 2015-09-16 ir 2016-08-22 sprendimais panaikino UAB „Metrail“ išduotus atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus. Vilniaus RAAD <...> informavo pareiškėją apie Patvirtinimų panaikinimą ir, atsižvelgiant į tai, nurodė, kad pareiškėja privalo atitinkamai patikslinti savo 2014 - 2015 m. deklaracijas ir sumokėti papildomą mokestį. Pareiškėja, laikydamasi pozicijos, kad yra įvykdžiusi visus teisės aktų reikalavimus mokesčio lengvatai taikyti bei tai, kad dėl Patvirtinimų panaikinimo*

¹⁹⁸ „Gamintojo atsakomybės principo taikymas“, Valstybės kontrolė, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Product/23750/gamintojo-atsakomybes-principo-taikymas>.

¹⁹⁹ „Vilniaus rūmų (Regionų administracinis teismas) 2023 m. balandžio 19 d. sprendimas Nr. eI3-344-595/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2246607#B_0.

²⁰⁰ Ibid.

vis dar vyksta teisminis ginčas, deklaracijų netikslino ir papildomo mokesčio nemokėjo. Atsižvelgdamas į tai, atsakovas atliko pareiškėjos mokestinį patikrinimą ir surašė Patikrinimo aktą, kuriame konstatavo, kad nesant galiojančių Patvirtinimų apie atliekų sutvarkymą, pareiškėjai nebegali būti taikoma mokesčio lengvata. Todėl atsakovas padarė išvadą, kad pareiškėja nepagrįstai neapskaičiavo ir nesumokėjo mokesčio už į vidaus rinką 2014-2015 m. išleistą apmokestinamosios metalinės pakuotės kiekį. Pareiškėja pateikė pastabas dėl Patikrinimo akto atsakovui, tačiau į jas atsižvelgta nebuvo. Atsakovas skundžiamu sprendimu patvirtino Patikrinimo aktą ir nurodė pareiškėjai sumokėti papildomai apskaičiuotą 17 245,43 Eur mokestį už 2014 - 2015 metus.²⁰¹

Pareiškėjos nuomone, nurodyti faktiniai ir teisiniai skundžiamo sprendimo pagrindai nebuvo pakankami apskaičiuoti. Pareiškėja nurodė įvykdžiusi visus su mokesčio lengvatos taikymu susijusius reikalavimus, todėl negali būti įpareigota sumokėti mokestį dėl galimai neteisėtų kitų asmenų veiksmų, kurių negalėjo kontroliuoti ir apie kuriuos nežinojo. Nurodė, jog pakuočių atliekos galimai nebuvo tinkamai sutvarkytos dėl aplaidžių valstybės institucijų veiksmų, o patvirtinimai panaikinti nesant įstatyminio pagrindo, todėl ji neturėjo tikslinti deklaracijų. Teisėjų kolegija nurodė, kad pareiškėjos argumentai, jog ji neturėjo pareigos tikslinti deklaracijų ir kad patvirtinimai buvo panaikinti nesant įstatyminio pagrindo yra nepagrįsti. Šioje situacijoje itin svarbus atitinkamo kiekio pakuočių atliekų sutvarkymo fakto pagrindimas, tačiau atsižvelgiant į tai, jog pareiškėja negalėjo pagrįsti pakuočių atliekų sutvarkymo fakto, ji negalėjo pasinaudoti mokesčio lengvata.²⁰² Teismas nurodo, jog „pasirinkimas kolektyvine tvarka tvarkyti atliekas, neatleidžia pakuotės gamintojų ir importuotojų nuo jiems teisės aktuose keliamų pareigų, <...> Panaikinus atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, Vyriausybės nustatytos užduotys tampa neįvykdytos, todėl gamintojai (importuotojai) privalo apskaičiuoti ir sumokėti mokestį už aplinkos teršimą Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo nustatyta tvarka.“²⁰³

Šioje byloje atskleistas principo „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų praktinis taikymas pakuočių atliekų tvarkymo srityje. Nagrinėta situacija rodo, kad Lietuvoje nuosekliai yra įgyvendinamas „teršėjas moka“ principas, kuriuo siekiama, kad išlaidas už žalą aplinkai padengtų ne valstybė ar visuomenė, o realiai produktą rinkai teikęs subjektas. Tačiau, nors iš byloje esančių duomenų matyti, jog pareiškėja AB „Vilniaus Lytagra“ vykdė teisės aktų nustatytas pareigas – sudarė sutartį su pakuočių atliekų tvarkymo organizacija ir gavo dokumentus, patvirtinančius atliekų sutvarkymą, kurie vėliau buvo pripažinti negaliojančiais dėl trečiosios šalies veiklos neatitikimų, pareiškėjai buvo taikoma mokestinė prievolė už aplinkos teršimą

²⁰¹ „Vilniaus rūmų (Regionų administracinis teismas) 2023 m. balandžio 19 d. sprendimas Nr. eI3-344-595/2023“, *supra note*, 199.

²⁰² *Ibid.*

²⁰³ *Ibid.*

atliekomis, nepagrindus atliekų sutvarkymo fakto. Bylos analizė atskleidė, jog atsakomybė už faktišką atliekų tvarkymą lieka gamintojui ir importuotojui net ir tada, kai jis neturi realių galimybių kontroliuoti visų atliekų tvarkymo dalyvių veiksmų. Gamintojams ir importuotojams išlieka atsakomybė už nustatytų atliekų tvarkymo užduočių vykdymą ir pareiga padengti mokestį, jei faktiškas sutvarkymas neįrodomas, kas gali kelti abejonių dėl teisėtų lūkesčių apsaugos.

Principas „teršėjas moka“ yra vienas iš pagrindinių aplinkos teisės principų, įpareigojantis taršos sukėlėjus padengti su taršos prevencija, kontrole ir padarinių šalinimu susijusias išlaidas, tačiau praktikoje ryškėja „teršėjas moka“ principo įgyvendinimo sudėtingumas kolektyvinėse atliekų tvarkymo sistemose tarp organizacijų, atliekų tvarkytojų ir gamintojų ir importuotojų. Pavyzdžiui Civilinėje byloje Nr. e2A-127-516/2023²⁰⁴ nagrinėtas ginčas tarp ieškovės VŠĮ „Žalioji taška“ ir atsakovės UAB „VSA Vilnius“ dėl nuostolių atlyginimo, kilusių dėl netinkamai įvykdytų pakuočių atliekų tvarkymo įsipareigojimų.

Bylos duomenimis, VŠĮ „Žalioji taška“ ir atliekų tvarkytojas UAB „VSA Vilnius“ 2017 metų atliekų tvarkymui buvo sudariusi 2 sutartis ir 1 susitarimą, pagal kurias atsakovė turėjo sutvarkyti ir išduoti ieškovei pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus komunalinių atliekų sraute; pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus ne komunaliniame sraute; pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus ne komunaliniame (komerciniame) sraute. Pasibaigus kalendoriniams metams atsakovė turėjo ieškovei išrašyti pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, kuriuos ieškovė paskirsto savo pavedimo davėjams, išrašydama patvirtinimus apie pakuočių atliekų sutvarkymą, kurie sudaro sąlygas gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams) įvykdyti Vyriausybės nustatytas atliekų tvarkymo užduotis ir būti atleistiems nuo mokesčio už aplinkos teršimą. Pagal byloje esančius duomenis atsakovė UAB „VSA Vilnius“ pagal sutartį Nr. 1 neišrašė ieškovei įrodančių dokumentų 72,827 tonų plastikinės pakuotės atliekų kiekiui, pagal sutartį Nr. 2 išrašė įrodančių dokumentų 7,640 tonų mažiau nei priėmė užsakymą, o pagal susitarimą Nr. 3 įsipareigojimų neįvykdė, įrodančių dokumentų neišrašė, nors buvo įsipareigojusi išrašyti ieškovei plastiko pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantį dokumentą. Tuo pagrindu ieškovė 2018 m. vasario mėn. kreipėsi į atsakovę UAB „VSA Vilnius“, informuodama apie jos padarytus pažeidimus, pagrindą reikalauti nuostolių atlyginimo ir įspėjo, kad pateiks reikalavimą juos atlyginti.²⁰⁵

Ieškovė 2018 m. vasario 20 d. gavo gamintojo ir importuotojo UAB „Lidl Lietuva“ (pavedimo davėjos) pretenziją dėl neįvykdytų pakuotės atliekų tvarkymo užduočių, pagal kurią, vadovaujantis ieškovės ir pavedimo davėjos 2016 m. kovo 9 d. sudarytos sutarties punktais,

²⁰⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-127-516/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2146351#pa4>.

²⁰⁵ *Ibid.*

pavedimo davėja pareikalavo ieškovės sumokėti 452.427 Eur, už neįvykdytas plastikinių pakuočių tvarkymo užduotis. Pavedimo davėjos mokesčio už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis deklaracija už 2017 m. patvirtina, kad už neįvykdytas Vyriausybės nustatytas pakuotės atliekų tvarkymo užduotis yra deklaruotas mokėtinas mokestis už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis – 452.427 Eur. Pavedimo davėja 2018 m. vasario mėn. pervėdė Valstybinei mokesčių inspekcijai 490.500 Eur mokestį už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis. Ieškovė pervėdė pavedimo davėjai 452.427 Eur kaip atlyginimą už nuostolius. Ieškovė pagal atliekų tvarkytojų neįvykdytus sutartinius įsipareigojimus iš atsakovės prašė priteisi 435.582 Eur nuostolių atlyginimą.²⁰⁶ Taigi, iš byloje esančių duomenų matyti, jog atsakovė nesutvarkė sutartyse nustatyto plastikinių pakuočių atliekų kiekio ir nepateikė atitinkamų įrodančių dokumentų, todėl pavedimo davėja neturėjo pagrindo pasinaudoti lengvata ir buvo įpareigota mokėti mokestį už aplinkos teršimą.

Toliau atsakovė UAB „VSA Vilnius“ pateikė priešiškinį ir prašė pripažinti 2018 m. sausio 22 d. UAB „VSA Vilnius“, VšĮ „Gamtos ateitis“ ir VšĮ „Žaliasis taškas“ sudarytą susitarimą dėl ne komunalinių atliekų sraute susidarančių plastikinių pakuočių atliekų tvarkymo niekiniu ir negaliojančiu nuo sudarymo momento. Nurodė, kad „*Susitarimas prieštarauja imperatyvioms teisės normoms. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas (toliau – ATĮ) ir Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas (toliau – PPATĮ) nenumato galimybės perleisti patvirtinančių dokumentų kitai organizacijai, kuri nėra teisės aktų nustatyta tvarka sudariusi atliekų tvarkymo sutarties <...>. Susitarimas, kuriuo numatyta, kad atsakovė VšĮ „Gamtos ateitis“ apmokės ieškovei už ieškovės jai teikiamas atliekų surinkimo ir sutvarkymo paslaugas pagal sutartį, o ieškovė išrašys atsakovei įrodančius dokumentus ir tokiu būdu būtų patvirtinta, jog atsakovė VšĮ „Žaliasis taškas“ 2017 m. savo dalyvių vardu atitinkama dalimi įvykdė Vyriausybės nustatytą užduotį dėl susidariusių pakuočių atliekų sutvarkymo, sandorio turinio prasme reikštų įrodančių dokumentų pirkimą–pardavimą. Organizacija negali perleisti savo pavedimo davėjų vardu organizuoto atliekų tvarkymo įrodančių dokumentų (ar reikalavimo teisės atliekų tvarkytojui) kitai organizacijai, todėl Susitarimas prieštarauja PPATĮ 7 straipsniui, 10 straipsniui, ATĮ 34-22, 34-24, 34-26 straipsniams, Lietuvos Respublikos Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 5 straipsnio 6 daliai. Susitarimas prieštarauja viešajai tvarkai ir gerai moralei. Susitarimas buvo sudarytas dėl įrodančių dokumentų už jau pasibaigusį mokestinį laikotarpį perleidimo atsakovei VšĮ „Žaliasis taškas“. Susitarimas prieštarauja viešosios teisės aktuose nustatytai atliekų surinkimo, perdirbimo, organizacijų veiklos kolektyviai tvarkant atliekas ir atleidimo nuo aplinkos teršimo mokesčio tvarkai ir tikslams. Susitarimu atsakovė VšĮ „Žaliasis*

²⁰⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-127-516/2023“, *supra note*, 204.

taškas“ siekė apeinant teisės aktuose nustatytą tvarką įgyvendinti jo dalyvių jam pavestus pavedimus,,²⁰⁷

Vilniaus apygardos teismas 2022 m. rugsėjo 27 d. sprendimu patenkino ieškovės VŠĮ „Žaliasis taškas“ ieškinį ir priteisė iš atsakovės UAB „VSA Vilnius“ 435.582 Eur nuostolių, patirtų dėl to, kad atsakovė neįvykdė sutartinių įsipareigojimų ir neišdavė visų atliekų tvarkymą įrodančių dokumentų. Teismas konstatavo, kad tarp šalių sudaryta paslaugų sutartis buvo rezultato pasiekimo tipo sutartis, t. y. atsakovė turėjo ne tik teikti atliekų tvarkymo paslaugas, bet ir pateikti tai pagrindžiančius dokumentus, kurie yra būtini mokesčio už aplinkos teršimą lengvatai taikyti. Teismas konstatavo, kad atsakovė prisiimtų įsipareigojimų tinkamai neįvykdė, sutvarkė ir išrašė įrodančius dokumentus mažesniame, nei buvo įsipareigojusi kiekiui, todėl tokiais veiksmais atsakovė veikė neteisėtai. Priešieškinį dėl susitarimo neteisėtumo atmetė. Teisėjų kolegija pasisakė konstatavo, kad šiuo susitarimu buvo siekiama įgyvendinti principą „teršėjas moka“, o ne jį apeiti – t. y. siekta, kad faktiškai sutvarkytos atliekos būtų finansuotos tų subjektų, kuriems teisės aktai priskiria tokią pareigą.²⁰⁸

„Teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų įgyvendinimo vertinimas. Analizuojama byla atskleidžia principo „teršėjas moka“ taikymo kolektyvinėje atliekų tvarkymo sistemoje problematiką. Teoriškai šis principas, suponuoją, kad už aplinkos taršos sukeltas išlaidas atsako teršėjas, tačiau praktikoje, kai pakuočių atliekų tvarkymo užduotys įgyvendinamos per tarpininkus – atliekų tvarkymo organizacijas ir atliekų tvarkytojus, atsakomybė tampa fragmentiška ir nukenčia tie subjektai, kurie neturi realių priemonių kontroliuoti galutinio rezultato. Taigi, iš bylos matyti, jog principas „teršėjas moka“ įgyvendintas teisingai – atsakomybė už neįvykdytas atliekų tvarkymo užduotis priskirta šaliai, kuri jų neįvykdė ir sukėlė mokestinę pareigą kitam subjektui. Tačiau byla atskleidžia esminį sisteminį iššūkį – net kai teršėjai siekia tinkamai įvykdyti įsipareigojimus sudarius kolektyvines sutartis su atliekų tvarkytojais, jų atsakomybė išlieka priklausoma nuo kitų šalių veiksmų, kas autorės nuomone iškreipia principo esmę.

Iš bylos matyti, jog gamintojo atsakomybės principas įgyvendintas – gamintojas ir importuotojas atliekų tvarkymą pervedė atliekų tvarkymo organizacijai, kuri organizavo atliekų tvarkymą per trečiąją asmenį. Tačiau, šiuo atveju, dėl netinkamai atliekų tvarkytojo įvykdytų sutartinių įsipareigojimų, finansiniai nuostolių patyrė gamintojas ir importuotojas bei atliekų tvarkymo organizacija, o tai, autorės nuomone, rodo, jog reikalinga tobulinti teisinį reguliavimą, užtikrinant griežtesnę atliekų tvarkytojų veiksmų kontrolę.

²⁰⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-127-516/2023“, *supra note*, 204.

²⁰⁸ *Ibid.*

Apibendrinant darytina išvada, kad principas „teršėjas moka“ ir iš jo kylantis gamintojo atsakomybės principas yra kertiniai pakuočių atliekų teisinio reguliavimo principai. „Teršėjas moka“ principu siekiama užtikrinti, kad atsakomybė už žalą aplinkai tektų tiems teršėjams, kurie atsakingi už kilusius padarinius, o gamintojo atsakomybės principas suponuoja, jog gamintojai ir importuotojai atsakingi už jų vidaus rinkai tiekiamų gaminių ir pakuočių poveikį aplinkai per visą jų gyvavimo ciklą nuo gamybos iki saugaus atliekų sutvarkymo. Bylų analizė atskleidė, jog atsakomybė už faktišką atliekų tvarkymą lieka gamintojui importuotojui net ir tada, kai jis neturi realių galimybių kontroliuoti visų atliekų tvarkymo grandinėje dalyvaujančių subjektų neteisėtų veiksmų, dėl ko reikalinga tobulinti teisinį reguliavimą, užtikrinant griežtesnę atliekų tvarkytojų veiksmų kontrolę.

IŠVADOS

1. Išanalizavus pakuočių atliekų sampratą, rūšis, sistemą ir jos dalyvius, galima teigti, jog:

1.1. Atlieka yra medžiaga ar daiktas, kuria turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti, o pakuotė apibrėžiama kaip grąžintinas ar negrąžintinas gaminys iš bet kokių medžiagų, skirtas daiktams, pradedant žaliavomis ir baigiant perdirbtais produktais pakuoti (fasuoti), apsaugoti, tvarkyti, transportuoti ir pateikti vartotojams ar produktų naudotojams. Pakuočių atliekos tai daiktai arba medžiagos kurios tampa nereikalingos po to, kai produktas buvo suvartotas arba išnaudotas ir prarado savo vertę. Šios atliekos apima įvairias pakuotes, tokias kaip buteliai, stiklainiai, kartoninės dėžės, metalinės skardinės, plastikiniai maišai ir kt. Pakuočių atliekos gali būti skirstomos į kategorijas, pvz. plastiką, stiklą, metalą, popierių ir kartoną, priklausomai nuo jų sudėties ir medžiagų, iš kurių jos pagamintos.

1.2. Lietuvoje veikia konteinerinė pakuočių atliekų ir užstato už vienkartinės ir daugkartinės pakuotes surinkimo sistema. Lietuvos pakuočių atliekų tvarkymo sistema rūpinasi įvairios institucijos ir organizacijos, siekiančios užtikrinti efektyvų atliekų tvarkymą. Pagrindiniai sistemos dalyviai yra Vyriausybė, Aplinkos ministerija, savivaldybės, Aplinkos apsaugos agentūra, Aplinkos apsaugos departamentas, gamintojai ir importuotojai, atliekų tvarkytojai, licencijuotos gamintojų ir importuotojų organizacijos bei atliekų turėtojai.

2. Atlikus Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos pakuočių teisinio reguliavimo apžvalgą, galima teigti, jog:

2.1. Pakuočių atliekų srities reglamentavimas ES yra sudėtingas ir pasižymi didele teisės aktų gausa. Atliekų teisinio reguliavimo pagrindą sudaro Direktyva 2008/98/EB, kurioje įtvirtinta atliekų prevencijos ir tvarkymo hierarchija, kuri yra ES atliekų tvarkymo pagrindas, Reglamentas Nr. 1013/2006, kuris reglamentuoja atliekų tarpvalstybinio vežimo priežiūrą ir kontrolę, o pakuočių atliekų teisinio reguliavimo pagrindas yra Direktyva 94/62/EB, kurioje numatyti pakuočių atliekų naudojimo ir perdirbimo tikslai siekiant išvengti pakuočių atliekų neigiamo poveikio aplinkai.

2.2. Lietuvos pakuočių atliekų teisinio reguliavimo sistema grindžiama tiek bendraisiais tiek specialiais teisės aktais. Pagrindą sudaro Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurioje įtvirtinti aplinkos apsaugos principai, Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, nustatantis bendruosius atliekų prevencijos ir tvarkymo reikalavimus bei Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, detalizuojantis pagrindinius pakuočių reikalavimus ir reglamentuojantis jų tvarkymo tvarką. Teisinį reguliavimą papildė norminiai aktai, kurie reglamentuoja apskaitos, ženklavimo ir kitas taisykles. Atlikta analizė parodė, kad Lietuvos pakuočių atliekų teisinis reguliavimas pasižymi didele normų gausa ir sudėtinga struktūra, dėl ko

praktinis teisės aktų įgyvendinimas gali tapti sudėtingas gamintojams ir importuotojams, atliekų tvarkytojams ir visuomenei.

3. Išanalizavus pakuočių atliekų susidarymo mastą Europos Sąjungoje bei Lietuvoje, išskirtos šios teisinio reguliavimo praktinės problemos:

3.1. Statistinių duomenų analizė atskleidė, jog nuo 2015 m. iki 2022 m. pakuočių atliekų kiekis ES padidėjo 12 %, o perdirbimo lygis nėra tolygus pakuočių atliekų kiekio augimui. Tyrimo metu nustatyta, jog Maltai, Rumunijai ir kitoms valstybėms narėms iki 2025 m. gruodžio 31 d. kyla rizika nepasiekti Direktyvoje 94/62/EB numatytų pakuočių atliekų perdirbimo tikslų. Tai lemia netolygus teisės aktų įgyvendinimas, nepakankama atliekų tvarkymo infrastruktūra, paplitęs atliekų šalinimas sąvartynuose.

3.2. Atlikus statistinę pakuočių atliekų analizę, nustatyta, jog Lietuvoje pakuočių atliekų kiekis auga o perdirbimo rodikliai mažėja. Nuo 2015 m. iki 2022 m. pakuočių atliekų kiekis Lietuvoje padidėjo 20 %. Mažiausiai atliekų perdirbta 2022 m. – 58,3 %, dėl ko Lietuvai iki 2025 m. gruodžio 31 d. kyla rizika nepasiekti Direktyvos 94/62/EB numatytų pakuočių atliekų perdirbimo tikslų – parengti pakartotiniam naudojimui ir perdirbti ne mažiau kaip 65 % visų pakuočių atliekų.

3.2.1. Išskirtos šios problemos neleidžiančios Lietuvai pasiekti pakuočių atliekų tvarkymo tikslų: 1) dėl nepakankamo gyventojų sąmoningumo ir informacijos stokos apie tinkamą rūšiavimą, daugiau nei 30 % pakuočių atliekų kontaineriuose sudaro netinkamos atliekos. Teisinis reguliavimas nepakankamai skatina gyventojus rūšiuoti atliekas; 2) gamintojai ir importuotojai nepakankamai taiko ekologinio projektavimo principus rinkdamiesi gaminių pakuotes, dėl ko dalis Lietuvos rinkai tiekiamų pakuočių nėra perdirbamos; 3) šalyje trūksta atliekų rūšiavimo kontainerių, dėl ko ne visiems gyventojams yra sudarytos tinkamos sąlygos rūšiuoti atliekas.

3.3. Užstato už vienkartinės pakuotes sistema Lietuvoje pasiekia puikius plastikinių, metalinių, stiklinių gėrimų pakuočių atliekų surinkimo rezultatus. 2023 m. surinkta 92,3 % užstatinių pakuočių, tačiau užstatinės pakuotės sudaro nedidelę visų rinkai pateiktų tokių pakuočių dalį (2023 m. 16,5 %), dėl ko bendras pakuočių atliekų perdirbimo rodiklis išlieka nedidelis.

4. Atlikus teisės aktų ir Lietuvos teismų praktikos analizę galima teigti, jog:

4.1. Pagrindiniai pakuočių atliekų tvarkymo principai yra: „teršėjas moka“, gamintojo atsakomybės, prevencijos, atsargumo, darnaus vystymosi, proporcingumo principai.

4.2. Principas „teršėjas moka“ ir iš jo kylantis gamintojo atsakomybės principas yra kertiniai pakuočių atliekų teisinio reguliavimo principai. „Teršėjas moka“ principu siekiama užtikrinti, kad atsakomybė už žalą aplinkai tektų tiems teršėjams, kurie atsakingi už kilusius padarinius, o gamintojo atsakomybės principas suponuoja, jog gamintojai ir importuotojai atsakingi už jų vidaus rinkai tiekiamų gaminių ir pakuočių poveikį aplinkai per visą jų gyvavimo

ciklą nuo gamybos iki saugaus atliekų sutvarkymo. Bylų analizė atskleidė, jog atsakomybė už faktišką atliekų tvarkymą lieka gamintojui ir importuotojui net ir tada, kai jis neturi realių galimybių kontroliuoti visų atliekų tvarkymo grandinėje dalyvaujančių subjektų neteisėtų veiksmų, kas iškreipia principo esmę.

5. Atlikto tyrimo duomenys patvirtino ginamąjį teiginį: esamas Lietuvos pakuočių atliekų teisinis reguliavimas nėra pakankamas siekiant įgyvendinti strateginius pakuočių atliekų tvarkymo tikslus ir užtikrinti sklandų perėjimą prie žiedinės ekonomikos modelio.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvai kyla rizika iki 2025 m. gruodžio 31 d. nepasiekti Direktyvoje 94/62/EB nustatytų pakuočių atliekų tvarkymo tikslų, į tai, jog Lietuvoje fiksuojamas pakuočių atliekų kiekio didėjimas ir į tai, jog užstatinės pakuotės sudaro nedidelę dalį visų rinkai patiektų pakuočių dalį, teikiami pasiūlymai LR Vyriausybei ir LR aplinkos ministerijai:

1. Siekiant pasiekti geresnius pakuočių atliekų surinkimo ir perdirbimo rezultatus, siūloma išplėsti užstato už vienkartinės pakuotės sistemą į ją įtraukiant: pieno ir pieno gėrimų, spiritinių gėrimų tarą, vaisių vyno ir vaisių gėrimų stiklo butelių tarą. Išdėstant LR pakuočių ir pakuočių atliekų įstatymo 11 str. 2 d. taip: Gamintojai ir importuotojai privalo imti užstatą iš pakuočių platintojų ar pakuočių pardavėjų ir jį grąžinti pakuočių pardavėjams, kai šie grąžina pakuočių atliekas, jeigu tiekia Lietuvos Respublikos vidaus rinkai alų, alaus kokteilius, stipriuosius alkoholius, sidrą, kriausių sidrą, vaisių vyną, vaisių vyno kokteilius, vaisių vyno gėrimus, kitus fermentuotus gėrimus, alkoholinius kokteilius ir nealkoholinius gėrimus (gaiviuosius gėrimus, stalo vandenį, girą), natūralų mineralinį vandenį, šaltinio vandenį, fasuotą geriamąjį vandenį, sultis, nektarą, pieną ir pieno gėrimus supakuotus į šią prekinę vienkartinę pakuotę, kurios talpa didesnė negu viena dešimtoji litro, bet ne didesnė negu trys litrai: 1) stiklinę; 2) PET; 3) metalinę (išskyrus pakuotę, kurios talpa trys litrai).

2. Siūloma apsvarstyti galimybę padidinti užstato už vienkartinės ir daugkartinės pakuotės mokestį iš 0,10 Eur į 0,25 Eur, kas tikėtina skatintų vartojus dar labiau rūšiuoti atliekas.

3. Siekiant efektyvinti atliekų tvarkymo sistemą ir užtikrinti didesnę pakuočių bei kitų atliekų surinkimo mastą, siūloma plėtoti esamą atliekų tvarkymo infrastruktūrą didinant atliekų surinkimo pajėgumus.

4. Siūloma apsvarstyti galimybę sukurti pakuočių ženklinimo sistemą, kurioje kiekviena pakuotė būtų pažymėta greito atsakymo (QR) kodu, suteikiančiu tikslas rūšiavimo instrukcijas vartotojui. Tokia sistema padėtų didinti vartotojų sąmoningumą, užtikrintų teisingą atliekų rūšiavimą ir prisidėtų prie efektyvesnio pakuočių atliekų tvarkymo.

5. Siekiant didinti rūšiuojamų pakuočių atliekų surinkimą ir gerinti visuomenės aplinkosauginį sąmoningumą, rekomenduojama parengti aiškia, struktūruotą ir tikslinėms auditorijoms pritaikytą informacinę komunikacinę medžiagą, orientuotą į tinkamą pakuočių atliekų tvarkymą. Ši medžiaga turėtų būti diferencijuota, atsižvelgiant į skirtingų grupių: atliekų turėtojų, pedagogų bei moksleivių informacinius poreikius, žinių lygį ir praktinius įgūdžius.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 24 d. [https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/DocumentSinglePart.aspx?AktoId=72720&StrNr=53](https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/DocumentSinglePart.aspx?AktoId=72720&StrNr=53).
2. „Dėl Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2023 m. lapkričio 07 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.179369>.
3. „Dėl Pakuočių atliekų, susidarantių komunalinių atliekų sraute, rūšiuojamojo surinkimo ir vežimo paslaugos teikimo būtinųjų reikalavimų ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo ir finansavimo sutarties būtinųjų sąlygų patvirtinimo“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. balandžio 18 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/da424a00ca4e11ecb69ea7b9ba9d787b/asr>.
4. „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/asr>.
5. „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo““. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.164386/asr>.
6. „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo““. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.164386/asr>.
7. „Dėl Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo Nr. IX-517 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIP-595“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/61048a1062f011e7a53b83ca0142260e?jfwid=36mve781j>.
8. „Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 23 d. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0015.01/DOC_2&format=PDF.
9. „Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/2151 2020 m. gruodžio 17 d. kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo priedo D dalyje išvardytų vienkartinį plastikinių gaminių suderintų ženklavimo specifikacijų taisyklės“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 20 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32020R2151>.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. birželio 1 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. kovo 24 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.164386/asr>.
11. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 09 d. nutarimas Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2023 m. lapkričio 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5/asr>.
12. „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas“, E-SEIMAS, Žiūrėta 2025 m. kovo 2 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.150891/asr>.
13. „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. kovo 3 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.80721/WdSnOfpBCI>.
14. „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59267/asr>.

15. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2013 m. gegužės 20 d. įsakymas Nr. D1-359 „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo““. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. kovo 24 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.449166/asr>.
16. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2011 m. gegužės 03 d. įsakymas Nr. D1-367 „Dėl Atliekų susidarymo ir tvarkymo apskaitos ir ataskaitų teikimo taisyklių patvirtinimo““. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. kovo 24 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.398698/asr>.
17. „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2024 m. balandžio 4 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.171182>.
18. „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“. E-SEIMAS. Žiūrėta 2025 m. kovo 23 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2493/asr>.
19. „2024 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2025/40, dėl pakuočių ir pakuočių atliekų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/1020 ir Direktyva (ES) 2019/904 ir panaikinama Direktyva 94/62/EB“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lit/ALL/?uri=CELEX:32025R0040>.
20. „2021–2027 m. Vilniaus regiono atliekų prevencijos ir tvarkymo planas patvirtintas Vilniaus regiono plėtros tarybos kolegijos 2023 m. sausio 31 d. sprendimu Nr. TS-1 „Dėl Vilniaus regiono atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo““. Vilniaus regiono plėtros tarnyba. Žiūrėta 2025 m. balandžio 7 d. https://www.vaatc.lt/wp-content/uploads/2023/02/TS-1_Vilniaus-regiono-atliek%C5%B3-prevencijos-ir-tvarkymo-2021-2027-planas.pdf.
21. „2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo“. EUR-LEX. Žiūrėta 2023 m. lapkričio 7 d. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/904/oj?locale=lt>.
22. „2019 m. balandžio 17 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2019/665, nustatantis ataskaitų teikimo taisykles dėl tam tikrų vienkartinio plastiko gaminių rinkos stebėsenos“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019D0665>.
23. „2015 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/720, kuria dėl lengvųjų plastikinių pirkinių maišelių sunaudojimo mažinimo iš dalies keičiama Direktyva 94/62/EB“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32015L0720>.
24. „2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. vasario 17 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32008L0098>.
25. „2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02006R1013-20250101>.
26. „2005 m. kovo 22 d. Komisijos sprendimas 2005/270/EB, nustatantis duomenų bazės sistemos formas pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32005D0270>.
27. „1994 m. rugsėjo 20 d. Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. kovo 09 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX:31994L0062>.

Moksliniai šaltiniai ir disertacijos

28. Bereikienė, Daiva. „Pakuočių pakartotinio naudojimo valstybinio reguliavimo aspektai“. *Mykolo Romerio Universitetas* 7, (2012): 58. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367185954137/J.04~2012~1367185954137.pdf>.
29. Birmontienė, Toma, Egidijus Jarašiūnas, Egidijus Kūris, Mindaugas Maksimaitis, Gediminas Mesonis, Augustinas Normantas, Alvydas Pumputis, Elena Vaitiekienė, Saulė Vindrinskaitė, ir Juozas Žilys. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/3058e0ba-7737-445b-8208-a076edd9d2f2/content>.
30. Brindusa Mariana Bejan, Ciprian Marcel Pop ir Gabriela Nicoleta Sirbu. „Sustainable recycling policies: the European Directive impositions and their perceived impact on retailers in emerging markets“, *Discover Sustainability* 6, 85 (2025): 2. <https://link.springer.com/article/10.1007/s43621-025-00881-y>.
31. Europos Audito Rūmai. „Specialioji ataskaita Nr. 17/2023: ES atliekų politika – Žiedinė ekonomika – Nepaisant ES veiksmų, valstybių narių perėjimas prie žiedinės ekonomikos“ 17 (2023): 6. https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-17/SR-2023-17_LT.pdf.
32. Europos Komisija, Aplinkos generalinis direktoratas. „Žiedinė ekonomika : naujos taisyklės dėl pakuočių ir jų atliekų“. *Europos Sąjungos leidinių biuras*, (2022). <https://data.europa.eu/doi/10.2779/09098>.
33. Jankauskas, Kęstutis. „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“. Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2005. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/ae4ca0aa-943c-46b9-bfae-e3c6f4c8be47/content>.
34. Jarašiūnas, Egidijus. *Lietuvos Konstitucinė teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2017. <https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Lietuvos%20konstitucin%C4%97%20teis%C4%97.pdf>.
35. Jusel, Tomaš, Aurelija Burinskienė. „Perėjimas prie žiedinės ekonomikos: stabdančių ir skatinančių veiksnių sąveika mikro-, mezo- ir makrolygmenimis“. *Mokslas – Lietuvos ateitis* 11, (2019): 7. file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/Perejimas_prie_ziedines_ekonomikos_stabdanciu_ir_s.pdf.
36. Meškys, Linas. „Europos Sąjungos aplinkosaugos principo „teršėjas moka“ įgyvendinimas Lietuvos Respublikos teisės sistemoje“. *Jurisprudencija* 3, 81 (2006): 61. <file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/%23%23common.file.namingPattern%23%23-6.pdf>.
37. Shi, Hongjian, „Packaging Waste in the Supply Chain: A Systematic Literature Review“. *Highlights in Business, Economics and Management* 21 (2023): 1046–1056. <https://consensus.app/papers/packaging-waste-in-the-supply-chain-a-systematic-shi/8559c16a0f8a58fcb1d93187b5c6b5a0/?utm>.
38. Vasiliasukas, Martynas. „Atliekų sampratos teisės doktrinoje: ar nepakeičiamas esamas atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas?“. *Teisė* 74, (2010): 125. <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/253/203>.
39. Vasiliasukas, Martynas. „Teisinis atliekų tvarkymo reguliavimas: probleminiai aspektai“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2016. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Martynas-Vasiliasukas_Teisinis-atliek%C5%B3-tvarkymo-reguliavimas_probleminiai-aspektai.pdf.
40. Venckus, Zenonas. *Aplinkos apsaugos politika ir teisė*. Vilnius: Technika, 2008.

41. Žilinskienė, Leda. „Komunalinių atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo problemos“. Daktaro disertacija, Mykolas Romeris universitetas, 2022. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/093ae84f-1ea9-4134-afbb-eed0dbe980ef/content>.

Teismų praktika

42. „Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-235-380/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2213171#B_0.
43. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-127-516/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2146351#pa4>.
44. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96/2014. Teismų praktika“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 23 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/798956>.
45. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2014“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 19 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/804653>.
46. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-361-248/2019“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1782346#B_0.
47. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 28 d. aprobuotas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas aplinkos apsaugos srityje, apibendrinimas Administracinė jurisprudencija“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. kovo 9 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1312212>.
48. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. lapkričio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1705-492/2021 Administracinė jurisprudencija. 2021, 42, p. 67-92“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2037228>.
49. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. birželio 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-506-662/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 23 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2092971#B_0.
50. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. kovo 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-329-789/2022“. INFOLEX. Žiūrėta balandžio 2 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2066638>.
51. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-927-525/2022 Administracinė jurisprudencija. 2022, 44, p. 61-119“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2122731>.
52. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-519-602/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 19 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2274092#B_0.
53. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. vasario 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-97-556/2024 Administracinė jurisprudencija. 2024, 47, p. 153-179“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2225371>.

54. „Panevėžio rūmų (Regionų administracinis teismas) 2023 m. gruodžio 19 d. sprendimas Nr. eI3-11893-1029/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. balandžio 6 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2221458>.
55. „Vilniaus rūmų (Regionų administracinis teismas) 2023 m. balandžio 19 d. sprendimas Nr. eI3-344-595/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2246607#B_0.

Kiti šaltiniai

56. „Apie mus“. Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://aad.lrv.lt/lt/apie-mus/>.
57. „Apie užstato sistemą“. Gražinti verta. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://grazintiverta.lt/apie/17>.
58. „Aplinkos politika: bendrieji principai ir pagrindinė sistema“. Europos Parlamentas. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/71/aplinkos-politika-bendrieji-principai-ir-pagrindine-sistema>.
59. „Atliekos“. ArcGIS. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. https://experience.arcgis.com/experience/ee4ccd892bf641debedca3b6c46bb853/page/ATLIEKO_S?draft=true.
60. „Atliekų hierarchija“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/glossary/waste-hierarchy.html>.
61. „Atliekų tvarkytojai, turintys teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus“. Aplinkos apsaugos agentūra. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/atlieku-tvarkytojai/atlieku-tvarkytojai-turintys-teise-israsyti-gaminiu-ir-ar-pakuociu-atlieku-sutvarkyma-irodancius-dokumentus/>.
62. „Atliekos“. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. Žiūrėta 2025 m. vasario 17 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/atliekos/>.
63. „Atliko pakuočių atliekų konteinerių kratą vilniečių kieme: nustebino medicininių atliekų gausa“. Žaliasis taškas, 2023 m. balandžio 22 d. <https://www.zaliasistaskas.lt/naujiena/atliko-pakuociu-atlieku-konteineriu-krata-vilnieciu-kieme-nustebino-medicininiu-atlieku-gausa/>.
64. „Atliekų rūšiavimo spragos Lietuvoje: kritikos sulaukia ne tik savivaldybės, bet ir gyventojai“. Savaitė, 2023 m. lapkričio 30 d. <https://www.savaite.lt/lietuva/situacija/16681-atlieku-rusivimo-spragos-lietuvoje-kritikos-sulaukia-ne-tik-savivaldybes-bet-ir-gyventojai.html>.
65. „Early warning assessment related to the 2025 targets for municipal waste and packaging waste - Lithuania“. Europos aplinkos agentūra. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/LT%20Early%20Warning%20profile%20FINAL.pdf>.
66. „Early warning assessment related to the 2025 targets for municipal waste and packaging waste - Malta“. Europos aplinkos agentūra. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states/malta/view>.
67. „ES aplinkos politikos srityse ir veiksmuose principas „teršėjas moka“ taikomas nenuosekliai“. Europos audito rūmai. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_12/SR_polluter_pays_principle_LT.pdf.
68. „Eurostat“. Europos Komisija. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.
69. „Gamintojams ir importuotojams“. Aplinkos apsaugos agentūra. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/gamintojams-ir-importuotojams/>.

70. „Gamintojo atsakomybės principo taikymas“. Valstybės kontrolė. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d. <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23750/gamintojo-atsakomybes-principo-taikymas>.
71. „Generation of municipal waste per capita“. Eurostat. Žiūrėta 2025 m. vasario 17 d. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cei_pc031/default/table?lang=en.
72. „GPAIS“. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atlieku-politika/atliekos/gpais/>.
73. „JT: žmonių skaičius pasaulyje pasiekė 8 milijardų ribą“. *Delfi*, 2022 m. lapkričio 15 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/world/jt-zmoniu-skaicius-pasaulyje-pasieke-8-milijardu-riba-91747107>.
74. „Klausimai ir atsakymai: ES taisyklės dėl pakuočių – mažiau atliekų, daugiau pakartotinio naudojimo“. Europos Komisija. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/qanda_22_7157.
75. „Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui“. EUR-LEX. Žiūrėta 2023 m. lapkričio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023DC0304>.
76. „Komunalinių atliekų tvarkymas“. Valstybės kontrolė. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.vkontrolė.lt>.
77. „Licencijuotų gamintojų ir importuotojų organizacijų turimų licencijų sąrašas“. Aplinkos apsaugos agentūra. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/licencijuotos-gamintoju-ir-importuotoju-organizacijos/>.
78. „Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m. veiksmų planas“. Aplinkos ministerija. Žiūrėta 2025 m. balandžio 12 d. [https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/VPA20230621_2%2Bkl_2Bpriedas\(1\)\(1\).pdf](https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/VPA20230621_2%2Bkl_2Bpriedas(1)(1).pdf).
79. „Magħtab waste-to-energy project will have a net environmental benefit, says WasteServ CEO“. *The Malta Independent*, 2025 m. sausio 26 d. <https://www.independent.com.mt/articles/2025-01-26/local-news/Maghtab-waste-to-energy-project-will-have-a-net-environmental-benefit-says-WasteServ-CEO-6736267408>.
80. „Material footprints - main indicators“. Eurostat. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_ac_rme/default/table?lang=en.
81. „Metai su mokamais maišeliais: ar keisis kainos, bei kiek jų sunaudojame“. *LRT*, 2024 m. liepos 16 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2314997/metai-su-mokamais-maiseliais-ar-keisis-kainos-bei-kiek-ju-sunaudojame>.
82. „Minimalioji mėnesinė alga (MMA) ir minimalusis valandinis atlygis (MVA)“. Teisės aktų gidas. Žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d. <https://www.tagidas.lt/savada/9003/>.
83. „Overview of landfill taxes on municipal waste in Europe“. Europos aplinkos agentūra. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/overview-of-landfill-taxes-on?activeTab=265e2bee-7de3-46e8-b6ee-76005f3f434f>.
84. „Pakuočių atliekas rūšiuoja 8 iš 10 lietuvių, tačiau dažnas daro šią klaidą“. *Gamtos ateitis*, 2024 m. kovo 26 d. <https://gamtosateitis.lt/pakuociu-atliekas-rusiuoja-8-is-10-lietuviu-taciau-daznas-daro-sia-klaida/>.
85. „Pakuočių atliekų perdirbimo rodikliai“. Eurostat. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://data.europa.eu/data/datasets/1egswevhqclzmigzuxvtcg?locale=lt>.
86. „Pakuočių atliekų valdymas 2025-aisiais: finansiniai įsipareigojimai ir galimos naudos“. *Atliekų kultūra*, 2024 m. lapkričio 18 d. <https://atliekukultura.lt/naujienos/pakuociu-atlieku-valdymas-2025-aisiais-finansiniai-ipareigojimai-ir-galimos-naudos/>.

87. „Pakuočių rūšys“. Gamtos ateitis. Žiūrėta 2025 m. vasario 20 d. <https://gamtosateitis.lt/pakuociu-rusys/>.
88. „Packaging waste“. European Commission. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/packaging-waste_en.
89. „Perdirbėjams“. Gražinti verta. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://grazintiverta.lt/perdirbejams/36>.
90. „Principas“. Tarptautinių žodžių žodynas. Žiūrėta 2025 m. balandžio 19 d. <https://tzz.lt/p/principas/>.
91. „Principas“. Lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2025 m. balandžio 19 d. <http://www.lkz.lt/?zodis=principas&id=22271460000>.
92. „RetuRO Sistemul Garanție-Returnare“. RetuRO SGR. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://returosgr.ro/>.
93. „Reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags in the EU“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:200403_2.
94. „Recycling in the Netherlands, Belgium and the EU: how well are we really doing?“. Milgro, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.milgro.eu/en/blog/recycle>.
<https://www.milgro.eu/en/blog/recycle>.
95. „Romania recycles only 30% of plastic used“. Green Forum, 2023 m. birželio 30 d. <https://www.green-forum.eu/environment/20230630/romania-recycles-only-30-of-plastic-used-391>.
96. „Romanian companies pay EUR6 million for not recycling their packaging waste“. Green Forum, 2023 m. spalio 19 d. <https://www.green-forum.eu/environment/20231019/romanian-companies-pay-eur6-million-for-not-recycling-their-packaging-waste-651>.
97. Sabaliauskienė, Vaida. „Ko nelaukti gamintojams bei importuotojams dėl pakuočių reguliavimo“. Biztools, 2023 m. lapkričio 9 d. https://www.biztools.lt/buhalterija/v-sabaliauskiene-ko-nelaukti-gamintojams-bei-importuotojams-del-pakuociu-reguliavimo/?utm_source.
98. „Situacija pakuočių tvarkyme: darydami tą patį negalime tikėtis kito rezultato“. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.vaate.lt/situacija-pakuociu-tvarkyme-darydami-ta-pati-negalime-tiketis-kito-rezultato/>.
99. „Tarptautinei auditorijai pristatyti Lietuvos plastiko atliekų tvarkymo sistemos pavyzdžiai – didžiausias dėmesys depozito sistemai“. Aplinkos projektų valdymo agentūra. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://apva.lrv.lt/lt/naujienos-24316/tarptautinei-auditorijai-pristatyti-lietuvos-plastiko-atlieku-tvarkymo-sistemos-pavyzdžiai-didžiausias-demesys-depozito-sistemai/>.
100. „The early warning report for Romania“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. balandžio 4 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52023SC0199>.
101. „Tvari pakuotė: Taryba patvirtina naujas taisykles, skirtas mažesniai atliekų kiekiui ir didesniai pakartotiniam naudojimui ES“. Europos Sąjungos Taryba. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2024/12/16/sustainable-packaging-council-signs-off-on-new-rules-for-less-waste-and-more-re-use-in-the-eu/>.
102. „Užstato sistema“. Gražinti verta. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://grazintiverta.lt/sistema/uzstatas/30>.
103. „Užstato už vienkartinės pakuotės sistemos administravimas“. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atlieku-politika/atliekos/uzstato-uz-vienkartines-pakuotes-sistemos-administravimas/>.

104. „Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/VAPTP%20SPAV%20ataskaita_teikimui%20LRV_su%20priedais.pdf.
105. Varžinskas, Vidas. „Tvarumas – ne tik ekologija“. *Kauno technologijos universitetas*, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://midf.ktu.edu/news/v-varzinskas-tvarumas-ne-tik-ekologija/>.
106. „Vidutinis mėnesinis bruto ir neto darbo užmokestis (be individualių įmonių)“. Teisės aktų gidas. Žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d. <https://www.tagidas.lt/savadai/9006/>.
107. „Vokietijos užstato sistemoje – pieno pakuotės“. *Circular Economy Lithuania*, 2024 m. sausio 30 d. <https://www.circulareconomy.lt/vokietijos-uzstato-sistemoje-pieno-pakuotes/>.
108. „Žiedinė ekonomika“. Europos Sąjungos Taryba. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.consilium.europa.eu/lt/topics/circular-economy/>.
109. „Žiedinė ekonomika: kas tai ir kodėl ji svarbi“. Europos Parlamentas. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.europarl.europa.eu/topics/lt/article/20151201STO05603/ziedine-ekonomika-kas-tai-ir-kodel-ji-svarbi>.
110. „Žiedinė ekonomika“. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/ziedine-ekonomika/>.
111. „What We Waste: A Global Overview of Deposit Systems for One-Way Beverage Containers 2024“. Reloop. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.reloopplatform.org/wp-content/uploads/2024/12/Reloop-Global-Deposit-Book-2024.pdf>.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Lietuvoje nuo 2015 m. iki 2022 m. pakuočių atliekų kiekis išaugo 20 %. Atsižvelgiant į tai, kad šalis susiduria su nuolatiniu pakuočių atliekų kiekio didėjimu ir jų tvarkymo iššūkiais, 2023 m. birželio 8 d. Europos Komisija išplatino pranešimą, kuriame nurodyta jog Lietuvai kyla rizika nepasiekti pakuočių atliekų perdirbimo tikslų iki 2025 m. gruodžio 31 d. t.y. parengti pakartotiniam naudojimui ir perdirbti ne mažiau kaip 65 % visų pakuočių atliekų, kas rodo, kad šalis susiduria su pakuočių atliekų teisinio reguliavimo įgyvendinimo problemomis.

Magistro baigiamojo darbo tikslas – atskleisti pakuočių atliekų teisinio reguliavimo teorines ir praktines problemas. Šiam tikslui pasiekti keliama šie uždaviniai: atskleisti pakuočių atliekų sampratą bei rūšis, pakuočių atliekų sistemą ir jos dalyvius; atlikti Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos pakuočių atliekų teisinio reguliavimo apžvalgą; išanalizuoti pakuočių atliekų susidarymo mastą Europos Sąjungoje ir Lietuvoje atskleidžiant pakuočių atliekų tvarkymo praktines problemas; išskirti pakuočių atliekų teisinio reguliavimo principus ir apžvelgti su „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų įgyvendinimu susijusias teorines problemas teismų praktikoje.

Baigiamajame darbe siekiant įgyvendinti darbo tikslą bei uždavinius, taikyti mokslinės literatūros apžvalgos, teisės aktų, statistinės analizės, grafinis duomenų pateikimo, teismų praktikos analizės bei apibendrinimo metodai. Pirmajame skyriuje pateikiama Lietuvos įstatymo leidėjo bei mokslinėje literatūroje suformuluota pakuočių atliekų samprata, pakuočių atliekų rūšys, sistema ir dalyviai. Antrajame skyriuje apžvelgti pagrindiniai pakuočių atliekų tvarkymą reglamentuojantys Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktai. Trečiajame skyriuje analizuoti pakuočių atliekų susidarymo ir tvarkymo statistiniai duomenys. Nuo 2015 m. iki 2022 m. pakuočių atliekų kiekis Lietuvoje padidėjo 20 %, o mažiausiai atliekų perdirbta 2022 m. – 58,3 %. Tyrimo metu išskirtos šios praktinės problemos: 1) dėl nepakankamo gyventojų sąmoningumo daugiau nei 30 % pakuočių atliekų konteneriuose sudaro netinkamos atliekos. Teisinis reguliavimas nepakankamai skatina gyventojus rūšiuoti atliekas; 2) gamintojai ir importuotojai nepakankamai taiko ekologinio projektavimo principus rinkdamiesi gaminių pakuotes, dėl ko dalis pakuočių nėra perdirbamos; 3) šalyje trūksta atliekų rūšiavimo kontenerių. Užstato už vienkartinės sistemos analizę parodė, jog 2023 m. Lietuvoje surinkta 92,3 % užstatinių pakuočių, tačiau užstatinės pakuotės sudaro nedidelę visų rinkai pateiktų tokių pakuočių dalį (2023 m. 16,5 %), dėl ko bendras pakuočių atliekų perdirbimo rodiklis išlieka nedidelis. Ketvirtajame skyriuje atlikta „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų teismų praktikos analizė parodė, jog atsakomybė už faktišką atliekų tvarkymą lieka gamintojui ir importuotojui net ir tada, kai jis neturi realių galimybių kontroliuoti visų atliekų tvarkymo grandinėje dalyvaujančių subjektų neteisėtų veiksmų, kas iškreipia principo esmę.

SANRAUKA ANGLŲ KALBA

In Lithuania, the amount of packaging waste increased by 20% between 2015 and 2022. Given that the country is facing a steady increase in the amount of packaging waste and challenges in its management, on 8 June 2023 the European Commission issued a notice stating that Lithuania is at risk of failing to meet the recycling targets for packaging waste by 31 December 2025, i.e. to prepare for reuse and recycle at least 65% of all packaging waste, which indicates that the country is facing problems in the implementation of the legislative regulation of packaging waste.

The aim of the Master's thesis is to reveal the theoretical and practical problems of legal regulation of packaging waste. To achieve this goal, the following tasks are set: to disclose the concept and types of packaging waste, the packaging waste system and its participants; to carry out an overview of the legal regulation of packaging waste in the Republic of Lithuania and in the European Union; to analyse the extent of generation of packaging waste in the European Union and in Lithuania, revealing practical problems of packaging waste management; to identify the principles of the legal regulation of packaging waste, and to review the theoretical problems in the implementation of the "polluter-pays" and producer liability principles in case law.

In order to achieve the aim and objectives of the thesis, the methods of scientific literature review, legal acts, statistical analysis, graphical presentation of data, analysis and summarisation of case law were applied. The first chapter presents the concept of packaging waste, types, system and actors of packaging waste as formulated by the Lithuanian legislator and in the scientific literature. The second chapter provides an overview of the main European Union and Lithuanian legislation regulating the management of packaging waste. Chapter 3 analyses statistics on the generation and management of packaging waste. The amount of packaging waste in Lithuania has increased by 20% between 2015 and 2022, with the lowest recycling rate of 58.3% in 2022. The study highlighted the following practical problems: 1) more than 30% of packaging waste in containers is non-recyclable due to a lack of public awareness; 2) producers and importers do not sufficiently apply eco-design principles when selecting packaging for their products, which results in a proportion of packaging not being recycled; 3) there is a lack of waste sorting containers in the country. The analysis of the deposit scheme for disposables shows that 92.3% of packaging collected in Lithuania in 2023 is non-refillable, but that non-refillable packaging represents a small proportion of the total amount of such packaging placed on the market (16.5% in 2023). The analysis of the case law on the polluter pays and producer responsibility principles in Chapter 4 showed that the responsibility for the actual management of waste remains with the producer and the importer, even when they have no real control over the illegal actions of all actors in the waste management chain, which distorts the essence of the principle.